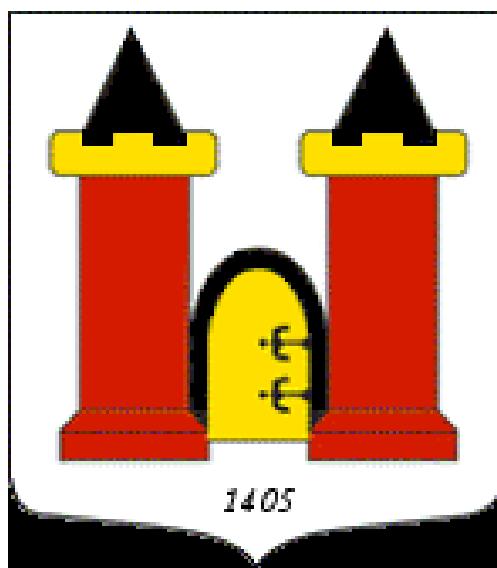

Załącznik
do Uchwały Rady Miejskiej w Przedborzu
nr XXXVII /223/09 z dnia 26.02.2009r.

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO MIASTA I GMINY PRZEDBÓRZ NA LATA 2007 – 2013

		Spis treści	
I.		Obszar i czas realizacji Planu Rozwoju Lokalnego	5
II.		Aktualna sytuacja społeczno-gospodarcza na obszarze objętym wdrażaniem planu	8
	1.	Położenie, powierzchnia, ludność	8
		a. Położenie	8
		b. Powiązania komunikacyjne	11
		c. Ludność	12
		d. Środowisko przyrodnicze	16
		e. Historia gminy	17
		f. Turystyka	18
		g. Infrastruktura techniczna	25
		h. Identyfikacja problemów	28
	2.	Gospodarka	30
		a. Rolnictwo	30
		b. Działalność gospodarcza	33
		c. Identyfikacja problemów	42
	3.	Sfera społeczna	43
		a. Migracje	43
		b. Przyrost naturalny	44
		c. Infrastruktura edukacyjna	46
		d. Infrastruktura kulturalna	49
		e. Pozostała infrastruktura	50
		f. Rynek pracy	51
		g. Poziom zamożności społeczeństwa	57
		h. Identyfikacja problemów	58
III.		Zadania polegające na poprawie sytuacji na danym obszarze	59

	1.	Celowość zadań planowanych do realizacji	59
	2.	Analiza SWOT dla gminy Przedbórz	60
IV.		Realizacja zadań i projektów	66
V.		Powiązanie projektów z innymi działaniami realizowanymi na terenie gminy oraz województwa	73
	1.	Powiązanie z Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007- 2013	73
	2.	Powiązanie z Narodową Strategią Spójności	74
	3.	Powiązanie z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Łódzkiego	75
	4.	Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego	75
VI.		Oczekiwane wskaźniki osiągnięć Planu Rozwoju Lokalnego	76
VII.		Plan finansowy	84
VIII.		System wdrażania	87
	1.	Zarządzanie	87
	2.	Instytucja wdrażająca Plan Rozwoju Miasta i Gminy Przedbórz	88
IX.		Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej	89
	1.	Monitorowanie wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego	89
	2.	Narzędzia służące zbieraniu informacji zaproponowane w czasie opracowania Planu Rozwoju Lokalnego	91
	3.	Ocena i komunikacja społeczna	92
X.		Współpraca samorządu z organizacjami pozarządowymi	95
	1.	Uwarunkowania współpracy	95
	2.	Organizacje pozarządowe jako partner samorządu terytorialnego	97

I. Obszar i czas realizacji Planu Rozwoju Lokalnego

Plan Rozwoju Lokalnego to dokument, który przedstawia zintegrowane i kompleksowe działania będące realizacją strategii społeczno-gospodarczej miasta i gminy Przedbórz na lata 2007 – 2013. Strategia ta jest definiowana jako **stan gotowości gminy do kreowania społecznych programów rozwoju i przyjmowania programów strukturalnych Unii Europejskiej**. Plan Rozwoju Lokalnego określa nie tylko ogólne cele (jak ma to miejsce przy tworzeniu strategii), lecz konkretne zadania, terminy ich realizacji oraz sposoby finansowania. Poszerza to możliwości inwestycyjne, umożliwia koncentrację inwestycji, a tym samym zwiększa szybkość ich realizacji, jednocześnie zmniejszając koszty.

Czas realizacji zadań, o których mowa w Planie Rozwoju Lokalnego jest tożsamy z okresem programowania Unii Europejskiej i zawiera się w latach 2007 – 2013. Rezultaty i oddziaływania niektórych zadań, szczególnie tych rozpoczętych w latach 2010 - 2013 obejmą także następny okres programowania.

Dokument jest spójny z rozporządzeniami dotyczącymi okresu programowania 2007-2013 przede wszystkim z:

- o Rozporządzeniem Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności,
- o Rozporządzeniem (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- o jak również - pod względem celów i priorytetów - z Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007 - 2013, a także z Narodową Strategią Spójności, horyzontalnymi Programami Operacyjnymi oraz Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Łódzkiego.

Plan Rozwoju Lokalnego:

- o przedstawia sytuację społeczno-ekonomiczną miasta i gminy Przedbórz,
- o diagnozuje najważniejsze problemy/bariery oraz szanse rozwoju miasta i gminy Przedbórz,
- o formułuje cele,
- o zawiera opis, szacunkowy koszt oraz przewidywany termin podjęcia działań zmierzających do osiągnięcia rozwoju społecznego i gospodarczego.

W Planie oszacowane zostały także spodziewane efekty planowanych interwencji i ich wpływ na przebieg procesów rozwojowych; wskazano kierunki zaangażowania środków funduszy strukturalnych oraz środków własnych gminy.

Plan Rozwoju Lokalnego dla Miasta i Gminy Przedbórz na lata 2007 - 2013 będzie służył jako punkt odniesienia dla działań o charakterze rozwojowym, podejmowanych wyłącznie z zasobów środków własnych, jak również pozwoli określić wysokość interwencji z funduszy unijnych.

Metodologia opracowania Planu opiera się na zasadzie zrównoważonego rozwoju, jednakże poszczególne fazy jej wdrożenia uzależniono w głównej mierze od uwarunkowań lokalnych. Na tych filarach (zrównoważony rozwój, uwarunkowania lokalne) opierają się bowiem wszystkie innowacyjne strategie zrównoważonego rozwoju w krajach UE. Tworząc taki rodzaj strategii należy przede wszystkim założyć, iż *„gospodarka nie może rozwijać się kosztem ludzi i przyrody, a także przyroda nie może być ważniejsza niż człowiek i gospodarka”*.

Państwa członkowskie UE uważają, iż to dwa elementy – **społeczeństwo i środowisko naturalne**, podniesione do rangi równorzędnej z dominującą dotychczas w strategiach rozwoju Unii Europejskiej - **gospodarką**, utworzyły triadę trzech dominant strategii rozwoju, która zyskała miano strategii zrównoważonej. Przyjęcie takiej metodologii gwarantuje, iż jest ona nie tylko przeniesieniem na grunt miasta i gminy Przedbórz obowiązującej w UE wizji planowania, ale jest ona również z nią kompatybilna.

Strategie bądź plany rozwoju mogą przyjmować różne formy w zależności od problemów, które chce się rozwiązać. Generalnie, dotyczą one różnych dziedzin życia społeczno-gospodarczego. Jest jednak cecha, która wyróżnia plany rozwoju lokalnego na tle innych strategii gospodarczych. Jest nią **lokalny punkt odniesienia** ograniczający się do określanej jednostki terytorialnego podziału kraju, będącej lokalnym, odrębnym systemem społecznym i gospodarczym. **W tym kontekście Plan Rozwoju Miasta i Gminy Przedbórz ma być nie tylko narzędziem polityki samorządu lokalnego umożliwiającym wspieranie procesów rozwojowych, lecz również wyrazem aspiracji społeczności gminy i woli osiągnięcia wspólnych celów.**

W przypadku planowania rozwoju lokalnego, powinien być to proces przebiegający dwukierunkowo: ogólny system wspierania realizacji celów strategii poprzez wsparcie finansowe, doradcze i specjalistyczne, udzielane przez określone instytucje i struktury zewnętrzne, ale także oddolny proces wspierania realizacji celów przez społeczności lokalne. Zatem projektowany w planie zrównoważony rozwój lokalny miasta i gminy Przedbórz będzie możliwy tylko wówczas, gdy wokół wytyczonych dla niego kierunków uda się skupić szeroko rozumianą społeczność lokalną oraz uzyskać przychyłność i akceptację struktur i instytucji nadrzędnych.

W zaproponowanym Planie Rozwoju Lokalnego respektowane są zatem zarówno potrzeby rozwoju gospodarczego i tworzenia nowych miejsc pracy, polepszania warunków ekonomicznych i szeroko rozumianej jakości życia mieszkańców, jak również respektowanie filozofii działania wynikającej z koncepcji ekorozwoju. Praca nad budową Planu przebiegała zgodnie z podstawowymi zasadami planowania strategicznego, którego model w literaturze przedstawiany jest najczęściej w postaci cyklu: analiza - planowanie – wdrażanie - ocena, która w kolejnej fazie przyjmuje postać ewaluacji i korekty planów.

Zgodnie z tym modelem formułowanie Planu Rozwoju Lokalnego zostało poprzedzone identyfikacją problemów i oczekiwań. Przy pracach skorzystano z informacji o wszystkich aspektach funkcjonowania gminy, według danych dostępnych na okres opracowywania Planu Rozwoju Lokalnego (maj 2007).

II. Aktualna sytuacja społeczno – gospodarcza na obszarze objętym wdrażaniem Planu

1. Położenie, powierzchnia, ludność

a) Położenie

Gmina Przedbórz to gmina miejsko-wiejska położona w województwie łódzkim, we wschodniej części powiatu radomszczańskiego. W latach 1975-1998 gmina położona była w województwie piotrkowskim. Siedzibą gminy jest miejscowość Przedbórz.

Mapa 1: Położenie województwa łódzkiego

Gmina Przedbórz stanowi 13,16% powierzchni powiatu radomszczańskiego. Gęstość zaludnienia w gminie wynosi 40,4 mieszk./km², w tym: 20,2 kobiet/km² i 20,3 mężczyzn/km².

Mapa 2: Położenie powiatu radomszczańskiego w woj. łódzkim

Z gminą Przedbórz sąsiadują następujące gminy:

- Aleksandrów – od północy,
- Fałków – od wschodu,
- Kluczewsko – od południa,
- Krasocin – od wschodu,
- Masłowice – od zachodu,
- Ręczno – od zachodu i północy,
- Słupia (Konecka) – od wschodu,
- Wielgomłyny – od zachodu.

Na gminę Przedbórz składa się 1 miasto o tej samej nazwie i 59 wsi skupionych w 28 następujących sołectwach: Borowa, Brzostek, Chałupy, Faliszew, Gaj, Góry Mokre, Góry Suche, Grobla, Jabłonna, Józefów koło Gór Mokrych, Józefów Stary, Kajetanów, Kaleń, Miejskie Pola, Mojżeszów, Nosalewice, Piskorzaniec, Policzko, Przyłanki, Stara Wieś, Taras, Wojciechów, Wola Przedborska, Wygwizdów, Wymysłów, Zagacie, Zuzowy, Żeleźnica.

Mapa 3: Położenie gminy Przedbórz w powiecie radomszczańskim

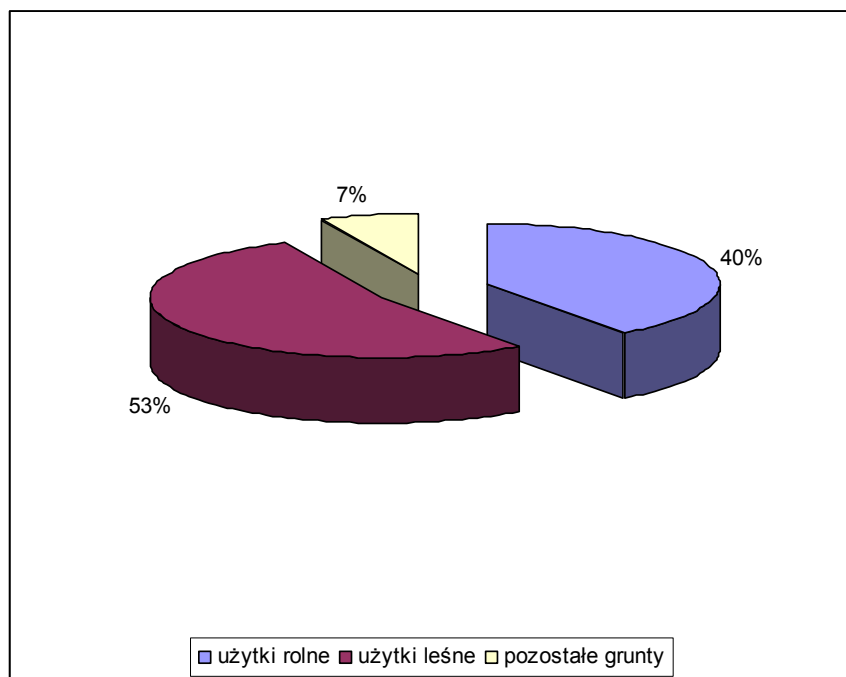
Mapa 4: Gmina Przedbórz

Gmina Przedbórz zajmuje obszar 189,94 km², w tym:

- użytki rolne: 40%,
- użytki leśne: 53%,
- pozostałe grunty: 7%.

Samo miasto Przedbórz zajmuje powierzchnię 613 ha.

Wykres 1: Struktura powierzchni gminy Przedbórz

Źródło: GUS

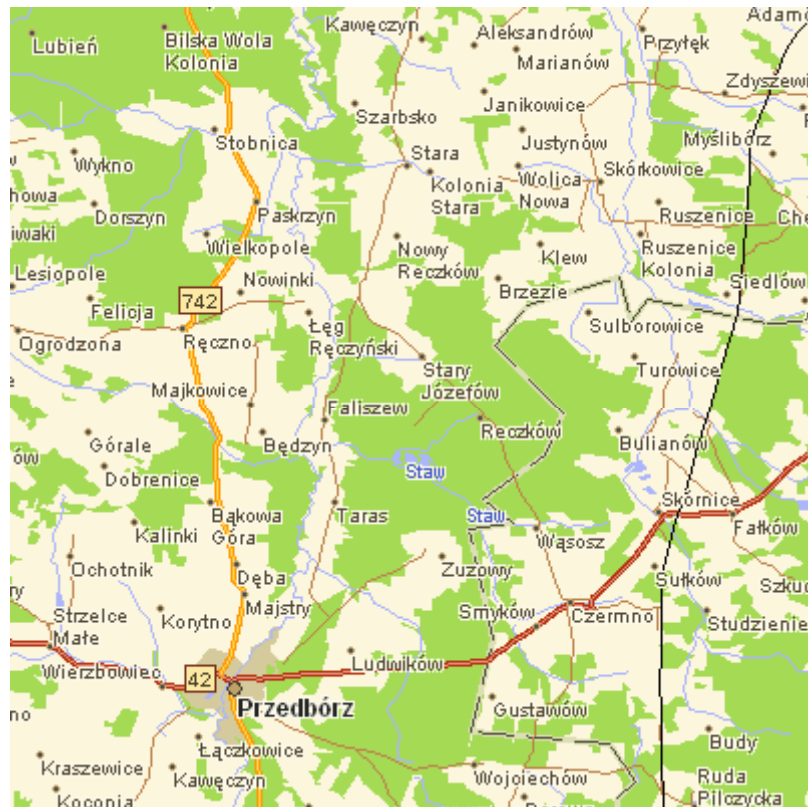
b) Powiązania komunikacyjne

Przez środek gminy przebiega droga krajowa o numerze 42. Droga łączy siedzibę gminy z miejscowościami: Radomsko i Końskie. Przez gminę przebiega też droga wojewódzka- 742.

Odległości między Przedborzem a wybranymi miastami są następujące:

- Warszawa - 180 km,
- Łódź - 90 km,
- Radomsko - 30 km,
- Piotrków Trybunalski - 50 km,
- Częstochowa - 80 km,
- Katowice - 180 km,

- Wrocław - 230 km,
- Bydgoszcz - 300 km,
- Kielce - 75 km,
- Włoszczowa - 30 km.

Mapa 5: Układ dróg w gminie Przedbórz

c) Ludność

Zasadniczy wpływ na kształt polityki społecznej w całym województwie łódzkim jak i w gminie Przedbórz będą miały procesy demograficzne, które uwidoczniły się i nasiliły w ostatnich latach. Do tych procesów zaliczamy:

- zmieniony model rodziny (małodziętność rodzin, samotne rodzicielstwo),
- opóźnianie wieku zawierania małżeństw i rodzenia pierwszego dziecka,
- wzrost liczby jednoosobowych gospodarstw domowych,
- ujemny przyrost naturalny,
- malejąca dzietność,
- wzrost przeciętnej długości życia – do 78,9 dla kobiet i 70,5 dla mężczyzn,
- migracje wewnętrzne i zagraniczne.

Liczba ludności

Liczba mieszkańców gminy Przedbórz w okresie od 1995 r. do 2005 r. przedstawiała się w następujący sposób.

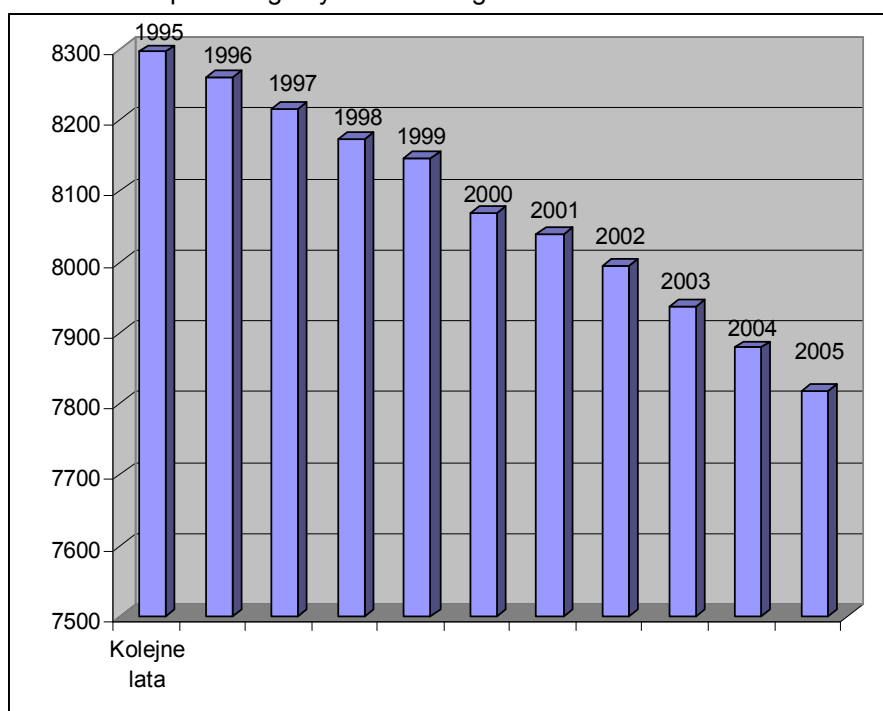
Tabela 1. Ludność gminy Przedbórz w okresie od 1995 r. do 2005 r.

Ludność ogółem	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Przedbórz – obszar wiejski	3907	3925	3911	3900	4024	4019	3998	3970	3943	3905	3881
Przedbórz - miasto	4389	4334	4304	4272	4121	4049	4042	4024	3995	3974	3936
Gmina Przedbórz	8296	8259	8215	8172	8145	8068	8040	7994	7938	7879	7817

Źródło: GUS

Wykres poniżej przedstawia graficznie zmianę liczby ludności w gminie Przedbórz. W dziesięcioleciu 1995 – 2005 liczba ludności w całej gminie Przedbórz zmniejszyła się o 479 osób. Spadek liczby mieszkańców gminy był systematyczny. Co ciekawe na przestrzeni badanych lat liczba osób na obszarze wiejskim Przedborza spadła tylko o 26 osób, natomiast w mieście o 453 osoby.

Wykres 2: Stan ludności w poszczególnych latach w gminie Przedbórz

Źródło: GUS

Tabela 2. Liczba mężczyzn i kobiet gminy Przedbórz w okresie od 1995 r. do 2005 r.

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Kobiety	4210	4215	4187	4168	4114	4069	4059	4031	4002	3956	3911
Mężczyźni	4086	4044	4028	4004	4031	3999	3981	3963	3936	3923	3906

Źródło: GUS

Stosunek liczby kobiet do liczby mężczyzn w gminie w ciągu ostatnich lat wyniósł ok. 50%. Na przestrzeni lat 1995 -2005 liczba mężczyzn w gminie spadła o 180 osób, a liczba kobiet o 199 osób.

Struktura ludności

W strukturze wieku ludności można wyróżnić trzy podstawowe kategorie, które są istotne z punktu widzenia rynku pracy i zasobów siły roboczej:

- ludność w wieku przedprodukcyjnym tj. w wieku od 0 do 17 lat,
- ludność w wieku produkcyjnym, w tym: kobiety od 18 do 59 lat, a mężczyźni od 18 do 64 lat,
- ludność w wieku poprodukcyjnym, w tym: kobiety od 60 lat i więcej, a mężczyźni od 65 lat i więcej.

Tabela 3. Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku w gminie Przedbórz

Lata	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	2056	2008	1937	1853	1752	1669
Ludność w wieku produkcyjnym	4449	4463	4539	4569	4557	4598
Ludność w wieku poprodukcyjnym	1386	1383	1377	1367	1373	1358

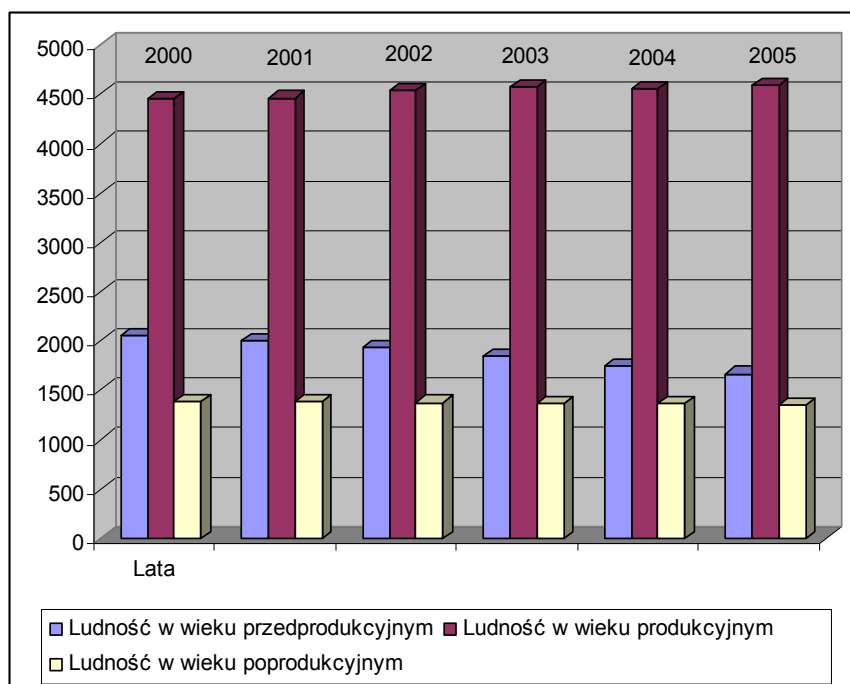
Źródło: GUS

Od roku 2000 do roku 2005 liczba ludności w wieku:

- przedprodukcyjnym - zmniejszyła się o 387 osób,
- produkcyjnym – wzrosła o 149 osób,
- poprodukcyjnym - zmniejszyła się o 28 osób.

Jest to tendencja obserwowana w większości gmin na terenie Polski.

Wykres 3. Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku w gminie Przedbórz

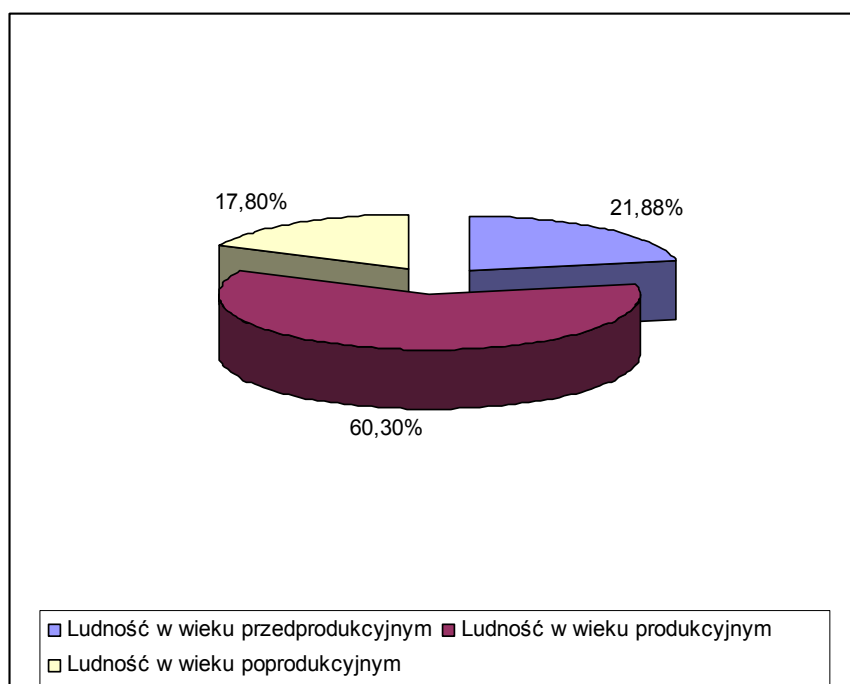

Źródło: GUS

Zmniejszająca się liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym, generalnie postrzegana jako zjawisko negatywne, posiada również pozytywne aspekty, które dają możliwość wykorzystania istniejącej infrastruktury i bazy dydaktycznej prowadząc do rozwoju bogatej oferty edukacyjnej zarówno dla dzieci, które wymagają dodatkowej pomocy w nauce i chcą rozwijać swoje umiejętności jak również dla dorosłych, którzy stoją obecnie przed koniecznością udoskonalania swoich umiejętności poprzez kształcenie ustawiczne i szkolenia. Sytuacja taka może się stać szansą dla systemu edukacji, gdyż łatwiej będzie podołać obowiązkowi kształcenia i opieki nad dziećmi przy mniejszej populacji.

Choć w gminie Przedbórz obserwowany jest spadek ludności w wieku poprodukcyjnym to jednak wg danych Głównego Urzędu Statystycznego liczba osób w tym wieku w Polsce będzie przyrastać już w latach 2007- 2013. W kraju, liczba osób w wieku poprodukcyjnym w porównaniu z początkiem lat 90-tych, wzrosła prawie o milion. Przyrost ten będzie powodował silną presję na system emerytalny (zapewnienie emerytur dla coraz liczniejszej populacji osób, które zakończyły aktywność zawodową) oraz na system opieki zdrowotnej (zapewnienie specjalistycznej opieki ludziom w podeszłym wieku przez geriatrów, gerontologów oraz rozwój usług opiekuńczych). Dlatego też jednym z obszarów zainteresowania gminy powinno być wspieranie aktywnej starości.

Wykres 4: Struktura ludności w gminie Przedbórz w 2005 roku

Źródło: GUS

Podobnie jak w poprzednich latach tak i w 2005 roku najliczniejszą grupą ludności w gminie Przedbórz była grupa osób w wieku produkcyjnym – 60,30% całej społeczności.

d) Środowisko przyrodnicze

Gmina Przedbórz pod względem geograficznym położona jest na Wyżynie Przedborskiej. Na terenie gminy znajduje się najwyższe wzniesienie województwa łódzkiego: Fajna Ryba - 347 m n.p.m.

Przez miasto Przedbórz przepływa rzeka Pilica, dzieląca miasto na dwie części.

Prawdziwym bogactwem Ziemi Przedborskiej są lasy, zajmujące ok. 53% jej powierzchni. W 1988 roku dla ochrony unikatowych walorów naturalnych gminy utworzono Przedborski Park Krajobrazowy który aktualnie obejmuje swym zasięgiem tereny położone na obszarze województw świętokrzyskiego i łódzkiego. Park zajmuje 16.640 ha (dodatkowe 14.940 ha stanowi tzw. Przedborski Obszar Chronionego Krajobrazu). Na jego terenie znajdują się 33 pomniki przyrody w postaci pojedynczych drzew lub ich skupisk oraz głaz narzutowy a flora i fauna Parku cechuje się dużym bogactwem gatunkowym i różnorodnością.

Na terenie Parku w obrębie gminy Przedbórz znajdują się dwa rezerваты przyrody:

- "Czarna Różga" - o pow. 185,60 ha – mozaika naturalnych zespołów leśnych,
- "Piskorzeniec" - o pow. 409,19 ha – torfowiska niskie, przejściowe i wysokie z reliktową florą i fauną.

Mapa 6: Rezerwy Przyrody

e) Historia gminy

Pierwsza wzmianka o Przedborzu pochodzi z roku 1136 (bulla gnieźnieńska). Swoją lokalizację miejscowość zawdzięcza położeniu u przeprawy przez Pilicę, przy ruchliwym szlaku handlowym. Do obrony przeprawy wybudowano pierwotnie gród drewniany, a w czasach Kazimierza Wielkiego zamek murowany o charakterze mieszkalno- obronnym. Temu też władcy miasto zawdzięcza największy rozkwit i późniejszą pozycję. Król, oprócz wspomnianego zamku, wybudował murowaną, istniejącą do dnia dzisiejszego wieżę kościoła parafialnego. W roku 1370 nadał też Przedborzowi prawa miejskie.

Kolejnym władcą zasłużonym dla Przedborza był Władysław Jagiełło. W roku 1405, po groźnym pożarze Przedborza, nadał on mu prawa miejskie magdeburskie, zrównując w tym względzie z Chęciami.

W XV i XVI wieku słynne w skali kraju były przedborskie, wielodniowe targi i jarmarki. Kres harmonijnemu rozwojowi miasta przyniósł potop szwedzki w roku 1655 (spaliła się wtedy niemal całkowicie zabudowa miejska, a znacznemu uszkodzeniu uległy zabudowania zamkowe). Niestety z perspektywy czasu okazało się, że zarówno zamek jak i miasto nigdy nie odzyskały już swego dawnego znaczenia i świetności. Poważniejsza próba odbudowy znaczenia miasta miała miejsce na początku XIX wieku, kiedy to staraniem Wojciecha Langego powstała w Przedborzu jedna z nowocześniejszych w Królestwie Kongresowym fabryka sukna. Liczne powodzie pustoszące teren miasta oraz błędne decyzje kolejnych właścicieli spowodowały jednak, że stolicą polskiego przemysłu

włókienniczego stała się Łódź, a nie Przedbórz (pomimo zdecydowanie korzystniejszego położenia nad dużą rzeką).

Lata 1939- 1945 były okresem niezwykle tragicznym w dziejach nadpilickiego miasteczka. Straciło ono ponad 50% mieszkańców oraz niemal wszystkie zabytki.

f) Turystyka

Zabytki

Na terenie miasta Przedbórz warto zwiedzić:

- Kościół Św. Aleksego,
- Ratusz Miejski,
- Kamieniczki (z XIX w.),
- Cmentarz parafialny - znajduje się między ul. Cmentarną a Krakowską,
- Cmentarz żydowski - jeden ze starszych cmentarzy w Polsce, pochodzący w XVI w.
- Rynek miejski,
- Pomnik Marszałka Józefa Piłsudskiego – znajduje się po zachodniej stronie Pilicy, pierwszy pomnik wybudowany został przez społeczeństwo miasta 17 października 1917 roku lecz w czasie wojny został całkowicie zniszczony; na jego miejsce wybudowano nowy w latach 90 – tych,
- Pomnik Partyzantów Ziemi Przedborskiej - uroczyste odsłonięcie odbyło się w Dniu Zwycięstwa, 9 maja 1975 roku,
- Muzeum Ludowe Ziemi Przedborskiej,
- Pozostałości Zamku Kazimierzowskiego – do dnia dzisiejszego ocalał niewielki fragment rozwidlającego się muru przy ul. Podzamcze.

Kościół Św. Aleksego

Kościół Św. Aleksego

Historia kościoła sięga roku 1278, przy czym najstarsze istniejące do dnia dzisiejszego fragmenty (wieża kościelna) pochodzą z roku 1341. Wybudowany w stylu gotyckim, po wielokrotnych przebudowach, w dniu dzisiejszym kościół reprezentuje styl barokowy. Do nawy głównej w latach 1640-95 dobudowano kaplice boczne. Nad wejściem do kaplicy południowej wyeksponowany jest cenny obraz przedstawiający Marię Magdalenę- autorstwa d`Albaniego z XVI wieku. Przy głównym wejściu kościoła wmurowana jest kuna - żelazna obroża zakładana na szyję skazanym za nieobyczajność.

Ratusz Miejski

Ratusz Miejski w Przedborzu pochodzi z lat 1820-1826. Zbudowany jest w stylu klasycystycznym. Na jego bocznej ścianie znajduje się tablica upamiętniająca nadanie praw miejskich Łodzi. Obecnie jest to siedziba Urzędu Miasta.

Kapliczki w Przedborzu

Ciekawostką miasta jest unikatowy zespół XVIII wiecznych kapliczek, zwanych cholerycznymi, wybudowanych przed laty dla ochrony mieszkańców Przedborza przed częstymi epidemiami cholery. Są one zlokalizowane m.in. przy ulicy Kieleckiej, Cmentarnej, Koneckiej, Częstochowskiej, Ogrodowej, Podzamcze.

Rynek miejski

Dzisiejsza zabudowa rynku stanowi zaledwie ślad dawnej świetności. Dawniej istniały w Przedborzu dwa rynki, tzw. duży i mały. Zostały one niemal całkowicie zniszczone już w pierwszych dniach września 1939 roku. Ocalała tylko pierzeja wschodnia oraz narożny budynek z podcieniami, położony u wylotu ulicy Warszawskiej (dawna siedziba Muzeum Ludowego). Wśród ocalałej zabudowy dominują kamienice z XVIII i XIX wieku. W roku 2002 nawierzchnia rynku została gruntownie wyremontowana. W rok później rynek wzbogacił się o drewnianą studnię, wybudowaną w miejscu istniejącej tu od roku 1841 studni miejskiej.

Pozostałości zamku w Przedborzu

Średniowieczny zamek w Przedborzu został wzniesiony w XIV wieku, w czasach króla Kazimierza Wielkiego. Jego pozostałości znajdują się w centralnej części miasta, w pobliżu Pilicy. Przedborski zamek powstał prawdopodobnie w miejscu wczesno-średniowiecznego drewnianego grodu, wzmiankowanego po raz pierwszy w dokumencie z 1239 r. Podstawową funkcją zamku była obrona przeprawy przez Pilicę oraz biegnącego tutaj szlaku handlowego. Teren zamkowy zajmował ok. 0.6 hektara i ograniczony był dzisiejszymi ulicami: Konecką, Podzamcze i Mostową. Zamek został rozbudowany przez Władysława Jagiełłę. W 1656 roku podczas potopu szwedzkiego został rozgrabiony i spalony przez wojska szwedzkie. Ostatecznie opuszczony w 1765 roku popadał w ruinę. Badania archeologiczne prowadzone w roku 1978 pozwoliły na odtworzenie pełnego przebiegu murów zamkowych. Do dnia dzisiejszego zachowały się: fragment muru z bramą i przyporą przy ulicy Koneckiej, szczątek muru obwodowego oraz fragmenty fundamentów i piwnic zamkowych znajdujące się na i pod prywatnymi posesjami, które wzniesiono na terenie zamczyska. Te ostatnie są niedostępne dla zwiedzających.

Muzeum Ludowe Ziemi Przedborskiej

To niewielkie muzeum powstało w Przedborzu w latach 80- tych XX wieku. Ma charakter mini skansenu i jest jednym z piękniejszych małych placówek muzealnych w Polsce. Muzeum funkcjonuje w budynku XVII-wiecznej karczmy. Placówka dysponuje bogatymi zbiorami etnograficznymi,

historycznymi oraz eksponowanymi od niedawna zbiorami judaików. Muzeum dysponuje także bardzo bogatą ofertą wydawniczą (foldery, widokówki, mapki).

Muzeum przedstawia ciekawe ekspozycje, między innymi:

- podwórze wiejskie z wystawą dawnych narzędzi rolniczych, kapliczką, studnią z żurawiem,
- kuźnia, warsztat bednarski, kołodziejski, wyposażone w tradycyjne narzędzia,

- sala prezentująca bogatą historię Przedborza i okolicznych wiosek z dużą kolekcją ludowych rzeźb, fotografii z chat wiejskich ze strzechami słomianymi oraz unikalnych dokumentów i interesującą wystawę przyrodniczą,
- bunkier partyzancki wzbudzający szczególne zainteresowanie zwiedzających,
- urokliwa galeria obrazów sakralnych pochodzących z dawnych wiejskich chat na terenie Ziemi Przedborskiej.

Infrastruktura turystyczna

W gminie działa punkt informacji turystycznej przy Urzędzie Miasta w Przedborzu

Przez teren gminy Przedbórz przechodzą następujące szlaki turystyczne:

- Szlak rzeki Pilicy – znakowany kolorem niebieskim, o długości 121 km,
- Szlak po Przedborskim Parku Krajobrazowym – znakowany kolorem zielonym, o długości 23 km.

Od siedziby gminy rozpoczyna się wiele tras rowerowych (nieformalnych):

- Przedbórz – Góry Mokre – Oleszno – Wólka – Przedbórz – około 56 km (kompleks leśny Czarna Różga, kościół parafialny w Żeleźnicy i Olesznie, rezerwat Oleszno, dwory w Pilczycy i Rudzie Pilczyckiej),
- Przedbórz – torfowisko Piskorzeniec – Józefów – Przedbórz – około 35 km (rezerwat Piskorzeniec, Góra Fajna Ryba – 347 m n.p.m.),
- Przedbórz – Wymysłów – Raczki – Dobromierz – Góry Mokre – Przedbórz – około 26 km (ruiny dworku w Rączkach, aleja lipowa w Dobromierzu, rezerwat przyrody Bukowa Góra i Murawy Dobromierskie),

- Przedbórz – Wielgomłyny – Krzętów – Łapczyzna Wola – Stanowiska – Przedbórz około 38 km (dwór w Sokolej Górze, klasztor Paulinów i kościół z XV wieku, ruiny zboru ariańskiego z XVII wieku w Łapczywej Woli, kościół w Stanowiskach z XIV wieku),
- Przedbórz – Bakowa Góra – Majkowice – Przedbórz – 35 km (ruiny zamku, dwór i kościół w Bąkowej Górze, rezerwat „Las Jawora”, ruiny zamku z XVI wieku w Majkowicach),
- Przedbórz – Reczków – Skotniki – Diabla Góra – Przedbórz – około 45 km (dworek i folwark w Reczkowie, kościół i dwór z XVI wieku w Skotnikach, rezerwat krajobrazowy „Diabla Góra”),
- Przedbórz – Strzelce Małe – Kraszewice – Góra Chełmo – Zagórze – Wielgomłyny – Przedbórz – około 29 km (rezerwat krajobrazowy „Chełmo” – ślady grodziska z IX wieku, klasztor i kościół w Wielgomłynach).

Atrakcją turystyczną gminy stanowi także trasa kajakowa o długości ok. 25 km (Maluszyn -Bobrowniki – Krzętów – Chałupy – Łączkowie – Przedbórz) z możliwością biwakowania na terenach przylegających do Pilicy.

Ponadto do dyspozycji turystów jest:

- Trasa samochodowa: Przedbórz – Wojciechów – Piskorzaniec – Ruda Pilczycka – Lasocin – Oleszno – Kluczewsko – Stanowiska – Łapczyzna Wola – Dobromierz – Przedbórz około 75km (ruiny XIX-wiecznego pałacu Niemojewskich w Lasocinie, wczesnobarokowy kościół w Lesznie, XIX-wieczna powozownia w Kluczewsku, ruiny zboru ariańskiego z XVII wieku w Łapczywej Woli),
- Ścieżka przyrodniczo – historyczna im. prof. dr hab. Jakuba Mowszowicza w Przedborzu
Ścieżka składa się z 8 przystanków i liczy około 5km.
Następujące przystanki to: Majowa Góra (233m n.p.m.), Pomnik Marszałka J. Piłsudskiego przy ul. Częstochowskiej, Zalew przy ul. Turystycznej, Kapliczka pożegnalna z 1862 r. przy ul. Częstochowskiej, Wydma nad zalewem, Dolina Pilicy i cmentarz żydowski, Park miejski przy ul. Trytwa z pomnikiem Tadeusza Kościuszki.

Bazę gastronomiczną tworzą: Restauracja „Parkowa”, Oberża, Drink Bar, Pub „Planeta”, Pub „Safari”, Pijalnie Piwa, ZIN – BAR.

Baza noclegowa gminy Przedbórz jest raczej skromna i obejmuje:

- Schronisko Młodzieżowe – Przedbórz,
- gospodarstwa agroturystyczne.

Na terenie gminy Przedbórz powstaje Ośrodek Szkoleniowy DOJO z pomocą Polskiego Związku Karate tradycyjnego.

Celem inwestycji jest stworzenie unikalnego - w skali europejskiej - ośrodka do szkolenia japońskich sportów i sztuk walki oraz propagowanie kultury japońskiej dla współczesnych Europejczyków.

Ośrodek będzie stanowił optymalne logistyczne i organizacyjne zaplecze dla całego szeregu stałych, a rozproszonych dotychczas w całej Polsce, imprez ogólnokrajowych i międzynarodowych, szkoleń i

seminariów z udziałem największych japońskich mistrzów karate tradycyjnego. Ośrodek będzie kompleksem sportowo-noclegowym, o nieco rozproszonej zabudowie, wzorowanej na architekturze japońskiej, z wyraźnie wydzielonymi częściami: noclegową, gastronomiczną i treningową. Powstający budynek DOJO będzie największym obiektem na terenie ośrodka szkoleniowego, składający się z dwóch sal do ćwiczeń oraz zaplecza socjalno – administracyjnego.

Na terenie kompleksu będzie znajdować się m.in. 16 budynków noclegowych, budynek odnowy biologicznej, budynek siłowni, budynek stołówki.

Ośrodek swoim charakterem odbiegać będzie od powszechnie przyjętego wizerunku ośrodków sportowych. Oprócz prowadzenia treningów sportowych, będzie możliwe organizowanie zajęć przybliżających inne formy kultury japońskiej (kaligrafia, origami, ikebana, bonsai, poezja haiku) oraz prowadzenie działalności wystawienniczej. Zwolennikiem pomysłu budowy wielofunkcyjnego ośrodka jest wybitny japoński twórca Ojin Tsutomu Yoshida, który będzie w tym miejscu realizować swoje artystyczne zamierzenia, w formie wystaw i performance. Architektura i ergonomia budynków Ośrodka będzie dostosowana do zwyczajów panujących w kulturze japońskiej, stworzy warunki do skupienia się i koncentracji, umożliwi przestrzeganie etykiety japońskiej. Cały obiekt wpisze się w malowniczy krajobraz, zachowując wyjątkowe walory tego miejsca. Ukształtowanie terenu Ośrodka pozwoli na wytyczenie ścieżek rowerowych i wydzielenie części przeznaczonej do uprawiania jazdy konnej oraz japońskiej sztuki łucznicstwa konnego yabusame.

Powstanie Ośrodka Japońskich Sztuk Walki na terenie gminy Przedbórz z pewnością przyczyni się do podniesienia atrakcyjności turystycznej miasta Przedbórz i gminy, oraz przyczyni się do rozwoju handlu i usług.

Agroturystyka

Gmina Przedbórz została zakwalifikowana jako posiadająca duże walory do rozwoju agroturystyki. Stały rozwój agroturystyki w gminie może być zagwarantowany jedynie poprzez tworzenie i promowanie popytu rynkowego na określone produkty agroturystyczne. Gmina Przedbórz posiada duże możliwości uzyskiwania dochodów z prowadzenia działalności turystycznej (agroturystycznej). Aby te dochody systematycznie uzyskiwać i powiększać gmina powinna starać się pozyskiwać jak najwięcej turystów krajowych i zagranicznych.

Tabela 4: Wykaz gospodarstw agroturystycznych w gminie Przedbórz

Imię i nazwisko osób prowadzących	Lokalizacja	Pole namiotowe	Liczba miejsc ogółem	Liczba pokoi ogółem	Liczba posiłków
Magdalena Auguścik	Przedbórz	-	6	3	-
Jerzy Jarzębski	Przedbórz	jest	6	2	Na własną rękę
Teresa Bartocha	Chałupy	-	3	2	-

Krystyna Stępień	Chałupy	-	4	2	Na własną rękę
Halina Arkit	Taras	jest	4	2	Na własną rękę
Ewa Brzozowska	Taras	Brak danych			
Wiesława Stawiarska	Taras	Brak danych			

Źródło: www.ziemialodzka.pl

Aby pozyskać jak największą liczbę turystów i tym samym zwiększyć dochody z turystyki w gminie należy podjąć następujące działania:

- dostosowanie produktów turystycznych do potrzeb rynku,
- ukazanie specyfiki i tożsamości regionalnej oferującej odpowiedni i atrakcyjny produkt turystyczny,
- rozwój i modernizację infrastruktury turystycznej i uzupełniającej o zróżnicowanym standardzie, dostosowanej do produktów wiodących,
- stworzenie odpowiedniego systemu promocji i dystrybucji produktu turystycznego regionu,
- zorganizowanie zintegrowanej sieci informacji turystycznej i rezerwacji,
- wskazanie priorytetowych przedsięwzięć i inwestycji wraz z czasem ich realizacji w gospodarce turystycznej obszaru,
- umożliwienie podnoszenia kwalifikacji pracownikom zatrudnionym w gospodarce turystycznej regionu.

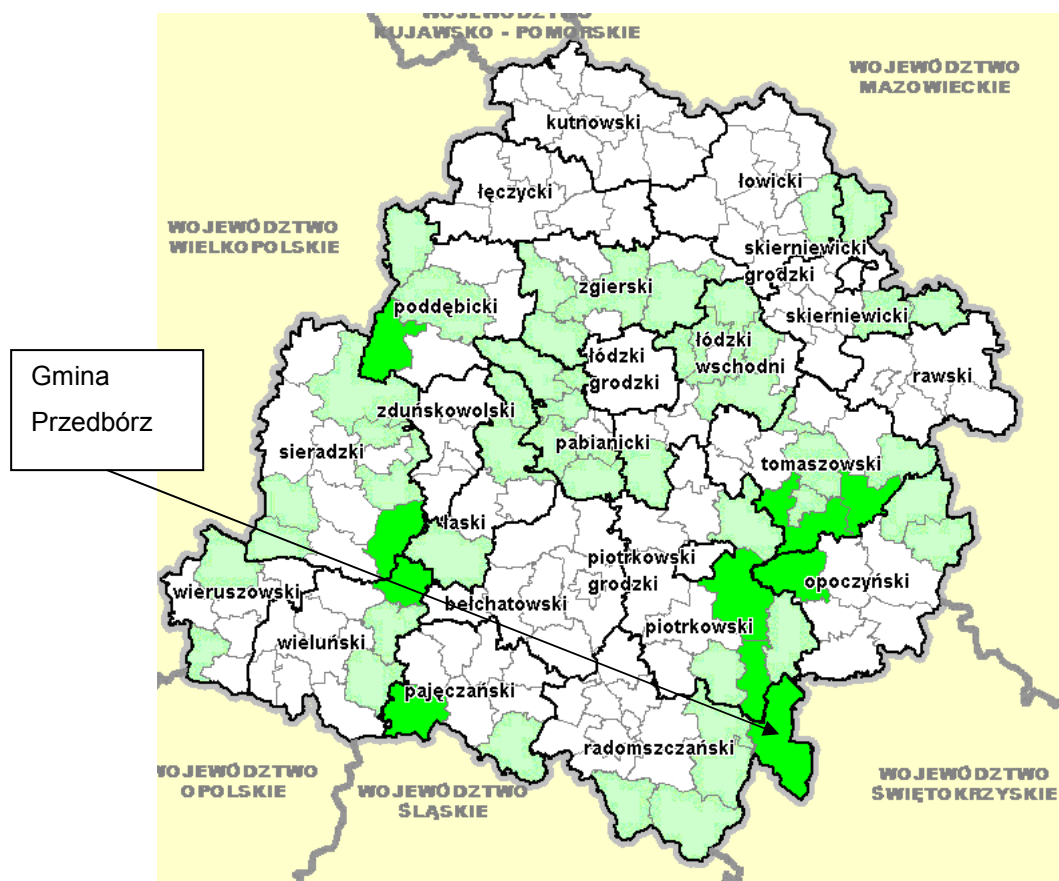
Organizatorzy turystyki i planiści widzą wiele zagrożeń rozwoju turystyki w regionie. Najważniejszymi z nich wydają się być:

- brak kapitału inwestycyjnego do realizacji podstawowej i uzupełniającej bazy turystycznej,
- brak jednolitego produktu turystycznego,
- brak łączy komputerowych służących informacji i rezerwacji,
- niedostateczne przygotowanie kadry obsługującej turystów,
- niedostateczna ilość i jakość materiałów promocyjnych.

W Polsce rozwija się agroturystyka nie ograniczająca się tylko do gospodarstwa rolnego, lecz wszechstronnie wykorzystująca warunki krajobrazowe, kulturowe i infrastrukturalne regionu (np. zwiedzanie obiektów historycznych, uczestnictwo w imprezach kulturalnych itp.).

Właściciele gospodarstw rolnych, aby uzyskać jak największe obroty w agroturystyce, dbają o otoczenie, inwestują w ochronę przyrody (oznakowania drzewostanu, wyznaczanie ścieżek rowerowych, do wędrówek pieszych, estetyczne pojemniki na odpadki itp.), zabytkowe budynki i miejsca historyczne. Utrzymywana jest tradycja i zwyczaje poszczególnych regionów. Agroturystyka

jest coraz popularniejszą formą wypoczynku. Stanowi szansę przełamania kryzysu na obszarach wiejskich, zróżnicowania działalności i pozyskania dodatkowych środków finansowych. Najczęściej oferowane są noclegi lub noclegi z wyżywieniem, ale także coraz częściej można skorzystać z porad w zakresie zielolecznictwa, spróbować wielu smakołyków z regionalnych kuchni oraz przetworów bezpośrednio wytwarzanych w gospodarstwach, jak i innych atrakcji np. przejażdżek konnych lub bryczką.

Mapa 7. Gminy o predyspozycjach do rozwoju agroturystyki

Rola agroturystyki w aktywizacji społeczno - gospodarczej wsi ma coraz większe znaczenie, zwłaszcza w regionach turystycznie atrakcyjnych pod względem walorów przyrodniczych, krajobrazowych, środowiskowych i zabytków, a więc takich jak region radomszczański.

Agroturystyka pozwala na wykorzystanie istniejących zasobów mieszkaniowych, zagospodarowanie bezpośrednio w gospodarstwie produkowanej żywności, przy jednoczesnym podnoszeniu poziomu kultury, znajomości języków, infrastruktury otoczenia, ochrony zabytków i środowiska oraz walorów przyrodniczo-krajobrazowych itp.

W celu rozwoju agroturystyki niezbędne są szkolenia dla osób chcących rozpocząć taką działalność oraz ciągła promocja regionu.

Na terenie gminy funkcjonuje Stowarzyszenie Agroturystyczne „Kraina Kugła”. Celem stowarzyszenia jest stworzenie warunków do lokalnego rozwoju agroturystyki. Nazwa stowarzyszenia nawiązuje do kugla- bardzo smacznej, miejscowej potrawy (główne składniki: tarte ziemniaki, golonka, żeberka wieprzowe), mającej wielu zwolenników w całym kraju. Kraina Kugła realizuje różne projekty dotyczące m.in. produkcji i wykorzystania biomasy, plecionkarstwa, promocji, dziedzictwa kulturowego, rozwoju turystyki itp.

g) Infrastruktura techniczna

Poziom uzbrojenia terenów w podstawową infrastrukturę techniczną stanowi o standardzie miejsca zamieszkania. Wodociągi, sieciowa kanalizacja sanitarna, sieć gazowa czy drogi lokalne, to elementy technicznej infrastruktury tworzącej podstawowy standard cywilizacyjny. Same w sobie nie tworzą one dobrobytu, ale ich istnienie jest warunkiem koniecznym do rozwoju gospodarczego i kreowania dobrobytu w skali regionu.

Układ drogowy

Gmina Przedbórz posiada 67,40 km dróg gminnych. Około 32% dróg gminnych posiada nawierzchnię twardą a około 68% jedynie gruntową.

Długość dróg gminnych na terenie miasta Przedbórz wynosi 7,6 km, w tym 4,3 km to drogi nieutwardzone.

Tabela 5: Drogi gminne w gminie Przedbórz

Drogi	2004
O twardej nawierzchni	22,40
O twardej nawierzchni ulepszonej	22,40
O nawierzchni gruntowej	45,00
Długość dróg gminnych	67,40*

Źródło: GUS

Długość dróg krajowych na terenie gminy wynosiła 6,9 km, wojewódzkich- 7,3 km, a powiatowych - 90,1 km.

* Z dniem 1 stycznia 2008r. dodatkowe 46,5125 km dróg powiatowych zostało zaliczone do dróg kategorii gminnej.

Sieć wodociągowa

Gmina Przedbórz posiada dobrze rozwiniętą infrastrukturę wodociągową. W 2005 roku w gminie Przedbórz z sieci wodociągowej korzystało 6149 mieszkańców gminy – czyli 78,66% wszystkich mieszkańców. W samym mieście Przedbórz z sieci wodociągowej korzystało 3620 osób – czyli 91,97% mieszkańców miasta. Na obszarze wiejskim gminy z sieci wodociągowej korzystało 2529 osób – czyli 65,16% wszystkich mieszkańców obszaru wiejskiego gminy Przedbórz.

Tabela 6: Sieć wodociągowa w gminie Przedbórz w 2005 roku

Przedbórz	Długość czynnej sieci (km)	Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych	Woda dostarczona gospodarstwom domowym (dam³)
Miasto	34,5	926	141,8
Obszar wiejski	61,8	640	40,0
Miasto i obszar wiejski	96,3	1.566	181,8

Źródło: GUS

Sieć kanalizacyjna

Porównując długość sieci wodociągowej na terenie gminy Przedbórz z długością sieci kanalizacji sanitarnej należy stwierdzić, iż istnieje znaczna dysproporcja w długościach tych sieci. Świadczy to o pilnych potrzebach budowy i rozbudowy systemów kanalizacyjnych w gminie Przedbórz. Z sieci kanalizacyjnej korzysta tylko 27,17% mieszkańców gminy.

Tabela 7: Sieć kanalizacyjna w gminie Przedbórz w 2005 roku

Przedbórz	Długość czynnej sieci (km)	Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych	Ludność korzystająca z sieci
Miasto	8,8	280	2.082
Obszar wiejski	0	0	42
Miasto i obszar wiejski	8,8	280	2.124

Źródło: GUS

Wśród gmin wiejskich powiatu radomszczańskiego obszar wiejski gminy Przedbórz jest w najgorszej sytuacji jeśli chodzi o sieć kanalizacyjną - w ogóle nie posiada sieci kanalizacyjnej. Najlepiej rozwiniętą siecią kanalizacyjną w powiecie radomszczańskim wśród gmin wiejskich może pochwalić się gmina Lgota Wielka (ok. 36 km sieci), a wśród miast – Radomsko (88 km).

Tabela 8: Sieć wodociągowa w gminach powiatu radomszczańskiego

Gmina	Długość sieci kanalizacyjnej w 2005 roku
Radomsko - miasto	88,0
Dobryczyce - obszar wiejski	7,2
Gidle - obszar wiejski	16,7
Gomunice - obszar wiejski	7,6
Kamieńsk – miasto i obszar wiejski	21,6
Kamieńsk - miasto	18,0
Kamieńsk - obszar wiejski	3,6
Kobiele Wielkie - obszar wiejski	2,5
Kodrąb - obszar wiejski	6,8
Lgota Wielka - obszar wiejski	36,3
Ładzice - obszar wiejski	8,2
Masłowice - obszar wiejski	0,6
Przedbórz - miasto i obszar wiejski	8,8
Przedbórz - miasto	8,8
Radomsko - obszar wiejski	12,5
Wielgomłynny - obszar wiejski	5,3
Żytno - obszar wiejski	4,7

Źródło: GUS

W Przedborzu znajduje się (jedna z dwóch na terenie powiatu) oczyszczalnia ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów (druga znajduje się w Radomsku). Oczyszczalnia w Przedborzu wykazuje pełną zdolność przerobową ścieków odprowadzanych z terenu gminy. W przypadku rozbudowy sieci kanalizacyjnej w gminie konieczne stanie się rozbudowanie lub wybudowanie nowej oczyszczalni ścieków.

Sieć energetyczna

Gmina Przedbórz zasilana jest liniami (o łącznej długości 103,43 km) średniego napięcia 15 kV z dwóch Głównych Punktów Zasilania:

- GPZ Przedbórz znajdującego się w Przedborzu przy ul. Cegielnianej,
- GPZ Szreniawa znajdującego się w Szreniawie - gmina Fałków.

Teren miasta Przedborza zasilany jest liniami średniego napięcia: napowietrznymi o długości 4 km oraz kablowymi o długości 2,21 km.

Gospodarka odpadami

Odbiorem nieczystości stałych z terenu miasta i gminy zajmuje się Zakład Usług Komunalnych w Przedborzu oraz prywatni przedsiębiorcy.

Tabela 9: Odpady komunalne zebrane w 2005 roku w gminie Przedbórz

Odpady ogółem zebrane w ciągu roku (w tonach)	Z gospodarstw domowych (w tonach)	Odpady zdeponowane na składowiskach w % zebranych
828,1	505,9	100,00

Źródło: GUS

h) Identyfikacja problemów

Analiza A - B - C

W analizie heurystycznej ABC, eksperci wyłonili elementy istotne dla rozwoju gminy Przedbórz, które mają odniesienie w rzeczywistości i stanowią punkt wyjścia dla określenia dalszych działań strategicznych. Należy odnotować, że zarówno Atuty, Bariery i to, co Ciekawe są tymi składowymi raportu, na które realizatorzy strategii mają realny wpływ. Stąd więc brak w analizie ABC takich szans czy zagrożeń, które wynikają z ogólnej sytuacji gospodarczej, prawnej czy finansowej kraju – sytuacji, na którą władze samorządowe, środowiska społeczne czy przedsiębiorcy nie mają niemal żadnego wpływu. Nie znaczy to wcale, że analiza nie uwzględnia okoliczności, w jakich strategia będzie realizowana. Te odniesienia znajdujemy w analizie SWOT znajdującej się w dalszej części opracowania.

Atuty rozwojowe

- Dużo lasów,
- Droga krajowa przebiegająca przez gminę,
- Rzeka Pilica,
- Dużo zabytków,
- Istnienie infrastruktury turystycznej: szlaków, bazy noclegowej i gastronomicznej,
- Dobrze rozwinięta sieć wodociągowa,

Bariery rozwojowe

- Słabo rozwinięta sieć kanalizacyjna,

- Oddalenie od większych ośrodków miejskich (Łodzi),
- Duża część dróg gminnych o nawierzchni gruntowej,

To, co Ciekawe

- Ciekawe, jak na rozwój gminy wpłynie rozwój turystyki (agroturystyki)?

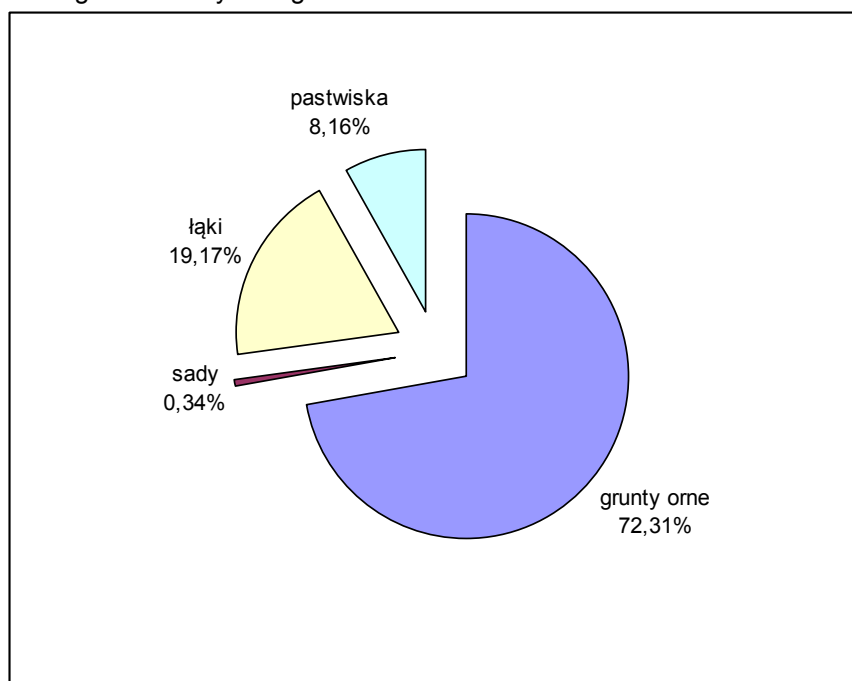
2. Gospodarka

a) Rolnictwo

Gmina Przedbórz jest gminą o dużej ilości użytków rolnych które stanowią 40% ogólnego obszaru gminy i wynoszą 6 942 ha. Struktura użytków rolnych w gminie w 2005 roku przedstawiała się następująco:

- grunty orne – 5 020 ha,
- sady – 24 ha,
- łąki – 1 331 ha,
- pastwiska – 567 ha.

Wykres 5: Struktura gruntów ornych w gminie Przedbórz w 2005 roku

Źródło: GUS

Tabela 10: Gospodarstwa rolne w gminie Przedbórz w 2002 roku

Gospodarstwo	Liczba
Rolne	1340
Indywidualne	1337
Indywidualne powyżej 1 ha użytków rolnych	1055

Źródło: GUS

Prawie wszystkie gospodarstwa rolne w gminie to gospodarstwa indywidualne. Większość gospodarstw zajmuje się produkcją roślinną i zwierzęcą jednocześnie.

W Przedborzu funkcjonuje Ośrodek Doradztwa Rolniczego, obsługujący mieszkańców wsi z kilku gmin powiatu radomszczańskiego.

Tabela 11. Liczba gospodarstw rolnych na terenie gminy wg stanu na rok 2002

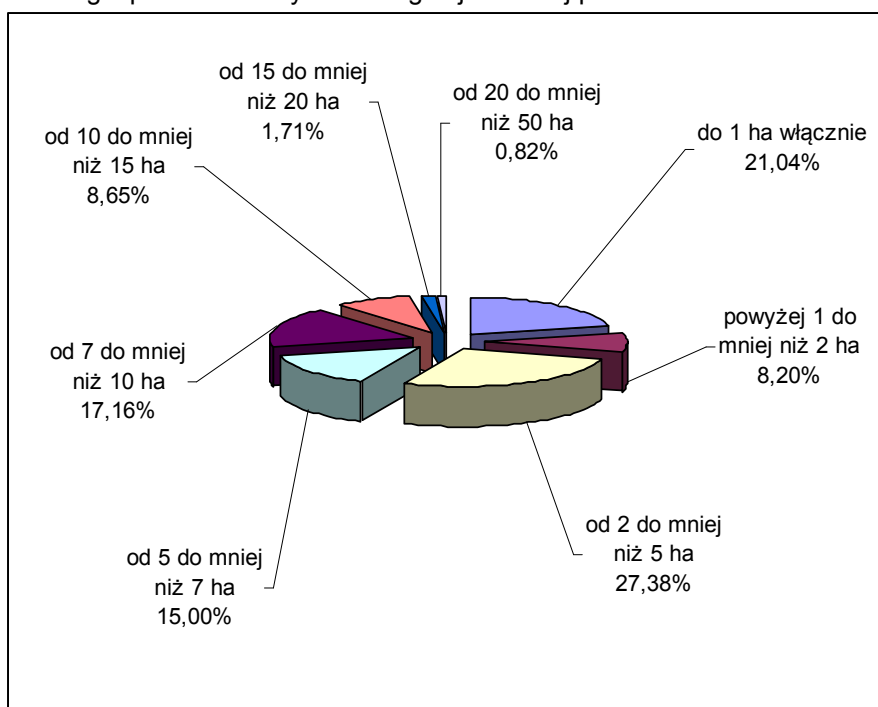
Grupa użytków rolnych	Ilość gospodarstw	%
do 1 ha włącznie	282	21,04
powyżej 1 do mniej niż 2 ha	110	8,20
od 2 do mniej niż 5 ha	367	27,38
od 5 do mniej niż 7 ha	201	15,00
od 7 do mniej niż 10 ha	230	17,16
od 10 do mniej niż 15 ha	116	8,65
od 15 do mniej niż 20 ha	23	1,71
od 20 do mniej niż 50 ha	11	0,82
powyżej 50 ha	0	-

Źródło: GUS

Najwięcej jest w gminie gospodarstw rolnych o powierzchni od 2 ha do 5 ha – stanowią one ok. 27% wszystkich gospodarstw. Gospodarstwa do 1 ha włącznie stanowią ok. 21% wszystkich gospodarstw, a gospodarstwa o powierzchni od 7 do 10 ha – ok. 17%. W gminie dominują więc gospodarstwa małe i średnie. Brak jest gospodarstw dużych o powierzchni powyżej 50 ha. Średnia wielkość gospodarstwa w gminie wynosi 5,89 ha i jest nieco mniejsza niż przeciętnie w województwie.

W gospodarstwach o małym areale opłacalność produkcji jest zbyt niska i rolników nie stać na to by stosować nowoczesne technologie.

Wykres 6: Struktura gospodarstw rolnych według zajmowanej powierzchni w 2002 roku

Źródło: GUS

Tabela 12: Uprawy rolne w gminie Przedbórz w 2002r.

Uprawa	Powierzchnia [ar]
Pszenica	10 986
Żyto	161 503
Jęczmień	5 715
Owies	21 242
Pszennyto	11 188
Mieszanki zbożowe	33 167
Ziemniaki	53 130
Warzywa gruntowe	2 396
Inne (kukurydza, strączkowe jadalne, buraki, okopowe pastewne, truskawki, gryka, proso)	1 655
RAZEM	305 444

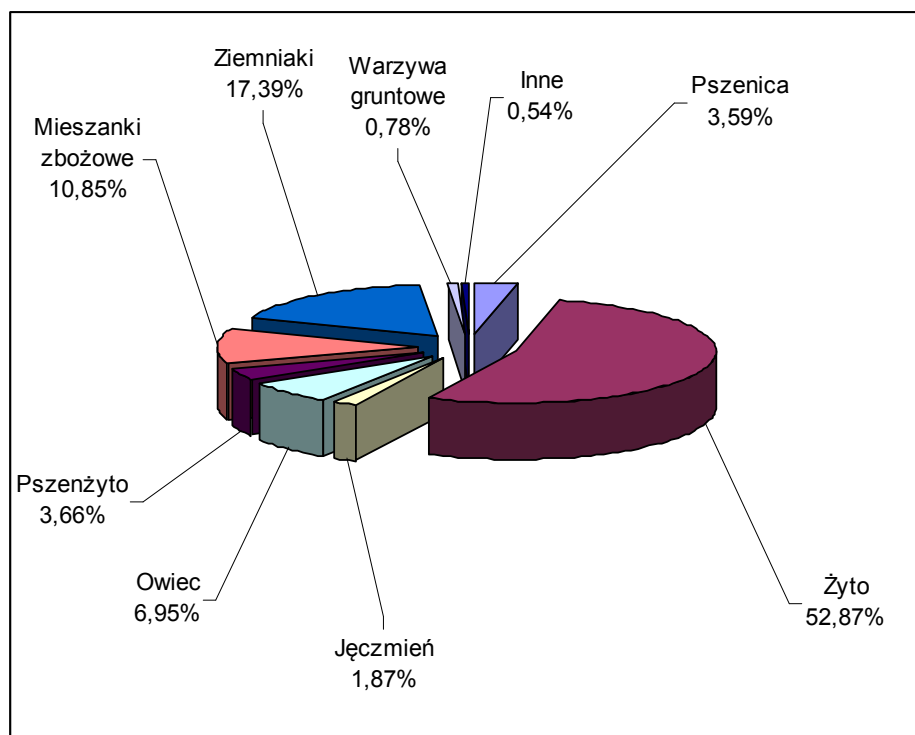
Źródło: GUS

W gminie Przedbórz najczęściej uprawia się żyta – ok. 52% wszystkich upraw, ziemniaków – ok. 17% oraz mieszanek zbożowych ozimych i jarych – razem ok. 10%. Taka struktura zasiewów wynika z faktu, że żyto można siać na wszystkich rodzajach gleb. Jest to odporne zboże zarówno na niskie temperatury jak i małą ilość wody.

W gminie bardzo mało uprawia się kukurydzy, buraków i truskawek.

Wykres 7: Uprawy rolne w gminie Przedbórz w 2002 roku

Źródło: GUS

b) Działalność gospodarcza

Kolejną sferą poddaną analizie, bardzo ważną w procesie formułowania wniosków dotyczących sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Przedbórz jest jej sfera gospodarcza.

Gospodarka lokalna - to całość działalności gospodarczej prowadzonej w gminie. Celem przeprowadzonej poniżej analizy jest określenie dynamiki rozwoju gminy i wskazanie tych obszarów, które mogą decydować o przyszłej dynamice rozwoju gospodarczego. Ważnym elementem będzie wskazanie instrumentów i narzędzi dostarczanych przez gminę lub inne podmioty, działające na rzecz intensyfikacji działalności gospodarczej prowadzonej w gminie, opierającej się w szczególności na wypracowanych przez wiele lat przewagach konkurencyjnych, w branżach kojarzonych z regionem i gminą Przedbórz.

Sfera gospodarcza gminy Przedbórz została przeanalizowana pod kątem:

- struktury działalności gospodarczej,
- obszarów aktywności gospodarczej w gminie.

Wg danych statystycznych opublikowanych przez Główny Urząd Statystyczny, w dniu 31 grudnia 2005 r. w gminie Przedbórz zarejestrowanych było 717 podmiotów gospodarki narodowej. Zdecydowaną większość tych podmiotów stanowią jednostki prywatne – 97,36%. 19 podmiotów to

zakłady sektora publicznego (2,64% wszystkich podmiotów w gminie). Taki stan rzeczy odzwierciedla ogólne tendencje panujące w gospodarce, gdzie najbardziej konkurencyjnymi i wytwarzającymi największą część Produktu Krajowego Brutto podmiotami są właśnie najmniejsze przedsiębiorstwa, które jednocześnie najbardziej elastycznie potrafią reagować na zmiany zachodzące na rynku. Należy zwrócić także uwagę, że te przedsiębiorstwa są też najbardziej podatne na zewnętrzną koniunkturę gospodarczą i ich rozwój jest uzależniony od pomocy instytucji okołobiznesowych.

Powstanie, rozwój i przetrwanie małego i średniego przedsiębiorstwa prywatnego w decydującym stopniu zależy od otoczenia, w którym ono funkcjonuje. Otoczenie to niesie wiele zagrożeń, ale występują w nim również instytucje, które działają na rzecz jego stabilizacji i rozwoju. Jedną z najistotniejszych przeszkód rozwoju małej przedsiębiorczości w regionie łódzkim jest **brak zasobów finansowych** oraz **brak wykwalifikowanych kadr**, które potrafiłyby sprawnie zarządzać przedsiębiorstwem. Dużej części małych firm nie stać na samodzielne ponoszenie kosztów związanych ze zbieraniem informacji o innowacjach, technologii i o rynkach. Małe firmy mają również duże trudności w dostępie do funduszy kredytowych, gdyż banki traktują je często jako „ryzykownych” klientów.

Tabela 13. Dane dotyczące ilości oraz struktury podmiotów w gminie Przedbórz

	Jednostka miary	2005
JEDNOSTKI ZAREJESTROWANE WG SEKTORÓW		
<u>Ogółem</u>		
ogółem	jed.gosp.	717
<u>Sektor publiczny</u>		
jednostki ogółem	jed.gosp.	19
jednostki prawa budżetowego państwowe i komunalne ogółem	jed.gosp.	16
przedsiębiorstwa państwowe	jed.gosp.	0
spółki prawa handlowego	jed.gosp.	0
spółki z udziałem kapitału zagranicznego	jed.gosp.	0
gospodarstwa pomocnicze	jed.gosp.	0
<u>Sektor prywatny</u>		
jednostki ogółem	jed.gosp.	698
osoby fizyczne	jed.gosp.	643
spółki prawa handlowego	jed.gosp.	2
spółki z udziałem kapitału zagranicznego	jed.gosp.	0
spółdzielnie	jed.gosp.	5
fundacje	jed.gosp.	0
stowarzyszenia i organizacje społeczne	jed.gosp.	13

Źródło: GUS

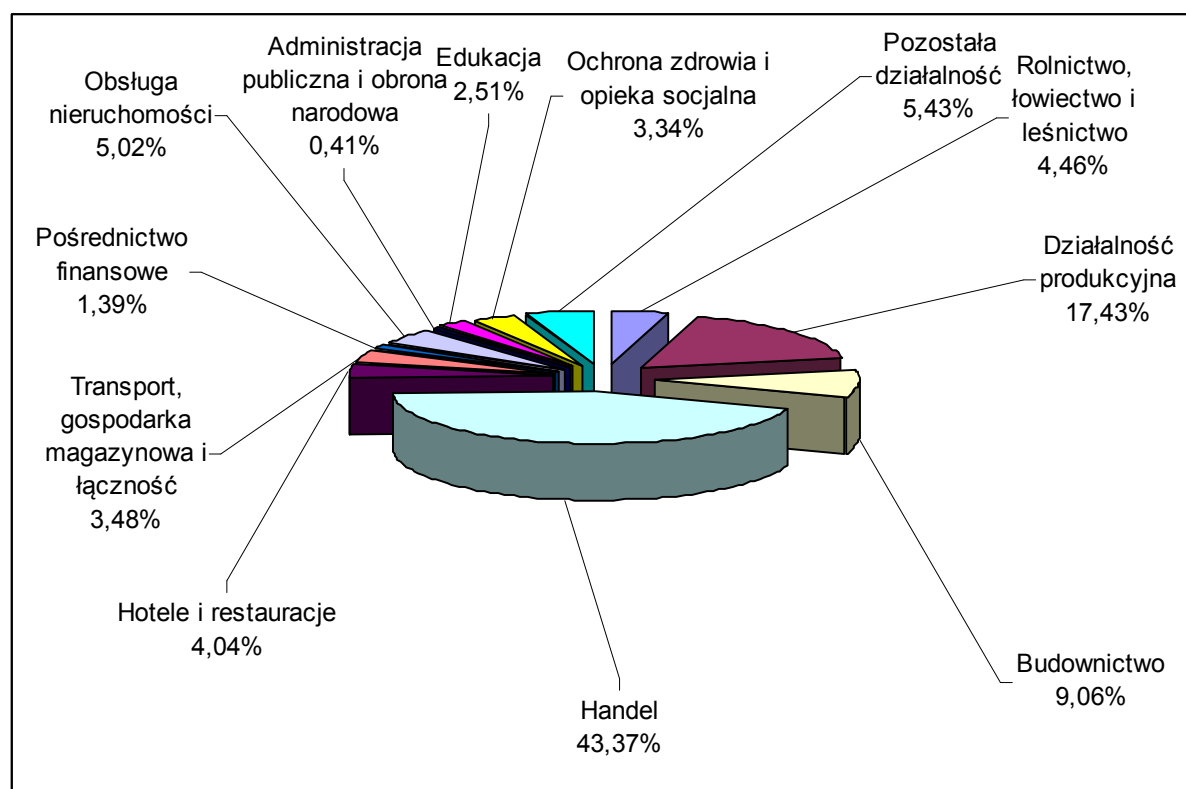
Biorąc pod uwagę branże, w których funkcjonują przedsiębiorstwa zlokalizowane na terenie gminy Przedbórz, zauważyć można zdecydowaną przewagę sektora handlu i napraw (ok. 43%). Kolejnymi, najbardziej aktywnymi sektorami w gospodarce gminy jest działalność produkcyjna (ok. 17%) oraz budownictwo (ok. 9%).

Tabela 14: Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane według sekcji PKD w 2005 roku w gminie Przedbórz

Sekcja	Nazwa sekcji	Ilość podmiotów razem
A	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	32
B	Rybołówstwo i rybactwo	0
C	Górnictwo i kopalnictwo	0
D	Działalność produkcyjna	125
E	Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	0
F	Budownictwo	65
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawy pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów przeznaczenia osobistego i użytku domowego	311
H	Hotele i restauracje	29
I	Transport, gospodarka magazynowa i łączność	25
J	Pośrednictwo finansowe	10
K	Obsługa nieruchomości, wynajem i działalność związana z prowadzeniem interesów	36
L	Administracja publiczna i obrona narodowa; gwarantowana prawnie opieka socjalna	3
M	Edukacja	18
N	Ochrona zdrowia i opieka socjalna	24
O	Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	39
P	Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników	0
Q	Organizacje i zespoły międzynarodowe	0
RAZEM		717

Źródło: GUS

Wykres 8: Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane według sekcji PKD w 2005 roku w gminie Przedbórz

Źródło: GUS

Analiza liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w latach 1995 – 2005 daje odpowiedź na pytanie jak rozwija się gospodarka i czy powstają nowe firmy. W ciągu 10 lat, w gminie Przedbórz nastąpił wzrost ilości podmiotów gospodarczych. Ich liczba zwiększyła się o 253 pomiotów. Liczba podmiotów gospodarczych w gminie rosła systematycznie, z wyjątkiem roku 1996. Jest to tendencja obserwowana w całym kraju. Liberalizacja gospodarki, wzrost dochodów ludności, dobra koniunktura na rynku doprowadziły do rozwoju drobnej działalności gospodarczej.

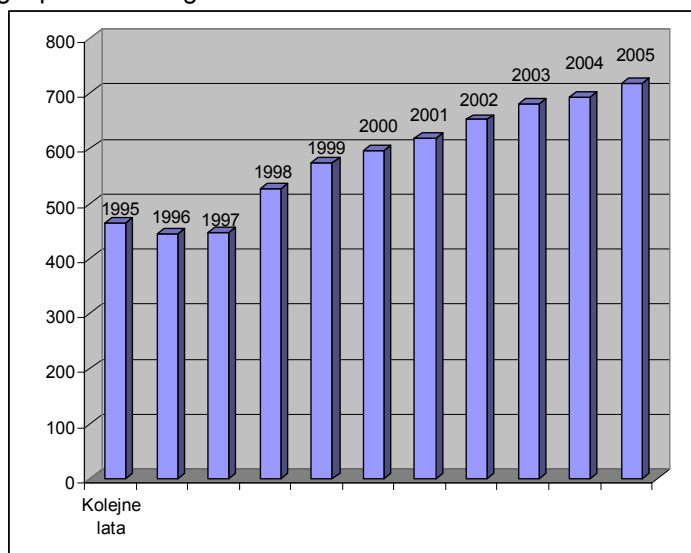
Tabela 15: Ilość podmiotów gospodarczych i sklepów w latach 1995-2005

Rok	Ilość podmiotów gospodarczych w gminie	Ilość podmiotów gospodarczych w mieście Przedbórz	Ilość podmiotów gospodarczych na obszarze wiejskim gminy	Liczba sklepów w gminie
1995	464	354	110	125
1996	445	334	111	120
1997	448	339	109	131
1998	527	396	131	164
1999	573	438	135	174

2000	597	459	138	168
2001	618	485	133	184
2002	652	506	146	183
2003	680	523	157	176
2004	693	531	162	bd
2005	717	543	174	bd

Źródło: GUS

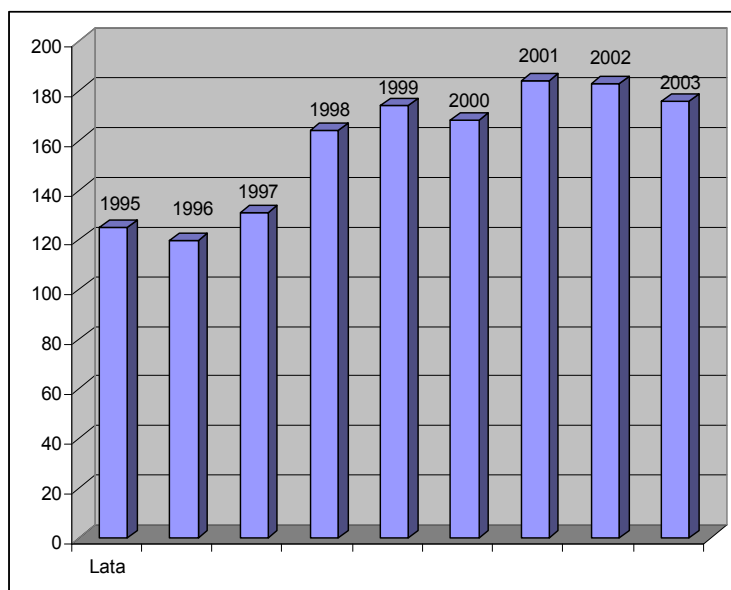
Wykres 9: Podmioty gospodarcze w gminie Przedbórz

Źródło: GUS

Liczba sklepów na przestrzeni lat 1995-2003 w gminie Przedbórz również uległa zwiększeniu – o 51 punktów handlowych. Jednak przyrost sklepów nie był tak systematyczny jak w przypadku ogólnej liczby podmiotów gospodarczych.

Wykres 10. Sklepy w gminie Przedbórz

Źródło: GUS

Jednym z podstawowych wskaźników najlepiej ilustrujących stan lokalnej gospodarki jest poziom **aktywizacji gospodarczej** liczony jako ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców. Wyraża on skłonność danej populacji do podejmowania działalności gospodarczej, jak również zaufanie do sytuacji na rynku.

Tabela 16: Poziom aktywizacji gospodarczej w gminach powiatu radomszczańskiego

Gmina	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Radomsko – miasto	863,27	931,03	978,15	1022,08	1045,46	1064,83
Dobryszycy	539,60	639,29	683,82	738,84	757,46	792,27
Gidle	544,76	576,28	620,60	670,49	712,27	730,54
Gomunice	519,78	540,22	562,05	633,16	654,51	650,90
Kamieńsk – miasto	845,38	814,67	855,88	880,43	907,46	889,28
Kamieńsk – obszar wiejski	292,14	290,73	332,01	372,63	391,31	405,19
Kobiele Wielkie	571,74	579,71	609,05	640,88	637,21	652,99
Kodrąb	405,48	434,24	461,12	496,46	525,76	550,45
Lgota Wielka	451,44	437,95	473,35	542,15	522,94	523,75
Ładzice	502,21	497,48	527,27	546,04	563,69	575,17
Masłowice	369,96	304,06	381,81	445,23	403,83	381,50
Przedbórz- gmina	739,96	768,65	815,61	856,63	879,55	917,23
Przedbórz – miasto	1142,07	1213,10	1274,55	1326,40	1359,79	1399,12
Przedbórz – obszar wiejski	340,82	329,04	362,83	392,99	407,64	442,07
Radomsko – obszar wiejski	527,25	619,32	677,93	742,88	727,65	730,13
Wielgomłynny	394,99	397,05	446,48	467,85	475,81	499,30
Żytno	334,82	341,46	372,26	397,07	404,97	403,06

Opracował: Firma Bajor Consulting na podstawie danych GUS.

W latach 2000-2005 poziom aktywizacji gospodarczej w gminie Przedbórz wzrósł o 177,27. Podobną sytuację obserwujemy w całym powiecie radomszczańskim. Wzrost wskaźnika aktywizacji gospodarczej w gminie Przedbórz był systematyczny. W 2005 roku poziom wskaźnika gminy Przedbórz był dość wysoki, porównując do innych gmin miejsko- wiejskich województwa łódzkiego.

Jednak poziom aktywizacji gospodarczej jest tylko jednym ze wskaźników obrazujących aktywność biznesową populacji. Ważnym wskaźnikiem dodatkowym jest tzw. indeks **PEAI** (Present Economic Activity Index – wskaźnik aktualnej aktywności gospodarczej), obliczamy jako procentową zmianę ilości firm na 10 tys. mieszkańców w ostatnich trzech latach. PEAi powyżej 9% oznacza pomyślną koniunkturę, a powyżej 15% gwałtowny rozwój.

Warto zauważyć, że nie ma prostej korelacji między poziomem aktywizacji gospodarczej a indeksem PEAi. Należy to interpretować następująco: poziom aktywizacji to skumulowany przez

wiele lat **dorobek aktywności lokalnego sektora gospodarczego**, natomiast PEAI obrazuje **aktualną dynamikę**.

Okres od roku 2004 jest okresem bardzo dużego wzrostu gospodarczego w całym kraju. W gminach wiejskich wskaźnik PEAI bardzo często jest większy niż 4% a gminach wiejsko – miejskich często przekracza 9%.

Tabela 17: Saldo ilości firm w ostatnich 3 latach

gmina	Saldo ilości firm w ostatnich 3 latach	
	Ilość nowych firm	Przyrost procentowy PEAI
Radomsko – miasto	+350	+8,86
Dobryczyce	+49	+15,85
Gidle	+67	+17,71
Gomunice	+50	+15,80
Kamieńsk – miasto	+15	+3,90
Kamieńsk – obszar wiejski	+22	+22,04
Kobiele Wielkie	+16	+7,21
Kodrąb	+41	+19,37
Lgota Wielka	+22	+9,08
Ładzice	+24	+10,64
Masłowice	-19	-0,08
Przedbórz- gmina	+65	+12,45
Przedbórz – miasto	+37	+9,77
Przedbórz – obszar wiejski	+28	+21,84
Radomsko – obszar wiejski	+37	+7,69
Wielgomłyny	+22	+11,83
Żytno	+11	+8,27

Opracował: Firma Bajor Consulting na podstawie danych GUS

W gminie Przedbórz PEAI wyniósł w 2005 +12,45. Jest to oznaką znacznego wzrostu gospodarczego gminy. Na samym obszarze wiejskim gminy Przedbórz w 2005 roku poziom wskaźnika był bardzo wysoki (+21,84).

Działania władz gminy Przedbórz oraz innych instytucji powinny w kolejnych latach jeszcze bardziej zwiększać wpływ na rozwój nowych przedsiębiorstw poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów.

Widoczny wzrost gospodarczy jest dobrym prognostykiem na przyszłość, lecz jego stabilne fundamenty należy budować przemyślaną polityką gminy po roku 2007, kiedy to Polska otrzyma kolejne fundusze unijne. Wzrost przedsiębiorczości, głównie tej drobnej, jest podstawą stabilnej gospodarki. W działaniach gminy nie można zapominać o zasobach ludzkich, czyli o mobilnym czynniku wzrostu gospodarczego. Wiele aspektów rozwoju gospodarczego gminy leży po stronie władz centralnych. Na te aspekty władze gminy nie mają wpływu. Należy jednak podjąć szeroką współpracę z instytucjami centralnymi i wojewódzkimi w celu doskonalenia narzędzi wzrostu gospodarczego.

Bardzo ważnym elementem wpływającym na funkcjonowanie przedsiębiorstw oraz ich rozwój jest tzw. otoczenie biznesu. W jego skład wchodzi przede wszystkim:

- banki,
- instytucje finansowe,
- organizacje oraz ośrodki wspierające rozwój przedsiębiorczości.

W gminie Przedbórz należy utrzymać obecne działania zmierzające do zachęcenia ludzi do prowadzenia działalności gospodarczej oraz wspierania innowacji w przedsiębiorstwach już istniejących.

Innowacyjność firm określana jest najogólniej jako zdolność i motywacja do poszukiwania i komercyjnego wykorzystywania jakichkolwiek wyników badań naukowych, nowych koncepcji, pomysłów i wynalazków, prowadzących do wzrostu poziomu nowoczesności i wzmocnienia pozycji konkurencyjnej firmy czy realizacji ambicji technicznych przedsiębiorcy. W tym kontekście innowacje - rozumiane jako proces uczenia się zarówno ze źródeł wewnętrznych, jak i zewnętrznych - są traktowane jako podstawowe źródło kumulowania (budowania) specyficznych, unikalnych i wyróżniających umiejętności firmy.

Zdolność innowacyjna firm jest wyznaczona przez ich wewnętrzną zdolność do tworzenia nowych produktów i technologii, metod organizacji, jak i przez ich zdolność do absorpcji i zastosowania wiedzy wytworzonej poza firmą. Samodzielne podejmowanie własnych prac badawczych, projektowania i wdrażania nowej produkcji wymaga posiadania właściwych kompetencji technicznych, menedżerskich oraz zdolności do uczenia się.

Konieczność korzystania z zewnętrznych usług na rzecz innowacji dotyczy niemal wszystkich przedsiębiorstw, które zamierzają rozwijać swoją zdolność innowacyjną. W najsilniejszym stopniu dotyczy to małych firm innowacyjnych. Są one zbyt małe, aby mieć wszystkie niezbędne kompetencje i zasoby normalnie dostępne w dużych przedsiębiorstwach.

Na rozwój innowacji składa się wysiłek ludzi oraz kapitał potrzebny do opracowania i wprowadzenia nowych produktów, procesów i organizacji na rynek. Innowacja staje się, więc sprawą przedsiębiorstw i organów władzy publicznej państwa, regionu, które obecnie grupują zasoby ludzkie i odpowiednie kapitały.

Z prowadzonych badań nad stanem innowacyjności i przedsiębiorczości firm województwa łódzkiego zwraca uwagę **niechęć przedsiębiorców do współpracy**. Obserwacje tworzenia się środowisk przedsiębiorczości i sieci wskazują, że proces ten znajduje się w fazie początkowej, a jego dalszy rozwój będzie skomplikowany i długotrwały. Powstały już niezbędne elementy do zorganizowania środowiska, lecz jest to w dalszym ciągu raczej prosty zbiór podmiotów niż system. Relacje między poszczególnymi podmiotami kształtują się powoli, a proces przełamania wzajemnych nieufności jest długi i skomplikowany. Częstsze są postawy konkurencji, niż współpracy między podmiotami. Otoczenie, szczególnie wszelkiego rodzaju instytucje świadczące usługi pośrednictwa w dziedzinie innowacji (inkubatory, centra transferu technologii, ośrodki promocji i doradztwa), odgrywa w tym procesie rolę marginalną. Obserwuje się nieliczne tylko kontakty firm z tymi instytucjami, a ich znaczenie dla rozwoju firm i sieci jest znikome. Brak jest przepływu informacji, miejsc kontaktów czy wzorów współpracy. Jest to zadanie dla strategii innowacyjnej regionu.

Należy odnotować **także niedorozwój tak krajowego jak i regionalnego rynku kapitałowego dla potrzeb wdrażania nowych rozwiązań, zwłaszcza nowoczesnych technologii**. Brak jest źródeł finansowania otwartych na finansowanie innowacji i wdrażania nowych technologii przez małe przedsiębiorstwa takich jak np. fundusze załączkowe. Zauważalna jest bardzo wysoka awersja do podejmowania tego typu inwestycji przez dużo bardziej elastyczne w innych krajach fundusze venture capital. W konsekwencji małe i średnie przedsiębiorstwa w swej działalności innowacyjnej bazują głównie na własnych środkach finansowych i jedynie w niewielkim stopniu wykorzystują zewnętrzne źródła finansowania.

Wszystkie powyższe uwagi dotyczą także sytuacji przedsiębiorców prowadzących działalność na terenie gminy Przedbórz.

Tabela 18. Liczba firm innowacyjnych w województwie łódzkim

Powiat	Firmy polskie			Firmy zagraniczne			Razem		
	Liczba	Woj. =100	Powiat =100	Liczba	Woj. =100	Powiat =100	Liczba	Woj. =100	Powiat =100
Bełchatowski	186	2,7	24,5	9	2,0	1,2	195	2,7	25,7
Kutnowski	228	3,3	30,0	11	2,4	1,4	239	3,3	31,4
Łaski	123	1,8	18,8	7	1,6	1,1	130	1,8	19,9
Łowicki	69	1,0	26,7	3	0,7	1,2	72	1,0	27,9
Łęczycki	154	2,2	24,3	4	0,9	0,6	158	2,2	24,9
Łódzko-Wschodni	278	4,1	13,8	19	4,2	0,9	297	4,1	14,7
Opoczyński	101	1,5	22,3	3	0,7	0,7	104	1,4	23,0
Pabianicki	403	5,9	15,6	34	7,6	1,3	437	6,0	17,0

Pajęczański	126	1,8	22,2	1	0,2	0,2	127	1,7	22,4
Piotrkowski	143	2,1	21,2	4	0,9	0,6	147	2,0	21,8
Poddębicki	92	1,3	21,0	3	0,7	0,7	95	1,3	21,6
Radomszczański	295	4,3	20,3	6	1,3	0,4	301	4,1	20,8
Rawski	91	1,3	22,5	5	1,1	1,2	96	1,3	23,7
Sieradzki	267	3,9	22,8	10	2,2	0,9	277	3,8	23,7
Skierniewicki	71	1,0	26,7	2	0,4	0,8	73	1,0	27,4
Tomaszowski	341	5,0	24,1	17	3,8	1,2	358	4,9	25,3
Wieluński	147	2,1	24,4	1	0,2	0,2	148	2,0	24,5
Wieruszowski	64	0,9	18,8	3	0,7	0,9	67	0,9	19,7
Zduńskowolski	182	2,7	21,2	10	2,2	1,2	192	2,6	22,4
Zgierski	488	7,1	15,3	33	7,3	1,0	521	7,1	16,3
Łódź	2690	39,2	20,1	229	51,0	1,7	2919	39,9	21,8
Piotrków	207	3,0	24,3	18	4,0	2,1	225	3,1	26,4
Skierniewice	116	1,7	27,8	17	3,8	4,1	133	1,8	31,9
Skierniewice (miasto i powiat)	187	2,7	27,4	19	4,2	2,8	206	2,8	30,2
Piotrków (miasto i powiat)	350	5,1	22,9	22	4,9	1,4	372	5,1	24,4
Aglomeracja łódzka	3859	56,3	18,7	315	70,1	1,5	4174	57,1	20,02
Razem	6862	100,0	20,1	449	100,0	1,3	7311	100,0	21,4

Źródło: GUS

c) Identyfikacja problemów

Atuty rozwojowe

- Duża powierzchnia użytków rolnych na terenie gminy,
- Gospodarstwa rolne w większości indywidualne,
- Bardzo duża tradycja pracy w sektorze rolniczym,
- Znaczne kompetencje zasobów ludzkich w sektorze rolniczym,
- Skłonność mieszkańców do podejmowania działalności gospodarczej,
- Systematyczny wzrost liczby podmiotów gospodarczych w gminie.

Bariery rozwojowe

- Zbyt mały potencjał wykwalifikowanych kadr dla sektorów innych niż rolnictwo,
- Brak dużych gospodarstw rolnych,
- Brak specjalizacji i innowacyjności w rolnictwie.

To, co Ciekawe

- Jak rozwój sektora usług wpłynie na rozwój gminy?
- Czy podniesienie jakości kształcenia ustawicznego wpłynie na wzrost postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców?

3. Sfera społeczna

a) Migracje

Czułym miernikiem zmian sytuacji społeczno-gospodarczej jest migracja. Ludzie osiedlają się na terenach, których perspektywy rozwojowe postrzegają z optymizmem, natomiast spontaniczna emigracja z danego terenu jest zawsze sygnałem zagrożenia zapaścią rozwojową. Dlatego też **migracja ludności to jeden z podstawowych wskaźników oddziaływania w projektach aplikujących o środki ERDF**. Projekty rozwojowe powinny hamować odpływ ludności i generować dodatnią migrację (imigrację).

Saldo migracji zagranicznych w Polsce jest w ostatnich latach ujemne. W 2003 roku na stałe osiedliło się w naszym kraju 7 tys. osób, a wyjechało prawie 21 tys. Od czasu integracji Polski z Unią Europejską i dzięki otwarciu rynków pracy dla Polaków, z naszego kraju wyjechało już prawdopodobnie około miliona osób. Niepokojącym zjawiskiem jest fakt, że sondaże wskazują na duże saldo migracji wśród dobrze wykształconej polskiej młodzieży.

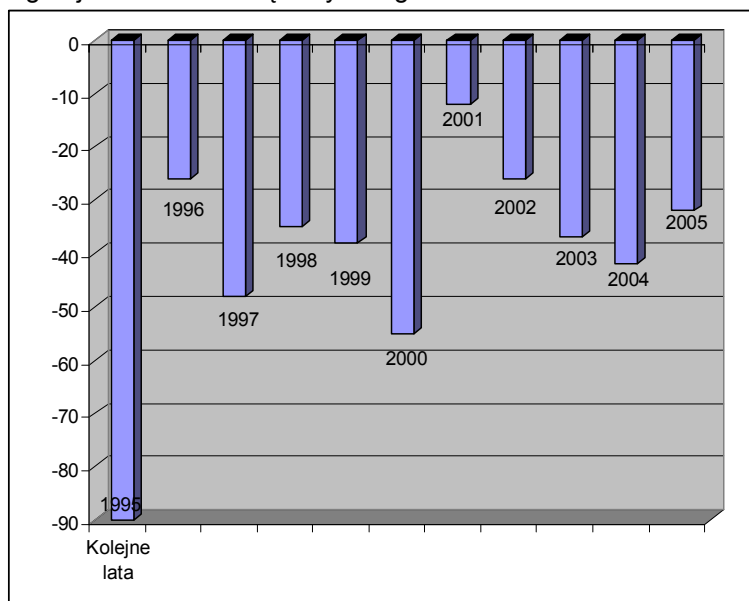
Tabela 19. Saldo migracji w ruchu wewnętrznym w gminie Przedbórz

Rok	Wskaźnik migracji
1995	-90
1996	-26
1997	-48
1998	-35
1999	-38
2000	-55
2001	-12
2002	-26
2003	-37
2004	-42
2005	-32

Źródło: GUS

Wskaźnik salda migracji w gminie Przedbórz od roku 1995 do 2005 był ujemny. Najniższą wartość wskaźnik posiadał w 1995 roku (-90 osób). W roku 2005 wskaźnik posiadał wartość – 32. Powyższe dane wskazują na to iż gmina boryka się z dość dużym problemem migracji.

Wykres 11. Saldo migracji w ruchu wewnętrznym w gminie Przedbórz

Źródło: GUS

b) Przyrost naturalny

W gminie Przedbórz od 2000 do 2005 roku występował ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego. Najniższą wartość (-30) wskaźnik osiągnął w 2005 roku. W porównaniu z rokiem 2000 zmalała też liczba urodzeń.

Tabela 20: Przyrost naturalny w latach 2000-2005 w gminie Przedbórz

Gmina Przedbórz	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Liczba żywych urodzeń	76	92	72	69	64	68
Przyrost naturalny	-22	-16	-20	-20	-18	-30

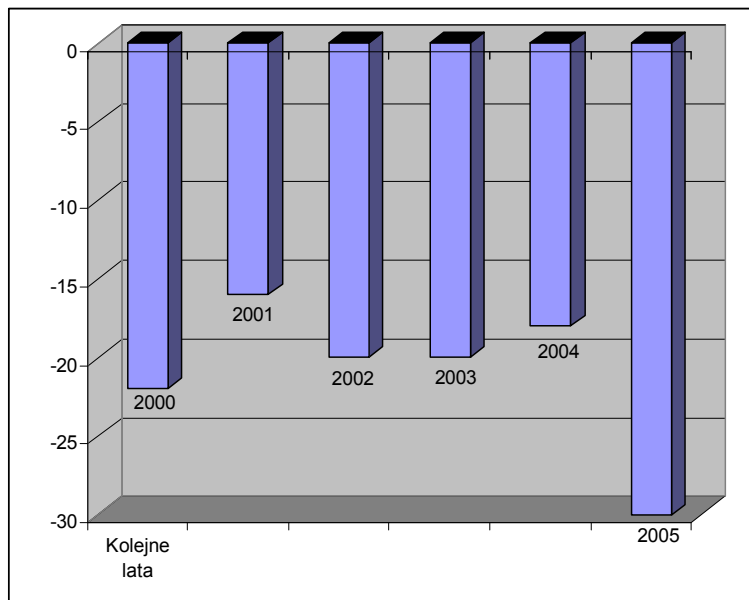
Źródło: GUS

Ujemny przyrost naturalny stanowi wyzwanie do podjęcia działań służących poprawie jakości życia mieszkańców, a tym samym zahamowania negatywnego zjawiska.

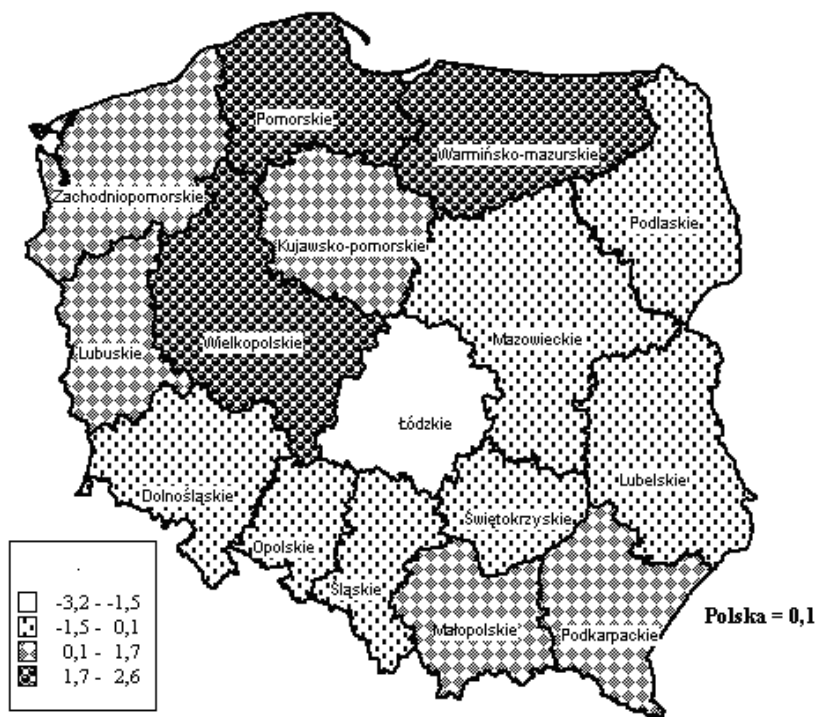
Na niski wskaźnik przyrostu naturalnego wpływ ma wysoki wskaźnik zgonów ale przede wszystkim malejąca liczba urodzeń. Spowodowane jest to przede wszystkim faktem, iż kobiety decydują się obecnie na macierzyństwo najczęściej dopiero pomiędzy 25 a 29 rokiem życia (na początku lat 90 - między 20 a 24). Im bardziej wykształcone, tym częściej odkładają macierzyństwo bliżej trzydziestego roku życia. Wzrasta też liczba kobiet, które w ogóle nie wychodzą za mąż. Najpopularniejszym

modelem rodziny jest 2+2, choć coraz częściej pary decydują się na jedno dziecko. Inne małżeństwa nie decydują się na dziecko z powodu trudności finansowych. Bezrobocie, ubóstwo powodują, że młodzi ludzie nie decydują się na zawieranie małżeństw i dzieci.

Wykres 12. Przyrost naturalny w latach 2000-2005 w gminie Przedbórz

Źródło: GUS

Mapa 8. Przyrost naturalny na 1000 ludności w okresie I - II kwartał 2005 roku w województwach

c) Infrastruktura edukacyjna

Na terenie gminy funkcjonują:

- Samorządowe Przedszkole w Przedborzu,
- Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Górach Mokrych,
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Nosalewicach,
- Zespół Szkolno – Gimnazjalny w Przedborzu (szkoła podstawowa i gimnazjum),
- Publiczny Zespół Placówek Oświatowych w Przedborzu (Bursa Szkolna i Schronisko Młodzieżowe),
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa Centrum Kształcenia Zawodowego w Przedborzu Oddział Terenowy
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Przedborzu.

Samorządowe Przedszkole w Przedborzu

Samorządowe Przedszkole w Przedborzu

Przedszkole Nr 1 przy ul. Mostowej 37 B w Przedborzu zostało oddane do użytku publicznego w 1986 roku.

Do przedszkola uczęszczają dzieci od 3 do 6 lat. Zajęcia w przedszkolu prowadzone są przez wykwalifikowaną kadrę w oparciu o innowacje pedagogiczne, współpracę z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, opiekę psychologa i logopedy.

Oprócz zajęć dydaktycznych, zabaw tematycznych i przedszkole prowadzi szeroką gamę zajęć dodatkowych: zajęcia umuzykalniające, taniec towarzyski, zajęcia logopedyczne, gimnastykę korekcyjną, rozwijanie zdolności teatralnych, plastycznych, udział w przedstawieniach teatralnych. Przedszkole składające się z 2 oddziałów, posiada 50 miejsc. W 2005 roku wszystkie miejsca zostały wykorzystane, do przedszkola uczęszczało 50 dzieci.

Zespół Szkolno – Gimnazjalny w Przedborzu

Budynek Zespołu Szkół w Przedborzu obejmuje 32 sale lekcyjne, w tym 2 pracownie informatyczne, 1 salę gimnastyczną i 1 pełno-wymiarową halę sportową, bibliotekę, czytelnię, świetlicę, szatnie i stołówkę. Na Zespół Szkół w Przedborzu składa się szkoła podstawowa oraz gimnazjum.

Zespół Szkolno – Gimnazjalny w Przedborzu

Uczniowie szkoły podstawowej uczą się języka angielskiego od klasy I, informatyki od klasy V oraz rozwijają swoje zainteresowania w następujących kołach: teatralnym, plastycznym, muzycznym, informatycznym, instrumentalnym. W gimnazjum również prowadzone są dodatkowe zajęcia pozalekcyjne: geograficzne, biologiczne, plastyczne, informatyczne.

W Szkole działa też Szkolny Klub Sportowy. Szkoła promuje osiągnięcia własne i uczniów podczas konkursów, festynów szkolnych, w gazetce szkolnej „Co słycać”, prowadzi otwarte spotkania z rodzicami podczas wieczorów, zebrań, uroczystości klasowych i szkolnych. Prowadzona jest także w szkole działalność charytatywna na rzecz dzieci niepełnosprawnych oraz pomoc materialna dla dzieci biednych i z rodzin patologicznych.

Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Górach Mokrych

Publiczna Szkoła Podstawowa w Górach Mokrych

Szkoła Podstawowa w Górach Mokrych mieści się w murowanym budynku (oddanym do użytku w 1959 roku). Szkoła dysponuje 9 pomieszczeniami do nauczania (w tym salą gimnastyczną, pracownią nauczania początkowego, pracownią informatyki), biblioteką, świetlicą szkolną oraz kuchnią. Zajęcia dydaktyczno-wychowawcze i opiekuńcze prowadzi 10-osobowa kadra nauczycielska. W szkole działają organizacje uczniowskie: samorząd szkolny i koło PCK.

Oprócz obowiązkowych zajęć lekcyjnych szkoła oferuje uczniom: zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze w klasach 1-3, zajęcia artystyczne, zajęcia komputerowe w klasach 1-3, język angielski w klasach 1-3, zabawy i gry ogólnorozwojowe.

Tabela 21: Szkoły w gminie Przedbórz w 2005 roku - łącznie

Szkoły łącznie	Ogółem	Pomieszczenia szkolne	Uczniowie/absolwenci	Komputery w szkołach	Pracownie komputerowe	Komputery podłączone do Internetu
Podstawowe	3	34	582/117	33	3	28
Gimnazjum	1	15	382/98	17	1	16

Źródło: GUS

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Przedborzu

Na Publiczny Zespół Placówek Oświatowych w Przedborzu składa się Liceum Ogólnokształcące, Liceum Profilowane, Liceum Uzupełniające dla dorosłych, Szkoła Policealna dla dorosłych i Technikum Rolnicze. Liceum posiada 10 oddziałów i 17 pomieszczeń. Jest wyposażone w sale gimnastyczną, siłownię, multimedialną sale konferencyjną oraz dwie pracownie komputerowe. W 2005 roku w liceum uczyło się 316 osób.

Zasadnicza Szkoła Zawodowa Centrum Kształcenia Zawodowego w Przedborzu Oddział Terenowy

Niepubliczna Szkoła w Przedborzu

Niepubliczna Szkoła w Przedborzu prowadzona jest przez Zakład Doskonalenia Zawodowego. W szkole funkcjonuje Zasadnicza Szkoła Zawodowa, Technikum Mechaniczne i Liceum Uzupełniające dla Dorosłych. Liceum Uzupełniające dla Dorosłych posiada 2 oddziały. W 2005 roku w tej szkole uczyło się 27 osób. Zasadnicza Szkoła zawodowa dysponuje 6 oddziałami i 11 pomieszczeniami. W 2005 roku w tej szkole uczyło się 170 uczniów.

d) Infrastruktura kulturalna

Miejski Dom Kultury

Miejski Dom Kultury w Przedborzu

Miejski Dom Kultury prowadzi działalność kulturalno-oświatową na terenie gminy Przedbórz. Organizuje zajęcia artystyczne dla dzieci i młodzieży: zajęcia taneczne, zajęcia muzyczne, zajęcia plastyczne, tenis stołowy, występy zespołów artystycznych, przeglądy, konkursy, festiwale, zajęcia świetlicowe.

Miejska Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej

Miejska Biblioteka Publiczna

W Przedborzu działa Biblioteka Publiczna, zlokalizowana na piętrze zabytkowego ratusza miejskiego. Biblioteka została założona w 1927 roku. Od roku 2004 placówka ta dysponuje nowoczesną czytelnią internetową. We wsi Góry Mokre działa filia biblioteczna, przy której funkcjonuje tzw. Centrum Komunikacji Społecznej (2 stanowiska komputerowe z dostępem do Internetu). Biblioteka organizuje lekcje biblioteczne, konkursy, wystawy okolicznościowe i tematyczne, spotkania autorskie.

Imprezy kulturalne

Przedbórz i Góry Mokre znane są w całym kraju z organizacji imprez kulturalnych o zasięgu ogólnopolskim oraz międzynarodowym. Są to imprezy poetyckie, recytatorskie, pamiątkarskie, muzyczne, folklorystyczne i turystyczne. Dwie z nich poświęcone są życiu i twórczości Marii Konopnickiej, pozostałe to konkursy poetyckie, przegląd piosenki ludowej, konkurs piosenki turystycznej i patriotycznej. Mają one już swoje stałe miejsce w kalendarzu imprez kulturalnych, cieszą się powodzeniem wśród uczestników, a także społeczności całej gminy. Głównymi organizatorami tych imprez są: Miejski Dom Kultury w Przedborzu oraz Towarzystwo im. Marii Konopnickiej w Górach Mokrych. Wiele z tych imprez ma swoją długą tradycję, organizowane są każdego roku od ponad 20 lat.

Corocznie w Przedborzu i Górach Mokrych organizowane są:

- Ogólnopolski Festiwal Piosenki Turystyczno - Przyrodniczej połączony ze Zlotem Młodzieży Szkół im. M. Konopnickiej – maj,
- Ogólnopolskie Spotkania z Poezją M. Konopnickiej – maj,
- Ogólnopolski Przegląd Piosenki i Przyśpiewki Ludowej – czerwiec,
- Światowy Festiwal Poezji Marii Konopnickiej – sierpień,
- Ogólnopolski Konkurs Poetycki "Młodzież Polska Zawsze z Polską" – wrzesień,
- Ogólnopolski Rajd "Szlakiem Kazimierza Wielkiego" połączony z konkursem piosenki turystycznej – wrzesień,
- Międzynarodowe Sympozjum Przyrodniczo - Ekologiczne – październik,
- Ogólnopolski Festiwal Piosenki i Pieśni o Mojej Ojczyźnie – listopad,
- Ogólnopolski Konkurs Pamiątkarski "Moje Strony Rodzinne dawniej, a dziś" – grudzień.

Poza tym organizowane są imprezy towarzyszące m.in. warsztaty artystyczne, koncerty, ognisko, dyskoteka.

Klub sportowy

Na terenie gminy działa Miejski Klub Sportowy „Pilica” Przedbórz szkolący młodzież i osoby dorosłe w ramach sekcji piki nożnej i brydża sportowego. Drużyna brydżowa MKS od kilku lat gra w III lidze zaś drużyna piłkarska seniorów zajmuje czołowe miejsca w piotrkowskiej klasie okręgowej.

e) Pozostała infrastruktura

Na terenie gminy działa Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Przedborzu. Zakres oraz formy pomocy Ośrodka są następujące: zasiłek stały, zasiłek okresowy, zasiłki celowe, usługi opiekuńcze (w tym specjalistyczne).

Instytucjami świadczącymi szeroki zakres usług finansowych na terenie gminy Przedbórz są PKO BP SA oraz Bank Spółdzielczy. Na terenie gminy działa także Urząd Pocztowy w Przedborzu i Agencja Pocztaowa mieszcząca się w Górach Mokrych.

Zadania z zakresu ochrony przeciwpożarowej realizowane są na terenie gminy przez 6 jednostek OSP: OSP Przedbórz, OSP Góry Mokre, OSP Zuzowy, OSP Józefów Stary, OSP Piskorzeniec, OSP Żeleźnica. Jednostki OSP skupiają 160 członków oraz jedną 11 osobową Młodzieżową Drużynę Pożarniczą.

Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej

Potrzeby zdrowotne mieszkańców zabezpiecza Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Przedborzu, w skład którego wchodzi Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy (dysponujący 22 łózkami) oraz NZOZ "Medicus". W Przedborzu zlokalizowany jest Oddział Pomocy Doraźnej (1 karetka) oraz 4 apteki. Mieszkańcy gminy chcąc skorzystać z porad specjalistów muszą udać się do Radomska. Najbliższy szpital również znajduje się w Radomsku.

f) Rynek pracy

Rynek pracy tworzony jest przez następujące elementy:

- zasoby kapitału ludzkiego i jego wykorzystanie,
- podział pracowników wg pracujących w poszczególnych sektorach gospodarki narodowej,
- wielkość i strukturę bezrobocia.

Rynek pracy pełni dwie zasadnicze funkcje w gospodarce. Dla ludzi występujących z podażą pracy stwarza on możliwość otrzymania dochodów, a dla firm zgłaszających popyt na pracę jest on źródłem tego podstawowego czynnika wytwórczego. Płace otrzymywane ze sprzedaży pracy stanowią źródło utrzymania dla ogromnej większości ludzi.

Do najczęstszych spotykanych barier społecznych wejścia na rynek pracy tak w gminie Przedbórz jak i w całym kraju jest:

- brak wyuczonego zawodu,
- niskie kwalifikacje,
- dezaktualizacja zawodu,
- niedopasowanie posiadanego wykształcenia i przygotowania zawodowego do potrzeb lokalnych pracodawców,
- brak gruntownego doświadczenia zawodowego wynikającego z częstej zmiany pracy i podejmowania prac jakichkolwiek dla ratowania własnej egzystencji,
- brak gotowości do reorientacji zawodowej.

Poziom zatrudnienia

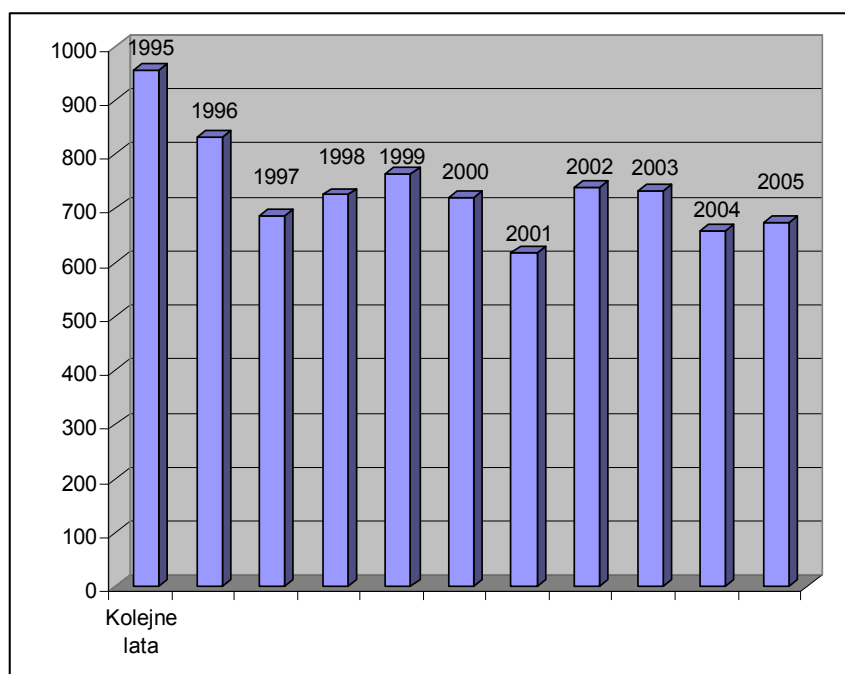
Tabela 22. Liczba osób pracujących w gminie Przedbórz

Rok	Pracujący ogółem	Kobiety	Mężczyźni
1995	955	436	519
1996	832	348	484
1997	686	334	352
1998	725	347	378
1999	765	358	407
2000	719	356	363
2001	617	335	282
2002	739	352	387
2003	733	364	369
2004	658	328	330
2005	673	343	300

Źródło: GUS

Analizując poszczególne wskaźniki znajdujące się w powyższej tabeli możemy stwierdzić, że liczba osób pracujących, zamieszkałych w gminie Przedbórz w 2005 roku uległa zmniejszeniu od 1995 roku – o 282 osoby. Zmniejszenie liczby osób pracujących dotyczy w większym stopniu mężczyzn niż kobiet.

Wykres 13. Liczba osób pracujących w gminie Przedbórz

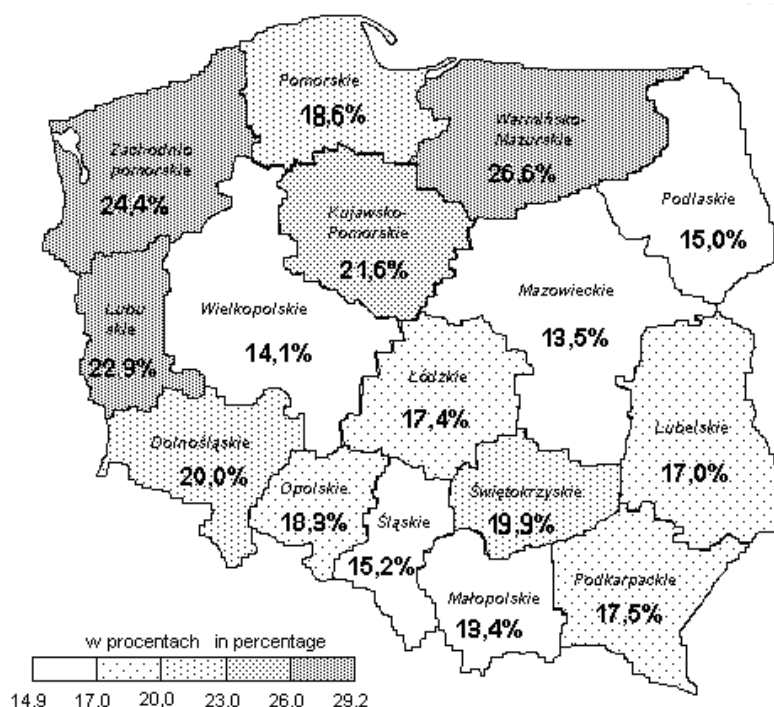

Źródło: GUS

Bezrobocie

Bezrobocie jest jednym z największych zagrożeń o charakterze ekonomicznym i społecznym, jakie towarzyszą okresom dekonunktury w gospodarce rynkowej. Wśród najbardziej groźnych skutków bezrobocia należy wymienić:

- destabilizację rynku pracy,
- zmniejszenie wpływów budżetowych (zarówno do budżetu centralnego jak i lokalnego),
- emigrację kadr, zwłaszcza wysokokwalifikowanych,
- zahamowanie popytu i zubożenie rynku dóbr i usług, atrakcyjność co za tym idzie zmniejszenie obrotów atrakcyjności handlu,
- zmniejszenie atrakcyjności regionu i zniechęcenie inwestorów.

Mapa 9: Stopa bezrobocia według województw (stan w końcu kwietnia 2006 roku)

Bezrobocie jest niezmiernie uciążliwym problemem społecznym i gospodarczym w Polsce. Od wielu lat notuje się wysoką stopę bezrobocia. W województwie łódzkim w 2004 r. stopa bezrobocia przekraczała już 19,5%. W kwietniu 2006 roku sytuacja uległa niewielkiej poprawie – stopa bezrobocia wynosiła 17,4%. Bezrobocie to zjawisko które pociąga za sobą szereg problemów natury społecznej.

Mapa 10: Stopa bezrobocia według powiatów woj. łódzkiego

Tabela 23. Bezrobocie w gminie Przedbórz w poszczególnych latach

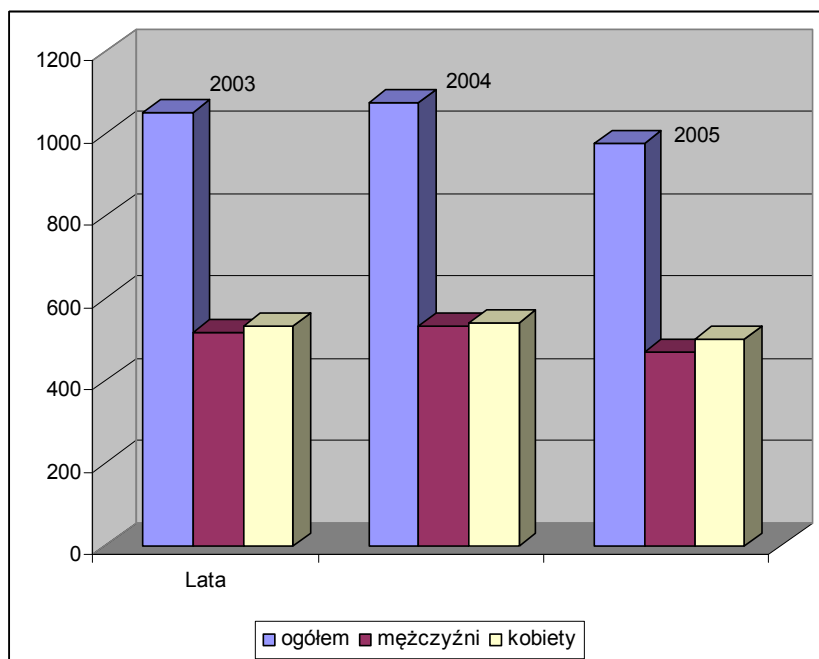
BEZROBOTNI	Rok		
	2003	2004	2005
ogółem	1052	1075	977
mężczyźni	518	534	471
kobiety	534	541	500

Źródło: GUS

W roku 2005 było 977 osób bezrobotnych na terenie gminy – czyli 21,24% wszystkich osób w wieku produkcyjnym. Więcej bezrobotnych było kobiet niż mężczyzn. Od roku 2003 liczba osób bezrobotnych zmniejszyła się o 75 osób.

Walka z bezrobociem jest trudnym i długotrwałym przedsięwzięciem, które wymaga współdziałania wielu instytucji firm i organizacji. W tym miejscu należy zwrócić uwagę, iż poprzez pojęcie walki z bezrobociem rozumiemy tworzenie nowych miejsc pracy, profilaktykę w miejscach zagrożonych bezrobociem oraz zapobieganie patologiom społecznym, jakie towarzyszą zjawisku utraty pracy. Na czele wśród podmiotów niezbędnych do uruchomienia skutecznego programu zwalczania bezrobocia wysuwają się ośrodki władzy (centralnej, lokalnej i samorządowej) oraz organizacje pozarządowe. Wynika to zarówno z podziału kompetencji i rozdziału funduszy budżetowych (różnych budżetów) jak i perspektyw współpracy z instytucjami Unii Europejskiej.

Wykres 14: Bezrobocie w gminie Przedbórz w poszczególnych latach

Źródło: GUS

Okres bezrobocia członka rodziny jest dla wielu gospodarstw domowych bardzo trudny. Pojawiające się problemy finansowe rodzą konieczność szukania doraźnych metod poprawy sytuacji ekonomicznej rodziny. Brak zatrudnienia negatywnie wpływa nie tylko na ekonomiczną kondycję rodzin, ale także na pozamaterialne kwestie życia rodzinnego. Przymusowe pozostawanie bez pracy oraz niemożność znalezienia ponownego zatrudnienia powoli i systematycznie pozbawiają człowieka poczucia własnej wartości. Stres i utrata stabilizacji powodują często niemożność podejmowania racjonalnych, a niekiedy jakichkolwiek decyzji. Pojawia się apatia i zniechęcenie.

Negatywnym skutkiem bezrobocia są także problemy dzieci osób bezrobotnych, na które również należy zwrócić szczególną uwagę. Odczuwanie przez dzieci własnej sytuacji jako gorszej często prowadzi do stopniowej izolacji środowiskowej, co jest dotkliwym ograniczeniem naturalnych potrzeb związanych z rozwojem intelektualnym i społecznym. Zawęża się krąg wspólnych zainteresowań rówieśniczych, dzieci przestają być zapraszane do wspólnej nauki i zabawy. Zdarza się także, że jednocześnie z odrzuceniem przez rówieśników, z powodu trudnej sytuacji materialnej rodziny, dzieci popadają w sytuacje konfliktowe w szkole z wychowawcami i nauczycielami. Taka sytuacja ma wpływ na postawy dzieci, na ich zachowanie oraz postawy i decyzje podejmowane w dorosłym życiu.

Skutkiem bezrobocia w rodzinie jest także osłabienie autorytetu rodziców. W opinii dzieci, zwłaszcza nastolatków, taka sytuacja może być odbierana jako przejaw braku zaradności, nieumiejętności dostosowania się do nowej rzeczywistości społeczno-ekonomicznej czy życiowe nieudacznictwo. Powoduje to zachwianie systemu wartości młodego pokolenia i obniżenie w hierarchii takich wartości jak wykształcenie, uczciwa praca, solidarność.

Wykształcenie

Z rynkiem pracy i bezrobociem ściśle związane jest wykształcenie ludności. Należy odnotować niski ogólny poziom wykształcenia społeczeństwa gminy Przedbórz, opisany poniżej.

Tabela 24: Poziom wykształcenia w gminie Przedbórz w 2002 roku

Wykształcenie	Ogółem	Stan procentowy	Mężczyźni	Kobiety
Wyższe	336	5,20	132	204
Policealne	218	3,37	54	164
Średnie razem	1470	22,78	732	738
Zasadnicze zawodowe	1375	21,30	888	487
Podstawowe ukończone	2680	41,53	1235	1445
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	374	5,79	131	243

Źródło: GUS

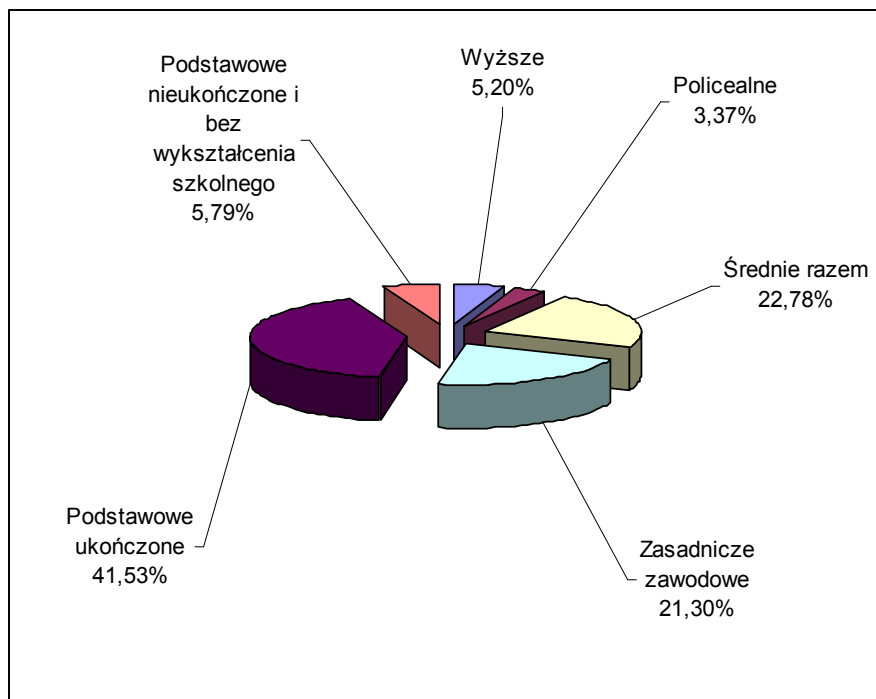
Największa liczba osób (41,53% ludności gminy) posiada wykształcenie podstawowe ukończone. Wykształcenie średnie posiada 22,78% mieszkańców gminy Przedbórz, zawodowe – 21,30, a wykształcenie wyższe tylko 5,20%. Ogólnie poziom wykształcenia w gminie jest niski. W gminie Przedbórz wykształcenie wyższe, policealne i średnie posiada więcej kobiet niż mężczyzn. Jest to tendencja obserwowana w większości gmin w Polsce.

Gmina Przedbórz posiada niski wskaźnik osób z wykształceniem wyższym. Można wymienić kilka czynników, które powodują iż ludzie młodzi w gminie rzadko decydują się na studia. Oto one:

- ubóstwo w rodzinie nie pozwala na zamieszkanie w innym mieście i podjęcie studiów,
- oddalenie od ośrodków akademickich,
- brak chęci do podwyższania kwalifikacji zawodowych,
- bierność ludzi młodych,
- nabieranie złych wzorców osobowych z otoczenia.

Wykres 15: Poziom wykształcenia w gminie Przedbórz w 2002 roku

Źródło: GUS

g) Poziom zamożności społeczeństwa

Poziom zamożności społeczeństwa w kraju i województwie łódzkim

Od 1996 roku w Polsce obserwuje się stały trend ubożenia pewnych części populacji, mimo ogólnego wzrostu poziomu dochodów i wydatków. Corocznie coraz większy odsetek ludności znajduje się poniżej granicy ubóstwa (opartej tak na miarach absolutnych jak i relatywnych). Wynika z tego, że coraz więcej rodzin nie jest w stanie zaspokoić swoich potrzeb oraz, że zwiększa się stopień zróżnicowania dochodowego w społeczeństwie. O niskim stopniu zamożności mieszkańców województwa łódzkiego świadczy wysoka stopa bezrobocia oraz wzrastająca liczba osób pobierających świadczenia pomocy społecznej.

Poziom zamożności społeczeństwa w powiecie radomszczańskim i gminie Przedbórz

Z danych z 2005 roku wynika, że dochód podatkowy gminy Przedbórz na 1 mieszkańca wynosił 320,69 zł.¹ Jest to jeden z najniższych dochodów podatkowych w powiecie radomszczańskim.

¹ Źródło: wskaźniki dochodów podatkowych w przeliczeniu na jednego mieszkańca dla poszczególnych gmin (wskaźniki G), Źródło: Ministerstwo Finansów

Tabela 25. Wskaźniki dochodów podatkowych dla poszczególnych gmin powiatu radomszczańskiego

Gmina	Wskaźnik G
RADOMSKO - miasto	673,17
DOBRYSZYCE	691,23
GIDLE	291,47
GOMUNICE	436,67
KAMIĘNSK – gmina wiejsko - miejska	766,17
KOBIELE WIELKIE	293,62
KODRĄB	370,63
LGOTA WIELKA	485,02
ŁADZICE	652,46
MASŁOWICE	278,87
PRZEDBÓRZ – gmina wiejsko - miejska	320,69
RADOMSKO	445,16
WIELGOMŁYNY	344,43
ŻYTNO	324,96

Źródło: Ministerstwo Finansów

h) Identyfikacja problemów

Analiza A - B - C

Atuty rozwojowe

- Skomputeryzowane szkoły,
- Duża różnorodność szkół,
- Działalność Biblioteki Publicznej i Domu Kultury,
- Spadek osób bezrobotnych,

Bariery rozwojowe

- Bezrobocie,
- Niski poziom wykształcenia,
- Niski dochód podatkowy,

To, co Ciekawe

- Czy zmiany zachodzące w gospodarce narodowej zahamują negatywne zjawisko bezrobocia?

III. Zadania polegające na poprawie sytuacji na danym obszarze

1. Celowość zadań planowanych do realizacji

Cel to stan rzeczy jaki zamierzamy osiągnąć, to de facto zamierzony rezultat działania władz gminy.

	<p>Głównym celem rozwoju gminy Przedbórz, jest:</p> <p>Zapewnienie mieszkańcom gminy wysokiego poziomu życia poprzez rozwój przedsiębiorczości, turystyki i tworzenie przyjaznych warunków zamieszkania.</p>
--	---

Cel główny przekłada się na cele strategiczne, a te na cele cząstkowe

Cel strategiczny I – Rozwój turystyki poprzez pielęgnację kultury, dziedzictwa historycznego, ochronę środowiska:

- zachowanie stanu dziedzictwa kulturalnego oraz jego promocja w skali ponadlokalnej i międzynarodowej,
- budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej wraz z wspieraniem działań mieszkańców podejmujących pracę w sektorze turystyki,
- podjęcie działań na rzecz ułatwienia dostępu do kultury dla mieszkańców gminy,
- wykorzystanie dziedzictwa kulturowego gminy w tworzeniu nowoczesnych form nauczania,
- poprawa stanu otaczającego środowiska naturalnego i zachowanie jego unikalnych walorów,
- zapewnienie ładu przestrzennego i jego funkcjonalności dla mieszkańców gminy.

Cel strategiczny II - Rozwój przedsiębiorczości, w szczególności poprzez aktywizację mieszkańców, ułatwienia dla nowych inwestorów oraz wsparcie istniejących przedsiębiorstw:

- kształtowanie w społeczności gminy przedsiębiorczych postaw,
- kształcenie ustawiczne osób bezrobotnych i/lub chcących podjąć pracę w nowym zawodzie lub podjąć samodzielną działalność gospodarczą,
- tworzenie dogodnych warunków i wsparcie dla nowo powstających przedsiębiorstw,
- wsparcie rozwoju instytucji otoczenia biznesu,

- rozwój infrastruktury informatycznej.

Cel strategiczny III - Poprawa warunków życia mieszkańców poprzez rozbudowę infrastruktury społecznej i rozwój funkcji kulturalnych:

- ochrona zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców, w tym bezpieczeństwa socjalnego,
- dbałość o wysoką jakość infrastruktury społecznej,
- zapewnienie kształcenia na wysokim poziomie dla dzieci i młodzieży,
- współpraca zagraniczna w zakresie edukacji,
- zapewnienie mieszkańcom dostępu do nowoczesnych form przekazu informacji w szczególności do Internetu.

2. Analiza SWOT dla gminy Przedbórz

Niezbędne w tym momencie jest uwzględnienie wewnętrznych czynników mających wpływ na rozwój gminy, jej mocnych stron, potencjału rozwojowego oraz zidentyfikowanie ewentualnych zagrożeń. Poniżej została przedstawiona analiza SWOT.

Analiza uwarunkowań wewnętrznych (mocne i słabe strony) stanowi pierwszą część analizy SWOT. Jej celem jest zidentyfikowanie atutów i słabości gminy Przedbórz. Uwarunkowania wewnętrzne stanowią te czynniki, na które gmina ma wpływ, a zatem analiza taka jest szczególnie cenna, ponieważ na jej podstawie można ustalić właściwe kierunki działania.

Druga część analizy SWOT polega na zidentyfikowaniu tendencji występujących w otoczeniu, które mogą sprzyjać rozwiązywaniu kryzysu w rodzinie (szanse) bądź spowolnić te procesy (zagrożenia). Na uwarunkowania te gmina nie ma możliwości wpływu.

POŁOŻENIE, ŚRODOWISKO NATURALNE

Mocne strony	Słabe strony
<p><u>POŁOŻENIE</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Obecność miasta na terenie gminy, • Położenie w województwie łódzkim, 	<p><u>POŁOŻENIE</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Oddalenie od większych ośrodków miejskich jak Łódź,

<p><u>ŚRODOWISKO NATURALNE</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rzeka Pilica, • Niski poziom zanieczyszczenia środowiska, • Dużo lasów, • Rezerваты przyrody, 	<p><u>ŚRODOWISKO NATURALNE</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Niedostateczne wykorzystanie bogactwa zasobów krajobrazowych gminy i walorów przyrodniczych, • Droga krajowa przebiegająca przez gminę powoduje zanieczyszczenie powietrza,
Szanse	Zagrożenia
<p><u>POŁOŻENIE</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Położenie w województwie dynamicznie rozwijającym się, <p><u>ŚRODOWISKO NATURALNE</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystanie walorów naturalnych: lasów, wód, 	<p><u>POŁOŻENIE</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bliskość miasta powiatowego może spowodować odpływ ludzi z terenu gminy, <p><u>ŚRODOWISKO NATURALNE</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Zagrożenie zanieczyszczeniami spowodowanymi przez niedostatecznie rozwiniętą sieć kanalizacji w gminie, • Zwiększające się natężenie ruchu na drodze krajowej spowoduje większe zanieczyszczenie powietrza,

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA, GOSPODARKA KOMUNALNA

Mocne strony	Słabe strony
<p><u>INFRASTRUKTURA TECHNICZNA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Niskie, konkurencyjne ceny nieruchomości budowlanych, inwestycyjnych, działek rekreacyjno – wypoczynkowych, • Droga krajowa i wojewódzka przebiegająca przez gminę, • Oczyszczalnia ścieków, <p><u>GOSPODARKA KOMUNALNA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Sprawna sieć wodociągowa, 	<p><u>INFRASTRUKTURA TECHNICZNA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Drogi gminne w znacznej części o gruntowej nawierzchni, <p><u>GOSPODARKA KOMUNALNA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Słabo rozwinięta sieć kanalizacji,

Szanse	Zagrożenia
<p><u>INFRASTRUKTURA TECHNICZNA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Znaczny potencjał terenów niezagospodarowanych, <p><u>GOSPODARKA KOMUNALNA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Rozbudowa sieci kanalizacyjnej, 	<p><u>INFRASTRUKTURA TECHNICZNA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Obecny stan techniczny dróg negatywnie wpływa na komfort jazdy, kolizyjność, niszczenie pojazdów, Braki w infrastrukturze technicznej hamują dalszy rozwój gminy i możliwość wykorzystania dogodnego położenia geograficznego i komunikacyjnego gminy, <p><u>GOSPODARKA KOMUNALNA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Braki w gospodarce komunalnej powodują niższe ceny terenów pod zabudowę,

GOSPODARKA, ROLNICTWO

Mocne strony	Słabe strony
<p><u>ROLNICTWO</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Istnienie rezerwowej siły roboczej, Duża liczba gospodarstw rolnych, Dużo użytków rolnych, Prawie wszystkie gospodarstwa są prywatne, Funkcjonowanie Ośrodka Doradztwa Rolniczego, <p><u>GOSPODARKA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Wzrost liczby podmiotów gospodarczych, Skłonność mieszkańców gminy do podejmowania działalności gospodarczej, Wysoki wskaźnik PEAI, Duża ilość firm innowacyjnych w powiecie, 	<p><u>ROLNICTWO</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Brak gospodarstw o dużych rozmiarach, Brak nowych technologii w rolnictwie, Niska opłacalność produkcji, Słabe gleby, Brak przetwórstwa rolno- spożywczego, <p><u>GOSPODARKA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Brak wykwalifikowanej siły roboczej, Mała ilość inwestorów, Niezbyt wysoki dochód podatkowy,

Szanse	Zagrożenia
<p><u>ROLNICTWO</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwój specjalizacji w rolnictwie, • Wprowadzenie nowych technologii w rolnictwie, • Bezzwrotna pomoc dla rolników ze środków UE, • Zwiększanie areалу gospodarstw, <p><u>GOSPODARKA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Duża wiedza mieszkańców gminy o możliwości pomocy z UE, • Rozwój doradztwa, • Wzrost dochodów budżetu gminy, • Stworzenie preferencji dla nowo powstałych przedsiębiorstw 	<p><u>ROLNICTWO</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Niewykorzystanie możliwości jakie daje członkostwo w UE –niedostateczna wiedza rolników w tej dziedzinie, • Silne tradycje rolnicze, <p><u>GOSPODARKA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie się chęci mieszkańców do podejmowania działalności gospodarczej, • Brak promocji przedsiębiorczości, • Duża konkurencja wśród gmin o pozyskanie funduszy europejskich, • Niestabilny system prawny, • Brak efektywnego systemu pożyczkowo – kredytowego,

KULTURA, SPORT, TURYSTYKA

Mocne strony	Słabe strony
<p><u>KULTURA, SPORT I TURYSTYKA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Dobre warunki przyrodnicze do uprawiania sportu i rekreacji, a także rozwoju agroturystyki, • Dużo zabytków, • Szlaki turystyczne, rowerowe, • Szlak kajakowy przebiegający przez gminę, • Istnienie bazy turystycznej– noclegowej i gastronomicznej, • Działalność Stowarzyszenia Agroturystycznego, • Funkcjonowanie gospodarstw agroturystycznych, • Działalność Klubu Sportowego, • Stałe imprezy kulturalne, • Działalność Domu Kultury i Biblioteki, • Punkt Informacji Turystycznej, 	<p><u>KULTURA, SPORT I TURYSTYKA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Strona internetowa niezbyt zachęcająca dla turystów – brak wymienionych ośrodków wypoczynkowych, zabytków, szlaków turystycznych,

Szanse	Zagrożenia
<p><u>KULTURA, SPORT I TURYSTYKA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Pozyskanie funduszy unijnych, • Rozwój infrastruktury sportowej, turystycznej, • Współpraca z innymi gminami, • Wzrost turystów zagranicznych i krajowych, 	<p><u>KULTURA, SPORT I TURYSTYKA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Brak szerokich działań na rzecz promocji gminy i regionu, • Brak inwestorów chętnych do rozbudowy infrastruktury turystycznej, sportowej

WARUNKI SOCJALNO-BYTOWE, POTENCJAŁ LUDZKI

Mocne strony	Słabe strony
<p><u>WARUNKI SOCJALNO –BYTOWE</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Działalność szkół średnich (liceum, technikum) i szkoły zawodowej, • Funkcjonowanie liceum dla dorosłych, • Sale gimnastyczne w szkołach, • Liczne zajęcia dodatkowe prowadzone przez szkoły, • Funkcjonowanie Zakładu Opieki Zdrowotnej, • Działalność Ośrodka Pomocy Społecznej, • Zaangażowanie pracowników OPS, • Znajomość problemów społecznych przez pracowników OPS, • Spadek liczby osób bezrobotnych, <p><u>POTENCJAŁ LUDZKI</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrost ludności w wieku produkcyjnym, • Rosnąca w świadomości społeczeństwa potrzeba aktywnego stylu życia, • Rosnące ambicje młodych ludzi do podwyższania kwalifikacji zawodowych, • Rosnące zainteresowanie mieszkańców uczestnictwem w procesie decyzyjnym, świadczące o rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, • Funkcjonowanie trwałego systemu norm 	<p><u>WARUNKI SOCJALNO –BYTOWE</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Brak miejsc pracy dla ludzi młodych i wykształconych, • Bezrobocie, które jest częstą przyczyną utrwalania się ubóstwa, • Pogarszające się warunki życia ludności wiejskiej, • Niewystarczające dostosowanie profili nauczania do zmieniających się wymagań rynku pracy, • Pogłębiające się różnice dochodów w poszczególnych grupach społecznych, <p><u>POTENCJAŁ LUDZKI</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ujemny przyrost naturalny, • Malejąca liczba urodzeń, • Migracja ludności, • Ogólny spadek ludności, • Niski poziom wykształcenia mieszkańców, • Mało osób z wykształceniem wyższym,

<p>moralnych i prawnych,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utrudniony dostęp do narkotyków, • Niski poziom przestępczości, 	
Szanse	Zagrożenia
<p><u>WARUNKI SOCJALNO –BYTOWE</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Korzystanie z Europejskiego Funduszu Społecznego, • Wzrost środków finansowych na pomoc społeczną, • Wzrost instrumentów finansowych wspierających tworzenie miejsc pracy na obszarach wiejskich, • Zwiększenie dostępu do Internetu, • Rozwój gospodarczy całego kraju, <p><u>POTENCJAŁ LUDZKI</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrost poziomu wykształcenia społeczeństwa w kraju, • Współpraca ponadlokalna na rzecz przeciwdziałania uzależnieniom i przestępczości, • Poszerzenie procesów dydaktycznych o technologie informatyczne, • Rozwój zainteresowań młodego pokolenia, • Chęć zdobywania wykształcenia przez młodzież która rozumie zachodzące przemiany, • Niż demograficzny w Europie Zachodniej, 	<p><u>WARUNKI SOCJALNO –BYTOWE</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nie wywiązywanie się państwa z własnych zobowiązań, • Utrzymująca się rozbieżność pomiędzy kwalifikacjami a potrzebami rynku pracy, <p><u>POTENCJAŁ LUDZKI</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Postępująca degradacja wartości rodziny, • Postępująca apatia i zniechęcenie oraz upowszechnienie się postawy roszczeniowej,

IV. Realizacja zadań i projektów

Rozbudowa kompleksu szkolnego przy Szkole Podstawowej w Przedborzu. Etap I – Budowa zespołu szatniowego. Etap II – Budowa gimnazjum.	
Tytuł projektu	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Przedbórz
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	6 425 276,70 PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (zł)*	5 355 682,97 PLN środki UE 1 069 593,73 PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na lata 2004-2010
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Liczba rozbudowanych obiektów dydaktycznych - Powierzchnia rozbudowanych obiektów dydaktycznych na poziomie rezultatów - Liczba osób korzystających z obiektów dydaktycznych na poziomie oddziaływania - Liczba osób tygodniowo korzystających z obiektów edukacyjnych (po 2 latach)

* łącznie z wydatkami niekwalifikowanymi poniesionymi w latach 2004-2006 w wysokości 124 473,21 pln

Budowa drogi gminnej w miejscowości Stara Wieś	
Tytuł projektu	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Przedbórz
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	2 418 914,93 PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (zł)	1 814 186,19 PLN środki UE 604 728,74 PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na lata 2008-2009
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Długość wybudowanej drogi na poziomie rezultatów

	<ul style="list-style-type: none"> - Wskaźnik powierzchni wybudowanej drogi - Natężenie ruchu na drodze <p>na poziomie oddziaływania</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba pojazdów korzystających z drogi (w okresie 1 roku) -Liczba wypadków drogowych (w okresie 1 roku)
--	--

Tytuł projektu Przebudowa drogi nr 3909E	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Przedbórz
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	4 000 000 PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (zł)	3 400 000 PLN środki UE 600 000 PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na lata 2010-2011
OCZEKIWANE REZULTATY	<p>na poziomie produktu</p> <ul style="list-style-type: none"> - Długość przebudowanej drogi <p>na poziomie rezultatów</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wskaźnik powierzchni przebudowanej drogi - Natężenie ruchu na drodze <p>na poziomie oddziaływania</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba pojazdów korzystających z drogi (w okresie 1 roku) -Liczba wypadków drogowych (w okresie 1 roku)

Tytuł projektu Zagospodarowanie turystyczne miasta Przedborza	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Przedbórz
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	1 531 000 PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (zł)	855 000 PLN środki UE 406 000 PLN środki własne 270 000 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na lata 2007-2010

OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu
	- Powierzchnia terenów zagospodarowanych na cele turystyczne i kulturalne
	na poziomie rezultatów
	- Liczba osób uczestniczących w zorganizowanych formach turystyki
	- Liczba nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki
na poziomie oddziaływania	
- Dochody z turystyki	
- Liczba korzystających z nowych ofert programowych w zakresie kultury i turystyki	
-Liczba stałych miejsc pracy w obszarze kultury i turystyki (po 2 latach)	

Tytuł projektu	Rewitalizacja Parku miejskiego
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Przedbórz
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	350 000 PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (zł)	297 500 PLN środki UE 52 500 PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2008
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Powierzchnia zagospodarowanych terenów zielonych na poziomie rezultatów - Liczba osób korzystających z infrastruktury społecznej na poziomie oddziaływania - Nakłady na bieżące utrzymanie

Tytuł projektu	Rewitalizacja miasta – etap I: Przebudowa ul. Mostowej
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Przedbórz
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	662 000 PLN

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (zł.)	510 000 PLN środki UE 152 000 PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na lata 2008-2009
OCZEKIWANE REZULTATY	<p>na poziomie produktu</p> <p>-Powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji</p> <p>na poziomie rezultatów</p> <p>-Liczba nowych punktów usługowych na terenach zrewitalizowanych</p> <p>-Powierzchnia terenów rewitalizowanych przeznaczonych na małą infrastrukturę</p> <p>na poziomie oddziaływania</p> <p>- Liczba mieszkańców na terenach zrewitalizowanych</p> <p>-Migracje z terenów poddanych rewitalizacji</p> <p>-Wskaźnik bezrobocia wśród mieszkańców terenów zrewitalizowanych</p>

Tytuł projektu	Rewitalizacja miasta – etap II: Rynek wraz z otoczeniem (historyczne centrum)
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Przedbórz
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	2 000 000 PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (zł.)	1 700 000 PLN środki UE 300 000 PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na lata 2009 - 2010
OCZEKIWANE REZULTATY	<p>na poziomie produktu</p> <p>-Powierzchnia zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji</p> <p>na poziomie rezultatów</p> <p>-Liczba nowych punktów usługowych na terenach zrewitalizowanych</p> <p>-Powierzchnia terenów rewitalizowanych przeznaczonych na małą infrastrukturę</p> <p>na poziomie oddziaływania</p>

	- Liczba mieszkańców na terenach zrewitalizowanych - Migracje z terenów poddanych rewitalizacji - Wskaźnik bezrobocia wśród mieszkańców terenów zrewitalizowanych
--	---

Tytuł projektu Budowa szlaków rowerowych wraz z elementami małej architektury	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Przedbórz
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	56 365 PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (zł)	47 910,25 PLN środki UE 8 454,75 PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2009
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Długość wybudowanych ścieżek rowerowych na poziomie rezultatów - Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury drogowej na poziomie oddziaływania - Nakłady na bieżące utrzymanie (naprawy nawierzchni)

Tytuł projektu Budowa mieszkań socjalnych	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Przedbórz
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	1 268 148 PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (zł)	680 000 PLN środki UE 494 519 PLN środki własne 93 629 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na lata 2007-2013
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Liczba wybudowanych mieszkań - Powierzchnia wybudowanych mieszkań na poziomie rezultatów

	- Liczba osób zamieszkałych w wybudowanych mieszkaniach na poziomie oddziaływania - Liczba osób zamieszkałych w wybudowanych mieszkaniach (po 2 latach)
--	--

Ochrona wód rzeki Pilicy poprzez rozbudowę kanalizacji sanitarnej w Aglomeracji Przedbórz – etap I	
Tytuł projektu	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Przedbórz
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	2 050 000 PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (zł)	1 700 000 PLN środki UE 350 000 PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na lata 2007-2009
OCZEKIWANE REZULTATY	na poziomie produktu - Długość wybudowanej sieci kanalizacji sanitarnej na poziomie rezultatów - Liczba gospodarstw domowych/budynków podłączonych do sieci kanalizacji sanitarnej na poziomie oddziaływania -Ilość ścieków odprowadzonych i oczyszczonych (w okresie 1 roku)

Ochrona wód rzeki Pilicy poprzez rozbudowę kanalizacji sanitarnej w Aglomeracji Przedbórz – etap II	
Tytuł projektu	
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Gmina Przedbórz
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	8 010 000 PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (zł)	6 800 000 PLN środki UE 1 210 000 PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM	Realizacja projektu przewidziana jest na lata 2008-2011

REALIZACJI	
OCZEKIWANE REZULTATY	<p>na poziomie produktu</p> <ul style="list-style-type: none"> - Długość wybudowanej sieci kanalizacji sanitarnej <p>na poziomie rezultatów</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba gospodarstw domowych/budynków podłączonych do sieci kanalizacji sanitarnej <p>na poziomie oddziaływania</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ilość ścieków odprowadzonych i oczyszczonych (w okresie 1 roku)

Tytuł projektu	Zintegrowany System e-Uслуг Publicznych Wrota Regionu Łódzkiego
We wdrażaniu przewidziany jest udział następujących Instytucji i Podmiotów	Urząd Wojewódzki w Łodzi, Gmina Przedbórz
CAŁKOWITY KOSZT REALIZACJI PROJEKTU	148 300 PLN
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (zł)	126 055 PLN środki UE 22 245 PLN środki własne 0 PLN inne środki
HARMONOGRAM REALIZACJI	Realizacja projektu przewidziana jest na rok 2009
OCZEKIWANE REZULTATY	<p>na poziomie produktu</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba mieszkań, placówek oświatowych i przedsiębiorstw podłączonych do Internetu <p>na poziomie rezultatów</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób korzystających tygodniowo z Internetu - Liczba stanowisk pracy z dostępem do szerokopasmowego internetu <p>na poziomie oddziaływania</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób korzystających tygodniowo z Internetu (po 2 latach)

V. Powiązanie projektów z innymi działaniami realizowanymi na terenie gminy oraz województwa

Niniejszy Plan Rozwoju Lokalnego to dokument programowy, który w swoich ustaleniach jest komplementarny do dokumentów planistycznych, będących podstawą polityki regionalnej zarówno na poziomie wojewódzkim, krajowym, europejskim. Zgodność Planu Rozwoju Lokalnego ze strategicznymi dokumentami planistycznymi wyższego rzędu jest bowiem warunkiem koniecznym jego skutecznej realizacji. Poniżej wykazano zgodność zakładanych kierunków rozwoju gminy Przedbórz z założeniami niektórych dokumentów.

1. Powiązanie z Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007 – 2013

Podstawą opracowania Planu Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Przedbórz w zakresie metodycznym jest Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007 – 2013. Diagnoza stanu gminy, prognozy trendów demograficznych i gospodarczych oraz sformułowane na ich podstawie cele są spójne z założeniami i celami NPR. Należy podkreślić, iż diagnoza aktualnego stanu gminy w dziedzinie gospodarczej i społecznej ujawniła oraz potwierdziła występowanie na terenie gminy problemów i negatywnych tendencji opisywanych także w analizie stanu kraju zawartej w NPR. Chodzi tu m.in. o:

- słabe wykorzystanie szans wynikających z rozwoju turystyki w Polsce,
- zły stan infrastruktury technicznej, w tym kanalizacyjnej, szczególnie na obszarach wiejskich,
- trudną sytuację na rynku pracy - wysoką stopę bezrobocia oraz niski poziom wskaźników aktywności zawodowej i zatrudnienia,
- starzenie się społeczeństwa, zmniejszanie się liczby ludności w wieku produkcyjnym,
- niewystarczająca ilość miejsc pracy poza rolnictwem,
- duże zróżnicowanie między dochodami gospodarstw domowych,
- zbyt niska aktywność społeczna Polaków,
- brak innowacyjnych przedsięwzięć.

W związku z tym cele strategiczne obu dokumentów są ze sobą powiązane. Dotyczy to głównie następujących celów NPR:

- Wzmocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw oraz wzrost zatrudnienia.
- Podniesienie poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

2. Powiązanie z Narodową Strategią Spójności

Zapisy Narodowej Strategii Spójności w zakresie identyfikacji problemów na obszarze Polski oraz zamierzonych do osiągnięcia celów są tożsame z celami stawianymi przed władzami i społecznością gminy Przedbórz. Dotyczy to przede wszystkim następujących celów horyzontalnych:

a) Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej.

- Wzrost poziomu edukacji oraz poprawa jakości kształcenia,
- Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości,
- Przeciwdziałanie ubóstwu i zapobieganie wykluczeniu społecznemu,
- Wzmocnienie potencjału zdrowotnego kapitału ludzkiego.

b) Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej, mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski i jej regionów, m. in. poprzez:

- Zapewnienie i rozwój infrastruktury ochrony środowiska,
- Wsparcie podstawowej infrastruktury społecznej.

c) Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług.

- Wspieranie działalności wytwórczej przynoszącej wysoką wartość dodaną,
- Rozwój sektora usług,
- Poprawa otoczenia funkcjonowania przedsiębiorstw i ich dostępu do zewnętrznego finansowania,
- Społeczeństwo informacyjne,
- Zwiększenie inwestycji w badania i rozwój i tworzenie rozwiązań innowacyjnych.

d) Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

- Przeciwdziałanie marginalizacji i peryferyzacji obszarów problemowych.

e) Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich.

- Wyrównywanie szans rozwojowych na obszarach wiejskich.

Założenia Planu Rozwoju Lokalnego odnoszą się także do celu głównego NSS, określonego jako: *tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.*

3. Powiązanie z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Łódzkiego

Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego przewiduje działania mające służyć rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów regionu oraz wyznacza kierunki rozwoju na lata 2007 – 2013. Niniejszy dokument pełni taką samą rolę, jednakże działania w nim przewidziane mają charakter lokalny. Realizacja działań zapisanych w obu dokumentach sprawi, że będą na siebie oddziaływać. Dla uzyskania większych efektów działania te muszą być ze sobą spójne.

Niniejszy dokument realizuje postulaty strategii, szczególnie w następujących dziedzinach:

1. Oś priorytetowa II „Ochrona środowiska”,
2. Osi priorytetowej III „Gospodarka, innowacyjność, przedsiębiorczość”,
3. Osi priorytetowej V „Infrastruktura społeczna”,

4. Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego

Plan Rozwoju Lokalnego ze swoimi celami nadrzędnymi oraz celami cząstkowymi wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego. Głównymi celami rozwoju województwa, zgodnymi z założeniami PRL są bowiem:

- I. Wzrost poziomu cywilizacyjnego województwa**
  - Podniesienie poziomu wykształcenia i rozwój kulturowy mieszkańców,
  - Podniesienie jakości życia i stanu zdrowotności mieszkańców,
  - Uporządkowanie gospodarki przestrzennej.
- II. Stworzenie rzeczywistego regionu społeczno – ekonomicznego posiadającego własną podmiotowość kulturową i gospodarczą**
  - Wspomaganie i promowanie różnych form edukacji regionalnej dzieci, młodzieży i dorosłych,
  - Inicjowanie i wspomaganie różnych form i przejawów kultury regionalnej oraz ruchów regionalistycznych.

Odnosząc się do celów Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego można stwierdzić, iż Plan jest zgodny z określonymi w niej celach, i przyczyni się do rozwoju cywilizacyjnego i kulturalno - turystycznego w gminie Przedbórz, a co za tym idzie w województwie łódzkim.

VI. Oczekiwane wskaźniki osiągnięć Planu Rozwoju Lokalnego

Ścisły monitoring projektów finansowanych ze środków Unii Europejskiej jest jednym z podstawowych warunków ich właściwej i efektywnej realizacji. W Planie Rozwoju Lokalnego znaczny nacisk kładzie się na ocenę przewidywanych efektów realizacji działań proponowanych w tym Planie. Podstawą takiej oceny będzie szacunek przewidywanych efektów realizacji proponowanych działań.

Zasadnicze znaczenie wśród metod oceny przewidywanych efektów, obok standardowych raportów i opisów poszczególnych projektów, mają ilościowe metody oceny. Stanowią one standardowe narzędzie stosowane w UE, pozwalające na usystematyzowane oceny i porównywanie realizacji działań. W ostatnich latach europejski system ocen ilościowych podlegał dynamicznemu rozwojowi, zmierzając w stronę zwiększenia przejrzystości procesu oceny. W związku z powyższym, obecnie mniejszy nacisk kładzie się na dane finansowe. Zamiast tego większą uwagę przywiązuje się do korzyści dla konsumentów mierzone w jednostkach naturalnych.

Najważniejszym elementem jest dostęp pracowników gminy, radnych i mieszkańców do miar wskaźników, co umożliwi skuteczną realizację Planu. Istotną rolą wskaźników monitoringu i ewaluacji jest wskazywanie odstępstw w realizacji programu od zakładanej sytuacji modelowej, a przez to - identyfikowanie jego słabych i mocnych punktów, co umożliwi podejmowanie działań zaradczych. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji, poprzez swój wymiar statystyczny, mają równocześnie za zadanie wskazanie stopnia skuteczności władz zarządzających programem w rozwiązywaniu problemów rozwoju danego obszaru.

Realizacja Planu Rozwoju Lokalnego będzie poddawana sprawdzeniu na poszczególnych etapach oraz na koniec okresu programowania (rok 2013). Zaleca się również kontrolę wskaźników co 2 lata. Kontrolę podlegać będzie stopień realizacji poszczególnych celów, monitorowanie postępu wdrażania zaplanowanych działań, ich zgodności z harmonogramem, sposób finansowania oraz rezultaty.

W wyniku wdrożenia działań zaplanowanych w Planie Rozwoju Lokalnego na lata 2007 – 2013 przewiduje się osiągnięcie następujących wskaźników ogólnych:

- wzrost ilości terenów zurbanizowanych i wyposażonych w infrastrukturę techniczną,
- wzrost poziomu zwodociągowania i skanalizowania gminy,
- polepszenie stanu dróg gminnych,
- zwiększenie długości dróg o nawierzchni ulepszonej,
- poprawa dostępności i jakości obiektów oświatowo – kulturalnych,
- liczba utworzonych nowych miejsc pracy,

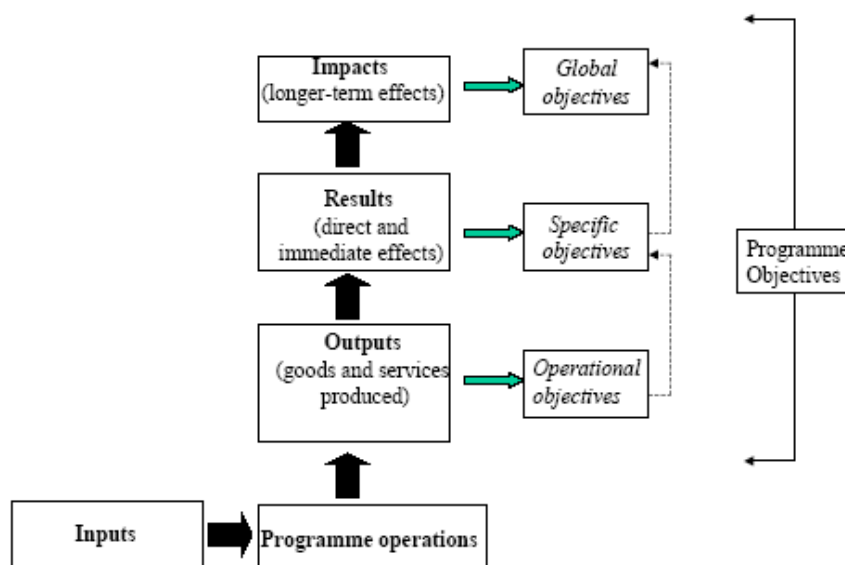
- poprawa stanu środowiska przyrodniczego.

Każde działanie będzie podlegać kontroli i ocenie. Stopień realizacji poszczególnych działań zostanie określony przy pomocy wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania. Dodatkowo zaleca się aby każdy projekt był oceniany wg. dodatkowego wskaźnika jakim jest wskaźnik wkładu.

Komisja począwszy od początku okresu programowania 1993 – 1999 zaleca konsekwentnie jednolity system czterech wskaźników służących ocenie i monitorowaniu projektów współfinansowanych w ramach polityki strukturalnej Wspólnot. W zaleceniach opublikowanych w poradniku metodologicznym **The New Programming Period 2007-2013 Indicative Guidelines On Evaluation Methods: Monitoring And Evaluation Indicators Working Document No. 2** czytamy:

„Przepisy [Komisji Europejskiej; przyp. autora] przewidują zastosowanie logicznej struktury wskaźników [...] Sugerowana klasyfikacja odpowiada następującemu łańcuchowi wskaźników: *Wkłady > Produkty > Rezultaty > Oddziaływania*²”

Figure 2.2 a: The Logical Framework

Istotna jest więc **logiczna kolejność prezentowania wskaźników**. Według wytycznych zawartych w cytowanych publikacjach mówimy o czterech rodzajach wskaźników (odpowiednio do czterech faz cyklu interwencji): **wskaźnikach wkładu** (*input indicators*), **wskaźnikach produktu** (*output indicators*), **wskaźnikach rezultatu** (*result indicators*) i **wskaźnikach oddziaływania** (*impact indicators*), przy czym dwa ostatnie łącznie bywają określane jako wskaźniki celów projektu (*objective indicators*).

² Cytat za publikacją The New Programming Period 2007-2013 Indicative Guidelines On Evaluation Methods: Monitoring And Evaluation Indicators Working Document No. 2 (przekł. autorów Studium) s.7.

W poniższej tabeli zestawiono proponowane rodzaje wskaźników dla różnych rodzajów zadań oraz sposób ich pomiaru. Wskaźniki oddziaływania możemy podzielić na rozproszone i odroczone w czasie. Rozproszone to oddziaływanie na sfery nie objęte bezpośrednio projektem. Odroczone w czasie to te, które będą mierzalne za kilka lub kilkanaście lat. Zaleca się szczegółowy pomiar zarówno wskaźników oddziaływania, choć są one trudno mierzalne. **To wskaźnik oddziaływania mierzony po kilku latach określa skuteczność projektu dla rozwoju lokalnego.**

Szczegółowe wskaźniki mogą być określane dopiero na poziomie poszczególnych projektów. Na poziomie planu możemy podać jedynie listę przewidzianych wskaźników spośród których będą wybierane konkretne wskaźniki dla każdego projektu.

Produkt to bezpośredni, materialny efekt realizacji przedsięwzięcia mierzony konkretnymi wielkościami.

Produkty		
Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło
Liczba przedsiębiorstw wspartych w wyniku realizacji Planu	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu
Długość rozbudowanych/zbudowanych sieci teleinformatycznych (w tym sieci szkieletowych)	km	Urząd Miejski w Przedborzu
Liczba powstałych publicznych produktów dostępu do Internetu	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu
Liczba stworzonych portali umożliwiających kontakt obywatela z instytucją publiczną	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu
Powierzchnia zrekultywowanych i zagospodarowanych terenów przemysłowych i innych zdegradowanych do ogółem	m ²	Urząd Miejski w Przedborzu
Liczba obiektów, które uzyskały nowe funkcje w wyniku odnowy wsi	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu
Wartość nakładów na odnowę wsi	PLN	Urząd Miejski w Przedborzu
Długość sieci wodociągowej	km	Urząd Miejski w Przedborzu
Długość sieci kanalizacyjnej	km	Urząd Miejski w Przedborzu
Komunalne oczyszczalnie ścieków	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu
Liczba wybudowanych stacji uzdatniania wody	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu
Liczba zrekultywowanych składowisk odpadów komunalnych	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu

Restytucja gatunku fauny - zmiana liczebności gatunku	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu
Odnowienia i zalesienia	ha	Urząd Miejski w Przedborzu
Efekty rzeczowe inwestycji gospodarki wodnej – zbiorniki wodne – obiekty	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu
Liczba zamontowanych instalacji ograniczających emisję zanieczyszczeń pyłowych i gazowych	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu
Liczba odrestaurowanych i odremontowanych obiektów zabytkowych (mających indywidualny wpis do rejestru zabytków)	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu
Liczba obiektów kultury w regionie [teatry i instytucje muzyczne, muzea, kina, galerie]	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu
Nowe miejsca noclegowe	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu
Placówki gastronomiczne	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu
Liczba przedsiębiorstw z branży turystyczno-kulturalnej	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu
Długość dróg gminnych	km	Urząd Miejski w Przedborzu
Długość wybudowanych/przebudowanych /wyremontowanych dróg	km	Urząd Miejski w Przedborzu
Długość wybudowanych ścieżek rowerowych	km	Urząd Miejski w Przedborzu
Długość sieci energetycznej wybudowanej i zmodernizowanej	km	Urząd Miejski w Przedborzu
Długość sieci gazowej wybudowanej i zmodernizowanej	km	Urząd Miejski w Przedborzu
Ilość stacji transformatorowych	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu
Liczba zakupionego wyposażenia: - medycznego - dydaktycznego	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu
Liczba zmodernizowanych obiektów: - ochrony zdrowia - pomocy społecznej	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu

- dydaktycznych		
Liczba obiektów spełniających wymogi standaryzacyjne w : - ochronie zdrowia - pomocy społecznej	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu

Rezultat można zdefiniować jako korzyści, jakie wynikną dla beneficjenta bezpośrednio po zakończeniu projektu w związku ze zrealizowanymi działaniami, tj. dostarczonymi mu usługami/dostawami materialnymi/inwestycjami.

Rezultaty		
Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło
Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON	Szt.	GUS
Liczba nowych instytucji otoczenia biznesu	Szt.	GUS
Udział szkół wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu - szkoły podstawowe - gimnazja - szkoły ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne - szkoły policealne w tym na wsi: - szkoły podstawowe - gimnazja - szkoły ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne - szkoły policealne	%	GUS
Liczba jednostek publicznych posiadających szerokopasmowy dostęp do Internetu	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu
Liczba miejsc pracy, które zostały utworzone w wyniku realizacji projektów odnowy wsi	Szt.	Urząd Miejski w Przedborzu
Odsetek mieszkań wyposażonych w instalację	%	GUS

kanalizacyjną		
Ścieki odprowadzane siecią kanalizacyjną oczyszczone i nieoczyszczone	hm ³	GUS/OŚ
Ścieki komunalne z miast i wsi oczyszczone	dm ³	GUS/OŚ
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona	%	GUS
Odpady komunalne stałe wyselekcjonowane z odpadów zebranych	tys. ton	GUS/OŚ
Lesistość	%	GUS/OŚ
Odnowienia i zalesienia	ha	GUS/OŚ
Objętość retencjonowanej wody	m ³	
Powierzchnia terenu zabezpieczona przed powodzią	ha	
Liczba pożarów lasów	Szt.	GUS/OŚ
Liczba wdrożonych systemów monitorowania stanu środowiska	Szt.	
Korzystający z noclegów ogółem	Os.	GUS
Dochód budżetu JST z kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (w tys. zł)	PLN	GUS
Dochód budżetu JST z kultury fizycznej i sportu (w tys. zł)	PLN	GUS
Liczba ofiar śmiertelnych wypadków drogowych	Os.	Powiatowa Komenda Policji
Objętość dostarczonego gazu	m ³	Urząd Miejski w Przedborzu
Wykształcenie ludności w wieku 15 lat i więcej (%): - średnie (łącznie z zasadniczym zawodowym i policealnym) - wyższe w tym na wsi - średnie (łącznie z zasadniczym zawodowym i	%	GUS

policealnym) - wyższe		
Kształcenie ustawiczne dorosłych (% udział osób w wieku 25-64 lata uczących się i dokończających w ludności wieku 25-64 lata)	%	GUS
Liczba mieszkańców w jednostkach pomocy społecznej	Os.	Urząd Statystyczny w Łodzi

Oddziaływanie (*ang. impact*) to konsekwencje wynikające z realizacji projektu, które wystąpią jakiś czas po zakończeniu projektu (mogą być obserwowane lub zmierzone). Efekty te mogą dotyczyć nie tylko beneficjenta, ale również innych podmiotów, które odniosły jakieś korzyści lub poniosły straty w wyniku realizacji projektu.

Oddziaływania		
Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło
1. Ilość osób korzystających z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, deszczowej i gazowej	szt.	Statystyka gminna
2. Polepszenie stanu środowiska naturalnego (ilość odprowadzanych i oczyszczanych ścieków, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego)	%	Statystyka gminna
3. Wielkość migracji	szt.	Statystyka gminna,
4. Wzrost poziomu życia mieszkańców	%	Badania ankietowe
5. Zmniejszenie zachorowalności dzieci w placówkach kulturalno – oświatowych w wyniku poprawy warunków nauczania	%	Statystyka szkolna i gminna
6. Zwiększenie aktywności pozalekcyjnej uczniów w	%	Statystyka szkolna

postaci ilości kółek zainteresowań		
7. Zwiększenie aktywności rekreacyjnej mieszkańców	%	Statystyka gminna
8. Wskaźnik poprawy jakości dróg w wyniku przeprowadzonej ich modernizacji i ulepszenia nawierzchni	%	Badanie ankietowe (kierowców zgłaszających się do Powiatowego Wydziału Komunikacji)
9. Spadek emisji niebezpiecznych związków - CO ₂ , SO ₂ , NO ₂	mg/m ³	Badania
10. Wzrost zdrowotności mieszkańców	%	Statystyka gminna
11. Polepszenie stanu środowiska naturalnego	%	Badania

Jeśli projekt wymaga poszerzenia listy wskaźników, monitoring i ewaluacja powinny odbywać się z zastosowaniem wskaźników dodatkowych, typowych dla realizowanego projektu.

VII. Plan finansowy

Planowana inwestycja	rok 2007			rok 2008			rok 2009			rok 2010		
	razem	środki własne	środki zewnętrzne w tym UE	razem	środki własne	środki zewnętrzne w tym UE	razem	środki własne	środki zewnętrzne w tym UE	razem	środki własne	środki zewnętrzne w tym UE
Rozbudowa kompleksu szkolnego przy Szkole Podstawowej w Przedborzu. Etap I – Budowa zespołu szatniowego. Etap II – Budowa gimnazjum	8 500,00	1 275,00	7 225,00	1 008 656,11	151 298,42	857 357,69	2 336 273,99	350 441,10	1 985 832,89	2 947 373,39	442 106,00	2 505 267,39
Budowa drogi gminnej w miejscowości Stara Wieś				37 465,40	9 366,35	28 099,05	2 381 449,53	595 362,39	1 786 087,14			
Przebudowa drogi nr 3909E										2 000 000	300 000	1 700 000
Zagospodarowanie turystyczne miasta Przedborza	31 000	31 000	0	500 000	125 000	375 000	200 000	50 000	150 000	800 000	200 000	600 000
Rewitalizacja Parku miejskiego				350 000	52 500	297 500						
Rewitalizacja miasta – etap I: Przebudowa ul. Mostowej				62 000	62 000	0	600 000	90 000	510 000			
Rewitalizacja miasta – etap II: Rynek wraz z otoczeniem (historyczne centrum)							1 000 000	150 000	850 000	1 000 000	150 000	850 000
Budowa szlaków rowerowych wraz z elementami małej architektury							56 365	8 454,75	47 910,25			
Budowa mieszkań socjalnych	200 000	200 000	0	268 148	174 519	93 629				200 000	30 000	170 000
Ochrona wód rzeki Pilicy poprzez rozbudowę kanalizacji sanitarnej w Aglomeracji Przedbórz – etap I	50 000	50 000	0	1 000 000	150 000	850 000	1 000 000	150 000	850 000			
Ochrona wód rzeki Pilicy poprzez rozbudowę kanalizacji sanitarnej w Aglomeracji Przedbórz – etap II				10 000	10 000	0	2 000 000	300 000	1 700 000	3 000 000	450 000	2 550 000
Zintegrowany System e-Usług Publicznych Wrota Regionu Łódzkiego							148 300	22 245	126 055			

Planowana inwestycja	rok 2011			rok 2012			rok 2013		
	razem	środki własne	środki zewnętrzne w tym UE	razem	środki własne	środki zewnętrzne w tym UE	razem	środki własne	środki zewnętrzne w tym UE
Rozbudowa kompleksu szkolnego przy Szkole Podstawowej w Przedborzu. Etap I – Budowa zespołu szatniowego. Etap II – Budowa gimnazjum.									
Budowa drogi gminnej w miejscowości Stara Wieś									
Przebudowa drogi nr 3909E	2 000 000	300 000	1 700 000						
Zagospodarowanie turystyczne miasta Przedborza									
Rewitalizacja Parku miejskiego									
Rewitalizacja miasta – etap I: Przebudowa ul. Mostowej									
Rewitalizacja miasta – etap II: Rynek wraz z otoczeniem (historyczne centrum)									
Budowa szlaków rowerowych wraz z elementami małej architektury									
Budowa mieszkań socjalnych	300 000	45 000	255 000	300 000	45 000	255 000			
Ochrona wód rzeki Pilicy poprzez rozbudowę kanalizacji sanitarnej w Aglomeracji Przedbórz – etap I									
Ochrona wód rzeki Pilicy poprzez rozbudowę kanalizacji sanitarnej w Aglomeracji Przedbórz – etap II	3 000 000	450 000	2 550 000						
Zintegrowany System e-Usług Publicznych Wrota Regionu Łódzkiego									

VIII. System wdrażania

Plan Rozwoju Lokalnego jest dokumentem ponadkadencyjnym, określającym cele i programy działań na kilka lat oraz wymagającym ciągłej pracy nad podnoszeniem jego jakości. Proces jego wdrażania jest złożonym przedsięwzięciem, wymagającym dobrego przygotowania informacyjnego i stałej komunikacji z otoczeniem. Wdrożeniu Planu towarzyszyć będzie jego ewaluacja, która będzie się opierać na pozyskiwaniu obiektywnej informacji o jego przebiegu, skutkach i publicznym odbiorze.

Plan Rozwoju Lokalnego gminy jest warunkiem koniecznym rozwoju danej jednostki terytorialnej. Sam dokument nie jest jednak receptą na sukces. Aby mógł przynieść zaplanowane efekty, konieczne jest sukcesywne jego wdrażanie, czuwanie nad jego realizacją i kontrolowanie przebiegu.

Właściwy proces wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego wymaga połączenia wysiłków wielu instytucji, organizacji i osób. Przedkładany Plan Rozwoju Lokalnego jest "własnością" społeczności lokalnej - dla niej przede wszystkim była budowana. Udział lokalnych liderów i lokalnej społeczności będzie czynnikiem wspierającym procesy implementacyjne. Niezwykle istotne jest partnerstwo ponadgminne. Wdrażanie wytyczonych planów zakłada potrzebę animacji niemalże od podstaw, która wiąże się z głębszymi kwestiami, takimi jak: zmiana mentalności, stosunki społeczne, kultura lokalna, których ewolucja jest procesem rozłożonym na wiele lat.

Realizacja Planu Rozwoju Miasta i Gminy Przedbórz uzależniona jest od wysokości pozyskanych środków zarówno krajowych jak i z funduszy strukturalnych. Biorąc pod uwagę prognozę dopuszczalnej wysokości zobowiązań w poszczególnych latach i wysokość środków, jakie mogą być wydatkowane bezpośrednio z budżetu, możliwości finansowe gminy wskazują, że na realizację przyjętych celów zabezpieczą **15% wkładu** w stosunku do uzyskanych środków wspólnotowych.

Za wdrażanie Planu Rozwoju Lokalnego odpowiedzialny będzie Urząd Miejski w Przedborzu.

1. Zarządzanie

Funkcję Instytucji Zarządzającej i koordynującej realizację Planu Rozwoju Lokalnego będzie pełnił zespół powołany przez Radę Miejską w Przedborzu. Zakres zadań Instytucji Zarządzającej obejmuje m.in.:

- zapewnienia zgodności realizacji Planu z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu, w tym w szczególności w zakresie zamówień publicznych, zasad konkurencji, ochrony środowiska, jak też zagwarantowanie przestrzegania zasad zawierania kontraktów publicznych,
- zbieranie danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów w ramach Planu,

- zapewnienie przygotowania i wdrożenia planu działań w zakresie informacji i promocji Planu,
- przygotowanie rocznych raportów na temat wdrażania Planu,
- zbieranie informacji do rocznego raportu o nieprawidłowościach,
- dokonanie oceny po zakończeniu realizacji Planu.

2. Instytucja wdrażająca Plan Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Przedbórz

Urząd Miejski w Przedborzu, jako Instytucja Wdrażająca Plan, odpowiedzialny będzie za:

- opracowanie i składanie wniosków o finansowanie zewnętrzne,
- bezpośrednią realizację działań przewidzianych w Planie w zakresie przygotowania przetargów, gromadzenia dokumentacji bieżącej, nadzoru nad wykonawcą pod kątem terminowości i jakości wywiązania się z zobowiązania,
- zapewnienie informowania o współfinansowaniu przez UE realizowanych projektów.

W przypadku Planu Rozwoju Lokalnego kluczową postacią w procesie jego realizacji i monitoringu jest Burmistrz. Kierując bieżącą działalnością, ma największy wpływ zarówno na sam proces opracowywania Planu, jej wdrażania, jak również oceny jej realizacji. Do najważniejszych zadań Burmistrza w zakresie wdrażania i monitoringu należy bezpośredni nadzór nad wdrażaniem strategii oraz wyznaczenie koordynatora realizacji Planu.

Koordynator, jako osoba zaangażowana bezpośrednio w realizację zadań wyznaczonych w Planie i dobrze zorientowana w istniejących realiach, mająca jednocześnie bezpośredni wpływ na procesy gospodarcze i społeczne zachodzące w gminie - powinien odgrywać ważną rolę w procesach wdrożeniowych Planu.

Główne zadania koordynatora polegałyby na:

- bieżącej analizie stanu realizacji Planu;
- obserwacji uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych wpływających lub mogących wpłynąć na realizację strategii;
- prowadzeniu bazy informacji;
- wypracowaniu kryteriów oceny stanu realizacji Planu;
- aktywnym poszukiwaniu źródeł finansowania.

Wdrażanie na każdym etapie podlega weryfikacji i aktualizacji. Opierać powinno się na odpowiednim rozdziale zadań realizacyjnych w ramach poszczególnych wydziałów Urzędu Miejskiego w Przedborzu.

IX. Sposoby monitorowania, oceny oraz komunikacji społecznej

1. Monitorowanie wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego

Monitorowanie jest procesem, który ma na celu analizowanie stanu zawansowania projektu i jego zgodności z postawionymi celami. Istotą monitorowania jest wyciąganie wniosków z tego, co zostało i nie zostało zrobione. Jest nią także modyfikowanie dalszych poczynań w taki sposób, aby osiągnąć zakładany cel w przyszłości. Istotnym elementem monitorowania jest wypracowanie technik zbierania informacji oraz opracowanie odpowiednich wskaźników, które będą odzwierciedlały efektywność prowadzonych działań.

Monitorowania wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego oraz jego poszczególnych elementów dokonywać będzie **Komitet Monitorujący**. Aby zachować ciągłość procesu przygotowania Planu i jego realizacji, w skład Komitetu Monitorującego wchodzić będą członkowie grupy roboczej, zaangażowanej w sporządzanie Planu Rozwoju Lokalnego. Skład Komitetu Monitorującego przedstawiać się będzie zatem następująco:

- Burmistrz Miasta Przedbórze,
- Skarbnik Miasta Przedbórze,
- Koordynator realizacji Planu,
- Przedstawiciele Rady Miejskiej w Przedborzu.

Zebrania Komitetu Monitorującego odbywać się będą raz na **pół roku**. Istnieje możliwość częstszych spotkań po uprzednim zawiadomieniu członków Komitetu przez Sekretariat Komitetu. Funkcję Sekretariatu Komitetu Monitorującego pełnić będzie sekretariat Urzędu Miejskiego w Przedborzu. Obowiązkiem Sekretariatu będzie zawiadamianie członków Komitetu o terminach posiedzeń oraz przygotowywanie na w/w posiedzenia szczegółowych informacji na temat postępów w realizacji Planu Rozwoju Lokalnego w formie standardowego raportu monitorującego. Obowiązkiem Sekretariatu będzie także przygotowywanie protokołów z posiedzeń Komitetu Monitorującego, zawierających ustalenia w/w posiedzeń i przesyłanie ich do członków Komitetu. Komitet Monitorujący analizować będzie ilościowe i jakościowe informacje na temat wdrażanych projektów i całego Planu Rozwoju Lokalnego w aspekcie finansowym i rzeczowym. Celem takiej analizy jest zapewnienie zgodności realizacji projektów i Planu z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami. Jeśli w raportach monitoringowych ujawnione zostaną problemy związane z wdrażaniem Planu, Komitet Monitorujący powinien podjąć działania mające na celu wyeliminowanie pojawiających się trudności wdrożeniowych.

Na koniec każdego podokresu planowania (tzn. styczniu 2014 roku) Komitet Monitorujący sporządzi raport końcowy, obrazujący faktycznie zrealizowane zadania w kontekście założeń Planu Rozwoju Lokalnego. Wszelkie rozbieżności pomiędzy ustaleniami Planu, a jego rzeczywistym wykonaniem będą w w/w raporcie szczegółowo wyjaśnione. Raport końcowy będzie dostępny do wglądu w Sekretariacie Urzędu Miejskiego w Przedborzu.

W procesie monitorowania Planu Rozwoju Lokalnego przewidziano następujące fazy:

- Ocenę wstępną

Rozpoczęcie każdego programu i wchodzących w jego skład projektów poprzedzone zostanie ustaleniem wszelkich parametrów ilościowych i jakościowych (wskaźniki określające wyniki realizowanych zadań). Zostaną również wyraźnie określone etapy częściowej realizacji poszczególnych zadań (termin rozpoczęcia i zakończenia). Przyjęte raz parametry powinny być stosowane przez cały czas realizacji programów i projektów.

- Monitoring sterujący

Dotyczy całego okresu wdrażania projektu. Zadaniem prowadzonego monitorowania będzie wykrycie wszelkich odchyżeń, jakie mają miejsce w trakcie realizacji projektu.

- Kontrolę końcową - ewaluację efektów.

Ewaluacja zaczyna się w już procesie planowania/programowania. Można powiedzieć, że planowanie ukierunkowuje ewaluację i ewaluacja ukierunkowuje planowanie przyszłych działań. Jest to bardzo ważna funkcja ewaluacji, gdyż pozwala na zbadanie wewnętrznej logiki programu/projektu. Logika programu/projektu opisuje relacje pomiędzy wszystkimi jego elementami: potrzebami, strategią, celami, nakładami, działaniami, produktami, rezultatami i wpływem. Ewaluacja, badając wewnętrzną spójność programu/projektu, weryfikuje w jaki sposób nakłady programu przekształcane są w produkty, jak produkty prowadzą do uzyskania rezultatów i oddziaływania, a więc i zaspokojenia potrzeb grup docelowych.

Ogólnym celem ewaluacji jest podwyższanie stopnia adekwatności, efektywności i znaczenia rezultatów wynikających z programów finansowanych przez Unię Europejską. Głównym zadaniem jest, zatem dążenie do stałego ulepszania skuteczności i efektywności interwencji publicznej, rozumiane nie tylko jako pozytywne efekty społeczne lub gospodarcze związane bezpośrednio z programem, lecz także jako zwiększenie przejrzystości i promowania działań podejmowanych przez władze publiczne.

Główne zastosowania ewaluacji:

- identyfikacja słabych i mocnych stron
- oszacowanie możliwości i ograniczeń
- usprawnienie zarządzania

- o wskazanie kierunków rozwoju i priorytetów działalności sektora publicznego
- o poprawianie błędów
- o dla celów odpowiedzialności
- o wsparcie alokacji zasobów finansowych
- o ulepszenie procesu decyzyjnego

W szczególności zadaniem ewaluacji jest dostarczenie odpowiednim odbiorcom dokładnych ocen stanu wdrożenia programów w zakresie:

- o działania programów;
- o wydajności i trwałości w stosunku do założonych celów;
- o wpływu na problemy, do których odnoszą się programy;
- o wyciągniętych wniosków w celu poprawy wdrożenia programów i projektowania nowych programów;
- o identyfikacji dobrych praktyk o potencjalnym szerszym zastosowaniu.

Jednym z celów ewaluacji jest również zapewnienie przejrzystości wykorzystania środków publicznych poprzez przekazywanie i upowszechnianie informacji o powodzeniu lub niepowodzeniu przedsięwzięć finansowanych z programów pomocowych. Ewaluacja ma również wymiar edukacyjny. Uczy, bowiem rejestrować i stymulować zmianę, analizować i rozumieć złożoność zjawisk.

Ocena końcowa powinna określić na ile zakładane w Planie Rozwoju Lokalnego cele zostały osiągnięte oraz ustalić przyczyny wszelkich odchyień w realizacji. Ewaluacja posłuży za podstawę sprawdzenia, czy planowane efekty są zgodne z przyjętymi celami i ich miarami. W trakcie ewaluacji zostanie również dokonana analiza podejmowanych działań korygujących. Wnioski z ewaluacji zostaną wykorzystane w trakcie realizacji kolejnych, podobnych projektów w przyszłości. Są one również kluczowe dla prawidłowego planowania kolejnych edycji Planu Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy.

2. Narzędzia służące zbieraniu informacji zaproponowane w czasie opracowania Planu Rozwoju Lokalnego

Zapewnienie informacji zwrotnej jest jednym z kluczowych elementów zapewniających efektywne wdrażanie Planu Rozwoju Lokalnego. Również systematyczne zbieranie danych i gromadzenie ich w istniejących bazach danych jest elementem ułatwiającym późniejsze prace Komitetu Monitorującego.

Miary wykonania projektów

Nie we wszystkich projektach obecnego PRL dało się ustalić miary wyjściowe. W celu rzetelnego monitorowania wdrażania ważne jest ustalenie mierzalnych celów i zadań, najlepiej opisanych przez

dane ilościowe o charakterze statystycznym, które po przetworzeniu powinny zostać ujęte w serie wskaźników.

Dla każdego z projektów zaproponowano odpowiednie miary wykonania. Pozwolą one w przyszłości ocenić stopień zaawansowania projektu i sukces w jego realizacji. Pomiar osiąganych wyników pozwala odróżnić powodzenie od porażki. Wyniki zapisane w postaci wskaźników czy bezwzględnych informacji statystycznych mają także ważne znaczenie w procesie uzyskiwania poparcia społecznego dla prowadzonych zmian czy świadczenia usług. Dają one czytelny i jednoznaczny obraz sytuacji. Należy jednak pamiętać, że muszą być one interpretowane łącznie. Pojedynczy wskaźnik czy liczba może dawać mylne, zbyt optymistyczne lub zbyt pesymistyczne wrażenie o stopniu zaawansowania wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego. Analiza wartości poszczególnych wskaźników pozwala ocenić na ile podejmowane działania zgodne są z zakładanymi celami. Zaproponowane miary umożliwiają bezstronną ocenę osiąganych efektów.

Porównywanie wskaźników

Jednym z podstawowych narzędzi służących do oceny efektów realizowanego Planu Rozwoju Lokalnego jest również porównanie osiąganych wyników pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego. Odniesienie efektów własnej pracy do osiągnięć innych przy pomocy porównywalnych wskaźników, pozwala na obiektywną ocenę postępu i skali zachodzących zmian. Może jednocześnie prowadzić do zidentyfikowania najlepszych wzorów działania (tzw. dobrych praktyk), których wspólnym mianownikiem jest wydajność.

3. Ocena i komunikacja społeczna

Podstawowym warunkiem wiarygodności i skuteczności ewaluacji jest jej niezależność. Z warunku tego wynika konieczność utworzenia niezależnej organizacyjnie od zespołów zaangażowanych w proces tworzenia i wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego komórki ewaluacyjnej w strukturze Urzędu Miejskiego w Przedborzu, w skład której wchodziłby jeden lub więcej pracowników zajmujących się ewaluacją ex-post. Celem tej ewaluacji jest określenie faktycznych efektów zrealizowanych projektów w ramach Planu.

Pracownik komórki ewaluacyjnej do 31 stycznia każdego roku przygotowuje raport ewaluacyjny dotyczący roku poprzedniego. W raporcie tym znajdują się w szczególności informacje o:

- **skuteczności** - kryterium to pozwala określić czy cele danego projektu (jak i całego Planu) określone na etapie programowania zostały osiągnięte,
- **efektywności** - kryterium to porównuje zasoby finansowe zaangażowane przy realizacji projektu i Planu z rzeczywistymi osiągnięciami projektu i Planu na poziomie produktu, rezultatu lub oddziaływania,

- **użyteczności** - kryterium to pozwala ocenić faktyczne efekty projektu i Planu na poziomie produktu, rezultatu i oddziaływania w nawiązaniu do wcześniej zdefiniowanych w Planie Rozwoju Lokalnego potrzeb i problemów.

Władze samorządowe gminy Przedbórz w trakcie wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego muszą znaleźć skuteczną metodę przekazywania informacji do otoczenia. Powinny także zwrócić baczną uwagę na sprawny system przyjmowania informacji z otoczenia, od partnerów społecznych.

Możemy wyróżnić dwa główne typy otoczenia społecznego, z którym władze gminy muszą się komunikować. Po pierwsze jest to **otoczenie wewnętrzne**, obejmujące pracowników urzędu, którzy uczestniczą bezpośrednio w administrowaniu gminą, ich wiedzę, motywację, umiejętności praktyczne, kompetencje interpersonalne, lecz także technologię i zasoby organizacji. Jest również **otoczenie zewnętrzne**. Otoczenie zewnętrzne bliższe obejmuje przede wszystkim ogół mieszkańców gminy, w którym jednak można wyróżnić szereg grup, organizacji, stowarzyszeń i instytucji czy przedsiębiorstw. Otoczenie zewnętrzne dalsze jest to faktyczne otoczenie gminy jako wspólnoty terytorialnej – sąsiednie gminy, struktury powiatowe, wojewódzkie i ogólnopństwowe.

Obszary działań w zakresie komunikacji dwustronnej i współpracy władz miasta i gminy Przedbórz ze społecznością lokalną to:

- o informacja o postępach wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego - każdy mieszkaniec gminy będzie miał możliwość uzyskania informacji o aktualnym stanie prac wdrożeniowych Planu Rozwoju Lokalnego w siedzibie sekretariatu Urzędu Miejskiego w Przedborzu, wraz z wglądem w dokumentację (raporty monitoringowe, raporty ewaluacyjne),
- o możliwość udziału mieszkańców w posiedzeniach Komitetu Monitorującego (po wcześniejszym zgłoszeniu swojej obecności),
- o podjęcie współpracy z mediami lokalnymi - podawanie informacji o wdrażanych projektach w mediach lokalnych przynajmniej raz w roku,
- o informacje z prac Komitetu Monitorującego zamieszczane na stronie www.

Instytucja Zarządzająca zapewnia środki informacyjne i promocyjne w zakresie udzielonej pomocy z funduszy strukturalnych. Wykorzystywane środki informacyjne i promocyjne będą miały na celu przede wszystkim informowanie potencjalnych i faktycznych odbiorców pomocy o możliwościach wsparcia ze strony UE oraz informowanie opinii publicznej o zakresie i wymiarze pomocy unijnej dla poszczególnych projektów i rezultatach tych działań.

Promocja

Urząd Miejski w Przedborzu będzie upowszechniał informacje o projektach i jego efektach przede wszystkim na obszarze jego realizacji oraz na ogólnodostępnej stronie internetowej. Informacje o projektach i Planie Rozwoju Lokalnego będą również upowszechniane na terenie Polski. Celem takiego działania jest szeroka promocja projektów oraz zachęcenie do współpracy na terenie Polski i Europy.

Działania promocyjne będą zgodne z wymogami Rozporządzenia 1159/2000/WE z 30 maja 2000 r. w sprawie środków informacyjnych i promocyjnych stosowanych przez Państwa Członkowskie odnośnie pomocy z funduszy strukturalnych.

Analogicznie do przepisów Rozporządzenia 1159/2000/WE celem działań informacyjnych i promocyjnych będzie informowanie beneficjentów projektów (mieszkańców obszaru) o możliwościach jakie stwarza wspólna pomoc Unii Europejskiej oraz Państw Członkowskich, w celu zapewnienia przejrzystości takiej pomocy oraz informowanie opinii publicznej o roli, jaką pełni Unia Europejska we współpracy z państwami członkowskimi przy udzielaniu pomocy, jak również o rezultatach ich działań.

Zapewnienie informacji zwrotnej jest jednym z kluczowych elementów zapewniających efektywne wdrażanie Planu Rozwoju Lokalnego oraz ocena działań promocyjnych. Również systematyczne zbieranie danych i gromadzenie ich w istniejących bazach danych jest elementem ułatwiającym późniejsze prace oraz działania promocyjne. Celem ewaluacji działań promocyjnych jest odpowiedź na pytania: Czy wszyscy mieszkańcy regionu mają wystarczającą wiedzę o działaniach realizowanych przez Urząd Miejski w Przedborzu? W przypadku problemów z promocją działania powinny być korygowane w miarę zapisów projektu. Innym celem jest zapewnienie efektywnej promocji przy jednoczesnym obniżeniu jej kosztów.

W prasie lokalnej i regionalnej oraz w Internecie podawane będą systematycznie informacje na temat zaangażowania finansowego UE w realizację projektów oraz stanie zaawansowania realizacji zadań i ich efektów w ramach Planu. Sprawy związane ze środkami informacyjnymi i promocyjnymi stosowanymi przez Państwa Członkowskie odnośnie pomocy z funduszy strukturalnych reguluje Rozporządzenie Komisji Europejskiej nr 1159/2000.

X. Współpraca samorządu z organizacjami pozarządowymi

1. Uwarunkowania współpracy

Fundamentem ideowym wyznaczającym podstawy współpracy państwa, w tym samorządów terytorialnych i organizacji pozarządowych jest zasada subsydiarności, zapisana w preambule Konstytucji RP. Zakłada ona, że państwo bierze na siebie tylko te zadania, których nie są w stanie rozwiązać obywatele i ich wspólnoty. Praktyczną konsekwencją przyjęcia tej zasady jest decentralizacja państwa i przekazywanie władzy lokalnej wspólnotom samorządowym. Bardzo ważnym krokiem na tej drodze jest przeniesienie znacznej części kompetencji rządu centralnego samorządom: powiatom i województwom. Obok tego procesu powinien się dokonywać proces przekazywania części kompetencji państwa obywatelom dobrowolnie zrzeszającym się dla rozwiązywania zadań społecznych. Przemawiają za tym nie tylko względy ideowe, ale i praktyczne. Nie chodzi tylko o to, że obywatele mają prawo sami definiować swoje problemy i liczyć na pomoc państwa w ich rozwiązywaniu, ale także o to, iż w wielu dziedzinach organizacje te szybciej i taniej potrafią rozwiązać problemy niż administracja rządowa i samorządowa.

Podstawowym faktem, którą winni uświadamiać sobie wszyscy samorządowcy i pozarządowcy jest to, że podmiotem ich działania są ludzie. Zarówno samorząd lokalny, jak i organizacje pozarządowe, choć w oparciu o różne podstawy (samorząd z mocy prawa, organizacje dobrowolnie) są reprezentantami społeczności. Obie te instytucje, znów w różny sposób i na różnych zasadach, dążą do wspólnego celu. Jest nim zaspokajanie potrzeb społecznych, służenie ludziom, którzy wybrali swoich przedstawicieli do tych instytucji.

Zrozumienie tego, skądinąd oczywistego faktu, nie jest wcale powszechne, a jest to przecież fundament współdziałania, w ramach wspólnej misji, jaką jest dobro społeczności lokalnej. Organizacje pozarządowe z reguły są znacznie bliżej ludzi, wyrastają w odpowiedzi na ich konkretne potrzeby. Administracja natomiast często (na całym świecie zresztą) zapomina o swojej misji, o tym, komu służy. Świadomość misji, nadanie podmiotowości ludziom uruchamia proces uwłaszczenia obywateli, przywrócenia im podmiotowości poprzez tworzenie możliwości wpływania na własne sprawy. Jednym z nurtów takiego procesu uwłaszczenia obywateli jest budowanie współpracy władz lokalnych z organizacjami pozarządowymi, które pełnią funkcję uspołeczniania życia zbiorowego.

Organizacje, o czym była już mowa, powstają tam, gdzie pojawiają się niezaspokojone potrzeby. Najczęściej są odpowiedzią na problemy dnia codziennego, gdyż te właśnie są najbardziej istotne. Część organizacji w sposób świadomy pozostaje na tym poziomie działania. To jest ich misja, tak określili swoją rolę i miejsce: pomagać wtedy, gdy pojawia się problem. Najczęściej zresztą

uzupełniają w ten sposób działania samorządu i państwa. Jednak inne organizacje starają się poszukiwać przyczyn problemów, a nie tylko łagodzić ich skutki. To jest skuteczna metoda rozwiązywania problemów, ale trudna, bo wymagająca umiejętności i wytrwałości w docieraniu do rzeczywistych źródeł problemów, spojrzenia ponad codziennością. Wiele organizacji, które w tym właśnie upatrują swoją rolę, stara się docierać do źródeł problemów i rozwiązywać je, i to zarówno w skali lokalnej, jak i ogólnopolskiej.

Nie jest to również łatwe dla samorządowców, którzy bardzo często przygnieceni są problemami dnia codziennego: dziurawymi jezdniami czy brakiem pieniędzy na wypłatę zasiłków z pomocy społecznej. Ale także wśród nich istnieje wiele przykładów starań o patrzenie na problemy w dłuższym horyzoncie czasowym i określanie celów, które odnoszą się do źródeł problemów, a nie tylko do ich skutków - w myśl twierdzenia, że lepiej zapobiegać niż leczyć. Przykładem takiego podejścia do określania celów działania są Strategie i Plany Rozwoju Lokalnego w wielu gminach w Polsce.

Świadomość tego, że w działaniu najważniejsze są rezultaty wiąże się ściśle ze świadomością misji, celów. Myślenie w kontekście rezultatów podejmowanych działań wymaga planowania i to w dłuższym horyzoncie czasowym. Finansować należy nie działania, ale ich rezultaty. Dobrze znane są sytuacje, w których pewne rezultaty można osiągnąć bardzo prostymi, tanimi sposobami. Nie da się ich jednak zastosować, trzeba wybrać sposób droższy i niekoniecznie gwarantujący osiągnięcie zakładanych rezultatów, tylko dlatego, że tak mówią przepisy. To bardzo często problem administracji, którego rozwiązaniem mogą być organizacje pozarządowe, elastyczne i - między innymi dzięki temu - skuteczne w działaniu.

Władza samorządowa z mocy prawa jest gospodarzem w swojej gminie. Dobry gospodarz to nie zawsze ten, który sam wszystko potrafi zrobić najlepiej, ale przede wszystkim ten, który potrafi dobrze kierować innymi. Władze samorządowe powinny przede wszystkim tworzyć warunki do współpracy, z wszystkimi tymi, którzy działają dla dobra społeczności lokalnej, w tym z organizacjami pozarządowymi.

Organizacje potrafią osiągać założone rezultaty taniej i skuteczniej niż na przykład jednostki budżetowe, obciążone administracją i skrępowane przepisami. Jest to również, a może nawet przede wszystkim, ważne z jednego jeszcze powodu. Ludzie wtedy są szczęśliwi, gdy czują w pełni, że ich potrzeby są zaspokajane, gdy się ich nie wyręcza, wtedy, ale daje się możliwość decydowania o zaspokajaniu własnych potrzeb. Jedną z form takiego uczestnictwa jest właśnie współpraca z organizacjami pozarządowymi, które reprezentują interesy obywateli.

Innym elementem świadomości współpracy jest uświadomienie sobie ról jakie pełnią obaj partnerzy. Oczywiście jest, że podstawą dla określania tych ról jest stan obecny, co nie oznacza, że nie można dążyć - w ramach obowiązujących reguł - do jego zmiany. Władze lokalne, w ramach bycia gospodarzem w swojej gminie, zobowiązane są do świadczenia określonego zakresu usług o określonych standardach. W przeciwieństwie do nich organizacje tworzone są dobrowolnie, same

określają to co robią. W określeniu ról pomaga zidentyfikowanie i przekonanie się nawzajem o swoich atutach. Samorząd, na przykład ma możliwość kreowania warunków i regulacji dotyczących różnych sfer życia publicznego, posiada zasoby i środki na prowadzenie działań na rzecz mieszkańców, ma dostęp do różnych źródeł informacji. Organizacje natomiast są elastyczne, nie są bowiem skrepowane tyloma przepisami co samorząd, mogą być zatem znacznie bardziej innowacyjne, mają lepsze rozpoznanie potrzeb społecznych, mogą efektywniej świadczyć usługi na rzecz mieszkańców. Dobre poznanie siebie nawzajem, określenie własnych atutów i słabości pozwala precyzyjnie określić role obu partnerów. Różnice w ich możliwościach działania i w tym czym dysponują stanowią siłę współpracy, w której obaj partnerzy mogą uzupełniać się, pomnażając efekty współdziałania.

2. Organizacje pozarządowe jako partner samorządu terytorialnego

Organizacje są reprezentantem społeczności lokalnej, wyrazicielem potrzeb, dążeń i oczekiwań tej społeczności (lub jej grup). To powoduje, że dla samorządu organizacje stanowią znakomity "pas transmisyjny", którym przepływają informacje zarówno od ludzi do samorządu, jak i od samorządu do społeczeństwa. Organizacje jako reprezentant społeczności powinny mieć zatem możliwość wypowiedzenia się w sprawach ważnych dla społeczności i współuczestniczyć w podejmowaniu istotnych dla mieszkańców decyzji.

Główne formy współpracy to: stała współpraca informacyjna, konsultacje, współdziałanie w podejmowaniu decyzji przez władze samorządowe. Organizacje świadczą również, o czym była już mowa, pomoc bezpośrednią na rzecz mieszkańców społeczności lokalnej. Dysponują w tym zakresie potencjałem, wiedzą i doświadczeniami. Mogą być zatem znakomitym wykonawcą zadań publicznych, których zakres i sposób realizacji określa samorząd.

Główna forma współpracy: kontraktowanie usług organizacjom przez samorząd.

Organizacje obok wykonywania zleczonych przez samorząd zadań publicznych, proponują zupełnie niekonwencjonalne, nowatorskie sposoby rozwiązywania problemów. Pełnią funkcję innowacyjną i w tym zakresie samorząd również powinien współpracować z nimi, przede wszystkim inspirując działania innowacyjne i wspierając ich realizację.

Główne formy współpracy to: programy dotacji i inne formy wspierania organizacji.

Organizacje pozarządowe spośród innych partnerów samorządu terytorialnego wyróżniają następujące cechy:

- łączenie funkcji usługowej i reprezentacji,
- bardzo dobre rozpoznanie potrzeb, dążeń i oczekiwań społecznych,
- elastyczność podejmowanych działań, łatwość w dostosowaniu ich do potrzeb i preferencji klientów/adresatów działań organizacji,

- potencjał, przede wszystkim ludzki,
- aktywizowanie i organizowanie wokół działań organizacji społeczności lokalnej,
- możliwość pozyskiwania środków na realizację działań niedostępnych lub trudno dostępnych dla samorządu i innych partnerów,
- elastyczność w kalkulowaniu kosztów realizacji działań.

Programy współpracy najczęściej przewidują następujące formy współpracy pomiędzy samorządem i organizacjami pozarządowymi:

- konsultowanie decyzji podejmowanych przez władze samorządowe z organizacjami pozarządowymi, najlepiej w ustalonym wspólnie trybie i formie,
- zaproszenie organizacji pozarządowych do współtworzenia strategii rozwoju lokalnego, do szczególnego znaczenia nabiera w tworzeniu regionalnych planów rozwoju nowych województw samorządowych
- określenie zasad i procedur ubiegania się przez organizacje pozarządowe o dotacje z budżetu samorządowego na realizację innowacyjnych projektów służących mieszkańcom danej społeczności lokalnej,
- uwzględnianie organizacji pozarządowych w przetargach na wykonywanie zadań publicznych,
- stanowienie prawa lokalnego (uchwały Rad Samorządów), które w sposób kompleksowy określają cele, zasady, mechanizmy i formy współpracy samorządu i organizacji pozarządowych.
- różne formy wspierania działań organizacji, na przykład:
  - możliwość korzystania z infrastruktury posiadanej przez samorząd; organizacje bezpłatne lub na zasadach preferencyjnych mogą korzystać z lokali, sal na szkolenia i konferencje, środków transportu,
  - możliwość korzystania z informacji posiadanych przez samorząd,
  - możliwość korzystania z wiedzy i doświadczeń ekspertów samorządowych,
  - możliwość korzystania z kanałów promocyjnych gminy,
  - możliwość korzystania z kontaktów zagranicznych gminy,
  - możliwość udzielania przez gminę rekomendacji dla organizacji pozarządowych,
  - możliwość korzystania ze szkoleń i to zarówno w zakresie merytorycznych zagadnień, jak i w zakresie rozwoju organizacyjnego, jak też dotyczących funkcjonowania władz samorządowych, urzędu miejskiego, etc³.

---

³ Por. Tomasz Schimanek „Organizacje pozarządowe w Polsce”.